

Els goigs, una mostra de cultura religiosa popular?

G O Z O S
LORENZO
GENERAL
RELIGION

DEL BEATO
DE BRINDIS
DE TODA LA
CAPUCHINA.

Pues los Celestiales dones os dió, Lorenzo, el Señor, Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones. La Providencia Divina en Brindis cuna os ha dado, y os brindó el mejor Estado la Religion Capuchina; sus fervorosas Misiones os invocan Protector: Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones. En casos de logro incierto, à Principes, à Electores, à Reyes, y Emperadores los guiasteis al acierto; estas gallardas acciones os dieron todo su honor: Dadnos consejo, y valor. contra todas las pasiones. Con Exemplos singulares, à reveldes Pecadores, à Plebeyos, y Señores convertisteis a millares; dueño de sus corazones os hizo vuestro fervor: Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones. Lograsteis diestro en España siendo un Pobre Capuchino, el triunfo mas peregrino contra la Heretica saña; burladas las pretensiones del Protestante furor: Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones.

O R E M U S.

Deus, qui ad ardua quæque pro tui nominis gloria, & animarum salute B. Laurentio Confessori tuo Spiritum consilii, & fortitudinis contulisti, da nobis in eodem Spiritu agenda cognoscere, & cognita, ejus intercessione perficere. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Barcelona: Por Bernardo Fla Impresor, en la calle de los Algodoneros.

En credito de la Fé se tendieron por trosoos Hereges, Turcos, y Hebréos altombra de vuestro pie; gritando en estos blasones su vergonzoso térror: Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones. Gracias hace innumerables por vos el Omnipotente, y hallan cura en vuestra frente las dolencias incurables; pesadumbres, y arlicciones tienen en vos el favor: Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones. Las Mugerés en los Partos vuestro patrocinio aclaman, y à las que humildes os llaman dais felices sobrepartos; coronais con bendiciones los obsequios de su amor: Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones. En cada Pueblo en que entrasteis una maravilla hicisteis, y con eso enriquecisteis el terreno, que pisasteis; así todas las Naciones os gritan su Bienhachor: Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones. Pues los Celestiales dones os dió, Lorenzo, el Señor: Dadnos consejo, y valor contra todas las pasiones.

Ut digni officiamur promissionibus Christi.

Alumne: Albert Montalbán Arenas

Grau en Història, curs 2013-2014

Assignatura: Treball de Final de Grau

Tutor: Genís Barnosell Jordà

Universitat de Girona. Facultat de Lletres

04/06/2014

A la comunitat benedictina de Sant Daniel, per la
seva tasca de contemplació humana i divina.
Ora et labora.

ÍNDIX

1. Introducció	3
2. Els goigs: definició i terminologia	6
2.1. Estructura i format	9
2.2. Uns orígens incerts.....	17
3. L'ús del mot 'popular' en els goigs.....	24
4. Una literatura de caire folklòric	28
4.1. Devocions i usos religiosos.....	32
4.2. L'ús profà dels goigs.....	41
4.3. La relació amb el ball i el cant popular.....	47
5. Conclusions	56
6. Bibliografia.....	60
7. Annex: Tractament documental i arxivístic dels goigs de l'AMSDG	71
7.1. L'estat previ de la col·lecció.....	71
7.2. Aplicació d'un tractament documental i arxivístic	74
7.3. El resultat d'una tasca d'ordenació arxivística: l'anàlisi de la col·lecció a través d'una fitxa NODAC.....	79

1. Introducció

Aquest treball és fruit de la realització de les pràctiques externes del Grau en Història a l'Arxiu del Monestir de Sant Daniel de Girona. A l'hora d'assignar-me una tasca, se m'atorgà la funció de catalogar i ordenar la col·lecció de goigs que té en propietat el monestir de Sant Daniel; fou aquí quan vaig iniciar el meu contacte amb els goigs i el que seria, en un futur proper, el tema del meu treball de final de grau.

En un primer moment i a l'hora d'escollir tema per realitzar aquest treball, vaig valorar la possibilitat que els goigs, en aquest cas en general i sense fer cap esment a qualsevol col·lecció en concret, fos el tema sobre el qual realitzaria l'estat de la qüestió. Però gràcies a la reunió que vaig dur a terme amb l'Helena Ventura, becària del departament d'Història i Història de l'Art, per realitzar un seguiment dels treballs de final de grau de cada alumne de la carrera, es va plantejar l'opció de fer el meu treball de final de grau sobre els goigs del Monestir de Sant Daniel.

Així doncs, amb el tema ja escollit i l'aprovació prèvia del tutor del treball, en Genís Barnosell, vaig iniciar la recerca d'informació per començar a investigar sobre els goigs¹ i l'impacte que tenen en el que nosaltres anomenem 'cultura popular', en els costums religiosos i en l'origen del seu ús i aparició. L'ús, la recerca i la lectura de bibliografia referent al tema em van permetre començar a esbossar l'índex d'aquest treball, diferenciar la temàtica i la informació que els goigs aporten i consegüentment, començar a estructurar l'estat de la qüestió. Així doncs, gràcies a aquest treball previ, vaig decidir organitzar el treball en tres apartats que definissin els goigs segons la seva definició, estructura, relació amb la cultura, etc.

La separació del treball en aquests apartats, permet conèixer quines són les característiques dels goigs i la seva estructura, limitar la definició de 'goig' i conèixer els orígens i les incertes que ofereix aquest àmbit. Seguidament, es tractarà el significat dels goigs quan són emmarcats com a literatura religiosa de caràcter popular i la relació que tenen aquests amb el poble i la cultura popular. A continuació, i relacionant-ho amb la cultura popular, es tractarà la influència que tenen els goigs en el folklore de les zones on són utilitzats, així com també el paper que aquestes prenen com a paper identificador

¹Agrair l'ajut d'en Pep Valsalobre a l'hora de facilitar-me bibliografia, cosa que em permeté realitzar una primera recerca bibliogràfica i, posteriorment, aprofundir més en els diversos aspectes de la gogística que m'han permès recopilar vàries fonts bibliogràfiques; fent que com a resultat de la seva lectura, hagi pogut realitzar aquest treball.

d'un tipus de cultura. A més a més, es dedica un apartat per poder estudiar amb profunditat la dimensió teològica i antropològica que prenen els goigs, conèixer i entendre l'ús religiós que se'n fa d'aquests, esdevenir conscient de la dimensió i la usança profana d'aquests en termes polítics i socials i finalment per entendre la seva relació amb el cant i el ball popular.

En l'annex d'aquest treball s'ha inclòs un tractament documental i arxivístic d'una col·lecció de goigs, en aquest cas la del monestir de Sant Daniel de Girona², fruit de la realització de les pràctiques externes a l'arxiu d'aquest monestir. L'objectiu no és donar a conèixer la feina realitzada, sinó donar a conèixer una part més de l'estudi i tractament que es dóna als goigs, així com la funció arxivística que aquests comporten i la importància que tenen com a unitat documental i d'informació.

Referent a la bibliografia utilitzada per realitzar aquest treball, cal esmentar la gran quantitat de fonts publicades i utilitzades que fan referència als goigs i al seu ús. Sobretot cal destacar la presència i l'ús d'articles publicats en revistes locals i d'institucions de caire municipal, així com actes de congressos i/o conferències sobre cultura o literatura que parlen i estudien els goigs pertanyents a una advocació en concret o la seva funció i ús en la història; essent la major part de les vegades, la santedat que es venera en una localitat o en una església o ermita i, fins i tot, en un edifici o institució com un hospital, un col·legi o una confraria.³ També cal esmentar els articles, ja siguin de caire acadèmic o divulgatiu, que tracten l'aspecte musical dels goigs, ja sigui per la seva influència en els balls populars⁴, per la importància de la seva

²Donar les gràcies a la Irene Brugués Massot, arxivera en cap del Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines (SAF). Sense el seu recolzament i assessorament a l'hora de realitzar la classificació i documentació dels goigs, així com també el seu ajut davant la resolució d'errors, no hagués estat possible la realització del catàleg del goigs de Nostre Senyor i Santes i la fitxa NODAC, com també en la realització d'aquest treball. Vegeu el resultat d'aquest tractament documental i arxivístic de la Col·lecció de Goigs del Monestir de Sant Daniel de Girona a l'annex d'aquest treball (apartat 7).

³Dins del gran ventall de publicacions de caràcter local podem citar, entre altres, els articles de FLORENSA PARÉS, Joan. 'Goigs o gozos propios de la Escuela Pía de Cataluña'. *Religiosidad popular y Archivos de la Iglesia; Santoral hispano-mozárabe en las Diócesis de España. Actas del XVI Congreso de la Asociación celebrado en Zaragoza, 11 al 15 de septiembre de 2000*. Agustín Hevia Ballina (coord.) Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 2002, pp. 657-666.; OLIVÉ GUILLERA, Fèlix. 'Els fulls de goigs del Santuari de la Mare de Déu del Coll i Font-Rúbia'. *Finestrelles*, 3 (1991): 68-104.; ROIG MONTSERRAT, Joan. 'Els goigs de la Mare de Déu de la Serra de Montblanc'. *El centenari de la Coronació canònica de la Mare de Déu de la Serra, patrona de Montblanc (1906-2006): Història d'una devoció*. Josep M. T. Grau Pujol (ed.) Valls: Cossetània, 2006, pp. 169-178. VILA MEDINYÀ, Pep. 'Uns goigs medievals i setcentistes sobre Sant Eudald, patró de la vila de Ripoll'. *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (1994-95)*: 65-81.

⁴BARGALLÓ VALLS, Josep. 'Els Balls Parlats i el Seguici Popular al Baix Gaià'. *Estudis Altafullencs*, 18 (1994): 7-16.

música i les partitures que contenen⁵, per la seva vessant antropològica⁶ i, fins i tot, per la importància dels impressors i editors que els confeccionaren.⁷

Pel que fa a llibres, aquests resulten ser molt pocs en comparació a la gran quantitat d'articles publicats, fet que remarca la importància que tenen els goigs a nivell local i provincial, donant a conèixer i a entendre el paper dels goigs en la cultura i en els costums de les localitats i en definitiva, d'una comunitat. Destaca, tant per la importància de l'autor com per l'obra, el llibre de Joan Amades i Josep Colomines⁸, font clàssica i clau pel coneixement dels goigs i el seu paper particular en la cultura catalana. També cal esmentar l'obra de Dominique de Courcelles⁹, que tracta la importància dels goigs en la història i el paper clau van jugar –i juguen– en la vida de les persones amb gran profunditat i a partir de la visió antropològica i històrica de manera molt detallada en cada capítol. Tampoc podem oblidar-nos de l'obra de Martí de Riquer i Antoni Comas¹⁰, una altra obra clàssica de la literatura que dóna a conèixer, a través del seu capítol dedicat als goigs en el volum IV de la seva obra, la història i la rellevància dels goigs en la cultura catalana.

En darrer terme i tal com he expressat al llarg d'aquesta introducció, donaré a conèixer la història dels goigs i el seu origen, la importància en la cultura catalana i el paper que juguen en els costums dels pobles i les celebracions religioses de diverses localitats, així com l'ús –tant polític, històric i burlesc–, que se n'ha fet al llarg dels anys com també la seva relació amb el cant i el ball popular.

⁵BALLESTER I GIBERT, Jordi. 'Els goigs marians i la iconografia musical'. *Recerca Musicològica*, IX-X (1989-90): 367-372.; SALISI CLOS, Josep Maria. 'Goigs a N. Sra. De la Bovera, un manuscrit anònim del 1721'. *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, 18 (2005): 126-143.

⁶COMBALIA I PRATS, Josep Maria. 'La religió popular a les comarques tarragonines: els "goigs"'. *Arxiu d'etnografia de Catalunya*, 1 (1982): 31-50.

⁷En el cas dels impressors de la ciutat de Girona, destaquen els articles d'Enric MIRAMBELL i BELLOC, cronista oficial de la ciutat de Girona. 'La família Bro, d'impressors gironins'. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 27 (1984): 249-311.; 'Els impressors gironins del Renaixement a la Renaixença'. Girona: Ajuntament de Girona, Institut d'Estudis Gironins, 2007.

⁸AMADES i GELATS, Joan; COLOMINES i VIGNEAUX, Josep. *Els goigs. Imatgeria popular catalana*. 2 vols. Barcelona: Orbis, s.a., 1948.

⁹COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel: una aproximació plural als goigs*. Barcelona, Fragmenta Editorial, 2008.

¹⁰COMAS, Antoni; RIQUER, Martí de. *Història de la literatura catalana*. Vol. IV. Barcelona: Ariel, 1980.

2. Els goigs: definició i terminologia

Els goigs tenen i han tingut una importància rellevant en el dia a dia dels devots, així com en la cultura i la religió a Catalunya. La seva importància ha donat lloc a multitud de publicacions de caràcter local i municipal, així com de caràcter acadèmic pel què fa a la seva incisió en el camp de l'antropologia, de l'etnomusicologia i de la literatura de caràcter popular, entre d'altres.

Tal com els coneixem avui dia, els goigs són *'toujours suivies du verset et de l'oraison liturgiques en langue latine de la fête du saint qu'elles invoquent, car elles sont dites collectivement dans l'église au cours d'un office, devant l'autel du saint invoqué, present en reliques, ou de la Vierge, du Christ, présents sous la forme d'une statue considérée comme miraculeuse.'*¹¹ En aquesta definició, Dominique De Courcelles no contempla la possibilitat de veneració dels sants en l'oració litúrgica –en aquest cas fent referència als goigs–, és per això que s'hi hauria d'incloure *'ou du saints'*. Cal destacar que elaborar una definició, així com explicar i buscar el seu significat, no és tan senzill com sembla. Quan nosaltres preguntem a qualsevol persona què és un goig, poques persones sabran el seu significat i sovint algunes respondran que és “un paper on hi ha imprès una estampa d'un sant i a sota hi ha l'oració que se li canta” (sic). Veiem que aquesta definició és la més acceptada i usada entre la gent, ja que és el que s'ha donat a entendre sobre el seu ús i significat; però cal dir que els goigs no només són “aquests fulls impresos”, ja que com a paraula, els ‘goigs’ tenen significats molt diversos, malgrat que tots aquests significats es trobin relacionats d'alguna manera o altra.

Abans d'entrar directament a definir els múltiples significats dels goigs, contemplarem la gran varietat de significats que se li atorguen als goigs a l'hora de descriure'ls. Dins de la pluralitat de publicacions sobre els goigs, Joan Anton Abellan ho defineix com *'cants religiosos tradicionals catalans, en honor a una imatge santa determinada'*¹². Per la seva part, August Bover i Font diu que és part del *'corpus*

¹¹COURCELLES, Dominique De. *L'Écriture dans la pensée de la mort en Catalogne. Les Joies /goigs/ des saints, de la Vierge et du Christ de la fin du Moyen Age au XVIIIe siècle*. Mémoires et Documents de l'École des Chartes, 35. Paris: École des Chartes 1992. Pàg. 1

¹²ABELLAN, Joan Anton. *Els goigs del Pla de l'Estany, el Collell i Rocacorba*. Vol. I. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles. Quaderns Banyoles: l'Entitat, 1979.

*etnopoètic català religiós*¹³, mentre que José Ignacio Catalán Martí, no allunyant-se gaire de la definició establerta per Bover i Font, ho limita a ‘*composiciones poéticas de índole religiosa que se cantan fervorosamente en las festividades.*’¹⁴. Es comprova doncs, la gran diversitat de definicions a l’hora de buscar el significat dels goigs. Cal esmentar que cap definició fixa i limita un significat concret, ja que la gran majoria fan referència a un sol significat: el goig com el paper imprès on apareix la imatge del sant i l’oració que es canta.¹⁵

Així doncs, cal tenir present la polisèmia que afecta i pertoca a l’hora de definir els goigs.¹⁶ El primer significat, tal com hem esmentat en els anteriors paràgrafs, relaciona els goigs amb un element: el suport on es mostra –en aquest cas un foli imprès–, on apareix el text que es recita i l’estampa de l’advocació a la qual es venera. Tal com he esmentat anteriorment reiterades vegades, aquesta és la definició més comuna que es dóna als goigs. En segon lloc, un altre significat que se li atorga és el referent al gènere literari: es tracta d’una composició poètica i narrativa a la vegada, que relata les virtuts i la vida dels sants i de la Verge i Nostre Senyor; són oracions i pregàries per donar les gràcies a l’advocació a la qual es venera i, a més a més, demanar-li favors.¹⁷ La definició d’Ignasi Moreta ens ho acaba de justificar: ‘*els goigs són uns cants religiosos de lloança i petició adreçats a Déu per mitjà normalment d’alguna mediació mariana, angèlica o santoral, d’acord amb unes característiques literàries i musicals que els singularitzen entre els diversos gèneres de poesia religiosa popular conreats als territoris de parla catalana; també s’anomenen amb aquest terme*

¹³BOVER i FONT, August. ‘Els goigs: orígens i transformació’. *Estudis sobre els goigs*. Ignasi Moreta (ed.) Barcelona: Amics dels Goigs. Editorial Mediterrània, 2002, pp. 25-34. Pàg. 25

¹⁴CATALÁN MARTÍ, José Ignacio, ‘Grabados eucarísticos en los Gozos Valencianos al Santísimo Sacramento’. Campos y Fernández de Sevilla, F. J (ed.). *Religiosidad y ceremonias en torno a la eucaristía. Actas del simposium 1/4-IX-2003. Vol. II*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Universitario Escorial-María Cristina. Servicio de Publicaciones: Ediciones Escorialenses, EDES. 2003, pp. 713-732. Pàg. 715

¹⁵*supra.*, pàg. 5

¹⁶Dins de la bibliografia consultada, he pogut comprovar l’existència de només dos articles als quals es fa referència a la polisèmia del significat dels goigs. La resta d’articles només parla dels goigs en sí com a document, la seva dimensió antropològica i teològica, la seva temàtica i els seus orígens, així com també el transcurs i el procés d’adaptació que han sofert fins avui dia. Referent a la polisèmia dels goigs, vegeu els articles d’AYATS, Jaume. ‘Paral·lelismes musicals i situacionals entre els goigs i els ‘gosos’’. *Insula: Quaderno di cultura sarda*, 8 (2010): 75-89.; CAMPABADAL i BREU, Joan. ‘Els goigs profans’. *Estudis sobre els goigs. op. cit.*, pp. 35-55.

¹⁷Pel fet de donar-li les gràcies o demanar-li quelcom, ens trobem que a vegades els goigs porten per títol ‘Lloances a...’, ‘Lloances en honor de...’, ‘Lloances de glòria i honra...’ o ‘Lloances de...’.

*els fulls impresos que contenen text literari –i sovint també el musical—, acompanyat d’una il·lustració i amb una forma gràfica força estandarditzada.*¹⁸

En tercer lloc trobem el significat poètic dels goigs i, per molts, l’origen d’aquests: és un poema de diverses estrofes –generalment el nombre d’estrofes és variable– i de versos generalment heptasil·làbics. Consta d’una entrada o *tornada inicial* amb rima encadenada o encreuada, i seguida de diverses cobles o estrofes¹⁹ de les quals, les dues últimes –el què anomenem *retronxa* o *rescobla*– rimen amb els dos últims versos de la tornada inicial. Per últim, una quarteta –també anomenada *tornada*– que finalitza el goig i que rima amb els dos últims darrers versos de l’entrada.²⁰

En quart lloc trobem la construcció musical i antropològica; els goigs són una construcció poètica que lloa les virtuts i la vida d’una advocació i també és una construcció musical cantada pels fidels durant el ritual religiós. A més a més de poder ser llegits, solen anar acompanyats d’una partitura musical que conté la melodia de la música amb la qual són cantats els goigs. El fet de ser cantats comporta un context social: el cant dels goigs dóna lloc a la creació i consolidació d’un ritual social i religiós entre els devots, al mateix temps que es crea un marc de representació social que transmet uns valors i, produeix una captació, per part del lector, d’una sèrie de valors que es transmeten a través de la lectura i del cant dels goigs.²¹

En cinquè i penúltim lloc trobem el significat popular i simbòlic dels goigs; són i han esdevingut un gènere literari de caràcter popular²², alhora que també han transmès i transmeten informació del sistema social al qual pertanyen –poble del qual és patró o patrona l’advocació, data en què es celebra la seva festa...–, així com donen a conèixer la repercussió que té dita advocació en el sistema geogràfic, tant local com provincial. Per últim trobem, segons Campabadal i Breu, el significat que té el concepte ‘goig’, que fa referència als misteris de goigs, i d’aquí el seu nom, que tingué la Verge i que resen en el rosari. Aquests són l’Encarnació del Fill de Déu en la Verge Maria, la Visitació, el

¹⁸MORETA, Ignasi. ‘Els goigs: les arts al servei de la pregària’. *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 i 23 de febrer de 2004)*. Lourdes Plans i Campderrós (dir.) Cossetània. Valls, 2005, pp. 659-670. Pàg. 664

¹⁹Els goigs també els trobem pel títol de ‘*Cobles en alabansa a*’, ‘*Cobles en lloansa a*’, ‘*Cobles en honor a*’. En comptes d’anomenar-los goigs per la seva acció laudatòria se’ls anomena cobles, és a dir, fent referència a tot el conjunt d’estrofes que formen la composició.

²⁰Vegeu una explicació més detallada sobre el text dels goigs en l’apartat 2.1. *Infra.*, pàg. 9

²¹AYATS, Jaume., ‘Paral·lelismes musicals i situacionals entre els goigs i els ‘gosos’’. *op. cit.*, pàg. 76

²²Junt amb les nades, corrandes, gloses, nyacares, etc. Aquesta qüestió es tractarà amb profunditat en l’apartat 3. *Infra.*, pàg. 24.

Naixement, la Presentació de Jesús al temple i el Retrobament entre els Doctors de la Llei.²³ Heus aquí l'origen dels goigs.²⁴

Així doncs, gràcies a la polisèmia de significats que tenen els goigs, podem comprovar que el que nosaltres coneixem com a 'goigs' no només són fulls impresos amb composicions laudatòries i l'estampa d'una advocació, sinó que a més, són un conjunt de composicions etnopoètiques i musicals –cal contemplar i afegir-hi el contingut simbòlic i religiós que contenen– que donen lloc a una varietat de significats que, malgrat la seva existència, tenen un mateix objectiu i no divergeixen de la seva funció.

2.1.Estructura i format

Els goigs, tal com els coneixem en format paper, estan impresos en un full solt, és el que coneixem com a format *in folio* (210x297 mm.) . És el format més usual i en què estan impresos la majoria de goigs, però a vegades també trobem edicions en format A3, en format de quarteta (A5) i, fins i tot, en fulls dobles o llibrets. Gràcies a la invenció de la impremta i al seu ús en massa, es produí l'aparició de goigs en format paper, fent que aquests fossin editats per les parròquies i seguidament, repartits entre els fidels i els devots en les esglésies, processons, santuaris i festivitats religioses.

Podem comprovar com amb el pas dels segles, els goigs han sofert canvis i transformacions en el seu disseny i en la seva composició. Cal dir que els goigs no es confeccionaven, s'imprimien i es publicaven com avui dia; anteriorment, els goigs s'imprimien i s'estampaven amb premses manuals, on hi havia la caixa d'impressor amb les lletres cobertes de tinta per poder fer una bona impressió. Hem de tenir present que les estampacions es feien amb gravats o peces de fusta, tallades sempre seguint la fibra; però a mitjan del s. XIX fou substituït per la xilografia²⁵ o gravats de fusta, quasi

²³CAMPABADAL i BREU, Joan. *op. cit.*, pàg. 35. *Cfr. Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Ramon Corts i Blay, Joan Galtés i Pujol, Albert Manen i Segimón. (dir.) Barcelona: Generalitat de Catalunya i Editorial Claret, 2000.

²⁴Referent a l'origen dels goigs, tant pel què fa al mot com el què coneixem avui dia, vegeu l'apartat 2.2

²⁵Per conèixer amb profunditat i varietat la història del gravat a Espanya, vegeu el llibre de GALLEGO, Antonio. *Historia del grabado en España*. Madrid: Cátedra, 1979.; RUBIO, Mariano. *Ayer y hoy del grabado y sistemas de estampación: conceptos fundamentales, historia, técnicas*. Tarragona: Tarraco, 1979.

sempre de boix, on es gravava en relleu amb un burí i sempre a contrafibra, la figura que es volia estampar.²⁶

Aquestes, en moltes ocasions, s'intercanviaven entre les impremtes, fent que hi hagués la mateixa estampació de la devoció en diversos fulls de goigs, editats i impresos per diverses impremtes.²⁷ Així doncs, amb l'estampació de la imatge de l'advocació en els goigs, es dona l'aparició de l'ús de la xilografia en la temàtica religiosa.²⁸

Pel que fa a l'estructura d'un goig, aquesta destaca per la seva particularitat decorativa, també per la disposició dels elements que configuren els goigs.²⁹ Per una banda trobem la capçalera, aquesta es troba a la part superior del foli, on trobem el nom de l'advocació; a vegades ho segueix el lloc on es venera, la data de la seva celebració i també si és patró o patrona d'alguna localitat.³⁰ Cal esmentar que, en diversos exemplars de goigs, la mida de la lletra de l'advocació sol ser més gran que el títol en si; la seva finalitat és desconeguda, potser és per remarcar el nom de l'advocació o fins i tot, per donar a conèixer al devot o al lector, en el suposat cas de que aquest no sabés llegir a qui anava dedicat dit goig.

Com he esmentat a l'apartat 2, els goigs rebien per títol '*Cobles en alabansa de...*', '*Cobles de...*', '*Cobles a llaor de...*', '*Cobles en honra i glòria...*'. Això es deu al fet que aquestes composicions poètiques agafen com a títol l'estrofisme originari de la *dansa trobadoresca*; és a dir, la cobla fa referència a la forma de la composició, a la divisió del text en qüestió en estrofes o cobles, i d'aquí aquests títols.³¹ Però a causa de

²⁶CATALÁN MARTÍ, José Ignacio. *op. cit.*, pàg. 719.

²⁷En el camp de la xilografia, destaca l'excel·lent tasca que realitzà Joan AMADES i GELATS a l'hora de recopilar les xilografies de la Impremta Carreras, en el seu treball *Xilografies gironines*. Girona: Josep Maria Gironella-Impremta Carreras, 1947-1948.

²⁸VARELA i DUBOY, Francesc de Paula. 'Els fulls de goigs en l'evolució de la impremta'. *Estudis sobre els goigs. op. cit.*, pàg. 85-94.

²⁹Cal fer referència a l'article de Mª Antònia BISBAL i SENDRA, Mª Teresa MIRET i SOLÉ i Conxa MONCUNILL i VIDAL, 'Els goigs i el seu espai a la col·lecció local'. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 23 (1998): 71-81., a l'hora de descriure les parts d'un goig, vist que ha facilitat la informació a l'hora d'explicar les parts que el configuren. Vegeu l'annex d'aquest treball per conèixer el procés de descripció d'un goig, la informació que transmeten, i el tractament documental d'aquests a l'hora d'arxivar-los. *Infra.*, pàg. 72 i ss.

³⁰*Amb tot, la conjunció en els títols impresos, del moviment del cant i de la seva localització es manté gairebé generalment implícita fins al segle XVIII, suggerida només per la localització del sant invocat, a la gran majoria de casos. A partir del segle XVII, efectivament, els títols dels fulls de goigs porten gairebé tots la indicació del sant, ja sigui la subsegüent menció d'una església o d'una capella i de la diòcesi corresponent, ja sigui en el text mateix del poema en llengua catalana.* COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs. op. cit.*, pàg. 272

³¹BOVER i FONT, August. *op. cit.*, pàg. 26

l'ús continu i de la popularització del mot 'cobles' en els fulls de goigs, aquest fou assimilat i substituït pel nom de 'goigs', esdevenint sinònim de la resta d'altres mots.³²

A sota del títol o de la capçalera, hi trobem la imatge de l'advocació o el gravat. Podríem dir que és el motiu central del goig, el gravat de l'advocació complementa l'oració i a més, augmenta el valor del goig, vist que augmenta la devoció del fidel i alhora, esdevé una 'manifestació piadosa'.³³ Els goigs tingueren èxit gràcies a la presència de la imatge de l'advocació, majoritàriament estampada a partir de l'estampació d'una xilografia.

Aquesta era l'única font de comprensió pels devots que no sabien llegir –cal tenir present que gran part de la població durant l'època moderna i contemporània no sabia ni llegir ni escriure-, ja que a través de l'estampa del sant o de la santa, s'establia i s'iniciava, la devoció cap a la divinitat. Però cal tenir present que a partir de la publicació dels goigs, hi hagué un auge de la col·lecció d'aquests per l'ús de les estampes, ja que la seva devoció i veneració, protegia al fidel.³⁴ Pel que fa a l'autoria del gravat, aquest quasi sempre ha estat anònim i, en gran part, el gravat de boix ha estat reutilitzat al llarg del temps.

Al costat de la imatge de l'advocació, trobem l'ornament; situat a cada costat del gravat. Sempre solen ser composicions de caràcter decoratiu com gerros de flors, elements geomètrics i, fins i tot, el segell o l'escut d'alguna confraria, d'algun orde religiós o d'alguna ciutat. Amb els goigs de mitjan del s. XIX i també els més moderns, l'ornament tendeix a desaparèixer vist que l'ocupa el subtítol –aquest és disposat a banda i banda de la imatge–, però en són pocs els que el mantenen i el continuen utilitzant en els fulls de goigs.

Un altre dels elements que caracteritzen els goigs és l'orla; aquesta envolta els goigs i esdevé el marc que delimita el text i que, a la vegada, el presenta i l'emmarca en el foli. Veiem el seu ús en els goigs a mitjan del s. XVI, i com, al s. XVIII i XIX, la varietat d'orles estampades en els fulls és molt heterogènia, trobant des de motius

³²COMAS, Antoni; RIQUER, Martí de. *op. cit.*, pàg. 222

³³ROY SINUSÍA, Luis. 'Grabados y Estampas. Cauce de expresión para la religiosidad popular'. *Religiosidad popular y Archivos de la Iglesia; Santoral hispano-mozárabe en las Diócesis de España. Actas del XVI Congreso de la Asociación celebrado en Zaragoza, 11 al 15 de septiembre de 2000*. Agustín Hevia Ballina (coord.) Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 2002, pp. 359-397. Pàg. 359

³⁴GOMIS CORELL, Joan Carles. 'Música, poesia i imatge al servei de la religiositat: Els "goigs" en la tradició cultural valenciana'. *SCRIPTA. Revista Internacional de Literatura y Cultura Medieval y Moderna*, 1 (2013): 212-239. Pàg. 224

vegetals i florals, tipografies i al·legories de sants, motius geomètrics i, fins i tot, una simple ratlla que delimita el text. L'orla també és impresa a partir de xilografies i tipografies, però al llarg del s. XIX amb l'avenç de les tècniques i dels suports d'impressió –planxes de coure, de ferro i altres materials–, veiem com apareixen orles amb motius d'estil modernista i noucentista.

A banda de l'estampa de la devoció com a part central del goig, destaca l'oració, sempre col·locada en columnes per poder seguir l'ordre de la composició. Tal com hem esmentat reiteradament en els apartats anteriors, els versos que componen els goigs solen ser heptasil·làbics, estan disposats en una entrada o *respost* –també se li pot dir *tornada inicial*– de quatre versos de rima creuada o encadenada (ABAB o ABBA) i d'un nombre determinat d'estrofes o *cobles* –d'aquí el títol de molts goigs–, que a vegades, el seu número pot variar però generalment en solen ser set o vuit i que tenen la mateixa rima que la tornada –els goigs més moderns les allarguen fins a 12 o més–. (Fig. 1)

Cada estrofa conté sis versos –de vegades es produeixen modificacions i solen haver-n'hi més de sis– i, a més, aquesta conté dos versos més corresponents a la *retrouxa*; és a dir, la repetició dels dos últims versos de l'entrada³⁵, tret característic de l'antiga mètrica trobadoresca que es donava en la *dansa trobadoresca*³⁶, i d'aquí possiblement l'origen de la composició dels goigs. Per últim, el goig finalitza amb una tornada final de quatre versos dels quals els dos últims versos també repetien les rimes i els versos de la retrouxa.

La *retrouxa* es troba impresa al final de cada estrofa, amb la finalitat que el devot la vegi i la recordi al recitar-la durant la lectura del goig. Aquesta poques vegades no està present a tots els goigs; a vegades només està present al final d'algunes estrofes i, freqüentment, en els goigs del s. XVII i XVIII, hi trobem una abreviació que conté la primera paraula de la retrouxa i tot seguit '&c.', que indica la pronunciació i la recitació dels dos darrers versos de la tornada inicial.

A l'hora de recitar un goig, veiem com a l'inici de primera estrofa, també en altres estrofes del goig, la cobla inicia la seva acció amb una locució causal. Amb l'ús del

³⁵També es pot donar el cas que es repeteixi tota la tornada inicial en comptes dels dos darrers versos.

³⁶Aquest tipus de composició, caracteritzada per estrofes de sis versos, reprenia a la fi de cada estrofa alguns o tots els versos de la tornada o la resposta inicial, afegint-ne dos més a la cobla. BALSACH GRAU, Judit; SUBIRATS BAYEGO, Maria Àngels. 'Els goigs de Cervera: inici al seu estudi'. *Miscel·lània Cerverina*, 8 (1989): 185-206. Pàg. 186

'per', 'puix', 'ja que', el lector estableix una relació amb la devoció a l'hora de demanar-li un favor o la seva protecció i, alhora, dona per suposat que amb l'ús d'aquestes locucions, el resultat i la seva acció divina, ella ho complirà. A més, amb l'ús dels mots 'concediu-nos', 'apiadeu-vos', 'atorgueu-nos', tant a l'inici com al final de les estrofes, es compleix doncs la funció i l'objectiu del goig, demanar a la divinitat la seva presència i acció en el compliment del favor que el devot li demana, alhora que es lloa la seva imatge.³⁷

Entendrem molt millor l'estructura d'un goig a través de l'esquema següent:

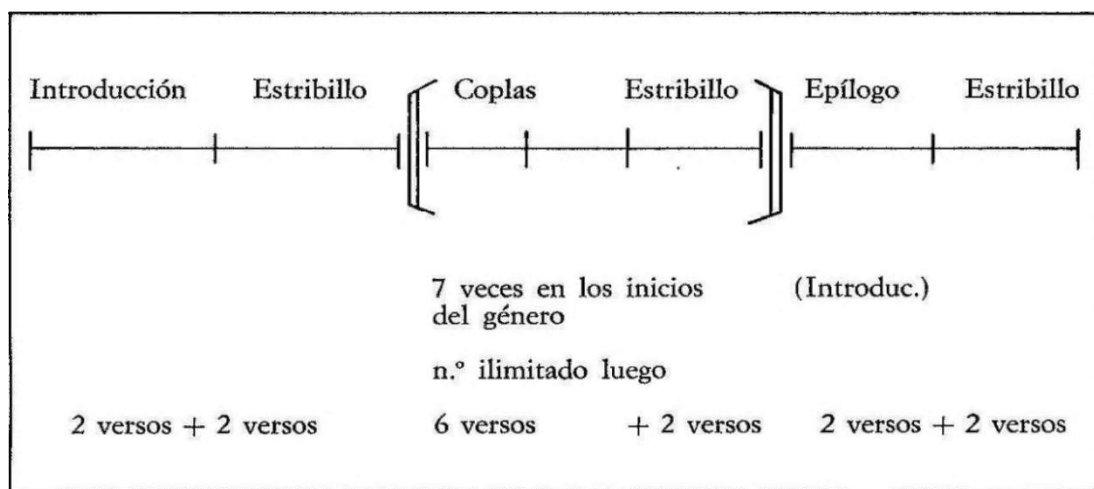

Fig. 1: Diagrama teòric de l'estructura dels goigs. (Quadre extret de CRIVILLÉ i BARGALLÓ, Josep. 'Historia de la música espanyola. 7. El folklore musical'. Madrid: Alianza Editorial, 1983-1988. Pàg. 184)

El corondell separa les columnes de text del goig. Podem trobar varietat de tipologies; a vegades és un gravat de la mateixa temàtica que l'orla, una sanefa amb les puntes recargolades i, fins i tot, una simple ratlla que delimita les columnes amb què està disposat el text. En els goigs antics però, podem trobar que a mitjan de la segona meitat de s. XX, el corondell ha tendit a desaparèixer i actualment trobem pocs fulls de goigs amb corondell, llevat d'alguna excepció. (Fig. 2)

Seguidament hi trobem la partitura musical amb què són cantats els goigs. Aquesta sol figurar dins del mateix goig, a sota de les columnes de text i a sobre de l'oració, però a vegades també se sol trobar al revers del full, juntament amb les notes. Cal destacar que la partitura musical no sempre ha estat present; aquesta apareix impresa en alguns goigs a principis de s. XVIII, però ho fa definitivament en els fulls de

³⁷COMAS, Antoni; RIQUER, Martí de. *op. cit.*, pàg. 234

goigs a finals de s. XIX, donant a conèixer la melodia amb què es cantaven els goigs.³⁸ Pel que fa a la melodia, aquesta sol ser senzilla i no sol variar amb els altres goigs, fent que aquestes acabin prenent el nom de *melodies de manlleuta*, és a dir, que agafen melodies d'altres cançons i les adapten a la composició del goigs. Això ha portat a terme discussions i plantejaments referents a la tipologia de la melodia dels goigs i la seva existència a l'hora de cantar-los, així com altres vegades s'ha qüestionat el fet que la partitura aparegui a finals de s. XIX i no en tots els fulls de goigs.

Seguidament, just a sota del text, i de vegades sota la partitura, trobem una oració que claudica la lectura dels goigs. Actualment aquesta sol ser en català, però en altres exemplars de goigs dels ss. XVII, XVIII i XIX, també la trobem en castellà i en llatí. Podem veure com abans de l'oració i just a sota del text hi ha uns versets (V./ i R./); és una pregària que recita l'oficiant després d'haver recitat el text del goig que convida als feligresos a pregar conjuntament. A continuació procedeix la recitació col·lectiva de l'oració que, segons Dominique de Courcelles, la paraula '*Oremus*' no vol dir 'oració', sinó que dóna lloc a la recitació col·lectiva, a pregar; i '*té com a objectiu aplegar les súpliques i donar una expressió pública i eclesial*'.³⁹

Quelcom que també caracteritza als goigs són les indulgències, que consten a baix de tot del full, just després de l'oració. Seguint la definició del *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, les indulgències són '*el perdó de la pena temporal que roman després d'ésser perdonat un pecat, atorgat per l'Església en virtut del tresor dels mèrits infinits de Crist i dels sants, del qual és dipositària i administradora. [...] Perdonaven part de la penitència que havia imposat el confessor (8 dies de penitència, 40 dies, etc.) als qui acomplissin una obra determinada, que s'especificava amb tot detall*'.⁴⁰ En els goigs sempre consten els dies d'indulgència que el devot guanya a l'hora de recitar el text i, sobretot, el nom de la institució o personalitat que les ha decretades, ja sigui el bisbe o el cardenal d'una localitat.

Aquestes estan escrites amb lletra més petita que la resta de text i la seva aparició en els fulls de goigs és tardana. Se'n tenen referències en els fulls a principis-mitjan de s. XIX, però aquestes ja consten com a indulgències o '*dies de perdó*' en els costumaris

³⁸BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria; EZQUERRO ESTEBAN, Antonio. 'La primera edició conecida de gozos polifónicos a la manera de las hojas volantes (Barcelona, 1702)'. *Revista Catalana de Musicologia*, 6 (2013): 83-111.

³⁹COURCELLES; Dominique de. *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs. op. cit.*, pàg. 273 i 322.

⁴⁰*Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya. op. cit.*

de les esglésies a final del s. XVII i sobretot a partir del s. XVIII.⁴¹ Veiem com l'existència i presència de les indulgències o '*dies de perdó*' en els goigs són fruit de la Reforma Protestant o Contrareforma Catòlica. Aquestes ja existeixen en l'època medieval, i fou Luter qui denuncià l'abús en la predicació de les indulgències, ja que aquestes eren font d'inversió de l'Església Catòlica, considerant-ho una pràctica herètica i abusiva, a la vegada que esdevenia el punt d'origen de l'escissió religiosa protestant, i donant lloc a la Reforma Protestant.

En el Concili de Trento (1545-1563) es discutí el seu ús en les deliberacions sobre els sacraments de la penitència, la unció dels malalts i el purgatori. Hi hagué un gran debat entre teòlegs sobre la seva finalitat i sobre quina era la definició més acurada que s'esqueia al terme i funció, arribant a un acord unànime que aquestes havien de ser imposades per la cúria eclesiàstica –en aquest cas eren els bisbes i el mateix Papa de Roma qui les imposaven–, i que el seu ús redimia una part de la penitència imposada.⁴² Malgrat la modificació contrareformista, aquestes apareixen tard en els fulls de goigs, a mitjan-finals de s. XVII.⁴³

Just al costat de les indulgències, trobem impresa la paraula '*ab llicencia*' o '*ab llicencia del Ordinari*'. Aquesta paraula ens indica que els goigs han passat abans d'efectuar el procés d'impressió, una censura i revisió per part de les institucions eclesiàstiques, del contingut del goig; fent que el goig en si esdevingui una paraula divina directe. Tampoc podem descuidar-nos de la impremta; aquesta ens diu a quina localitat ha estat estampat el goig i quina impremta l'ha imprès. El nom de la impremta ens aporta molta informació; anteriorment l'ofici d'impressor era un ofici molt ben preuat i, com a conseqüència, el nom de la impremta portava el nom del propietari, fent que a molts goigs ens trobem, per exemple, '*Impremta de Pau Roca, Manresa*'.

La impremta no sempre sol constar en el full de goig, aquesta rarament era indicada i, no fou fins a mitjan del s. XVIII aproximadament que el nom de la impremta començà a incloure's en el full de goig. Per altra banda, també cal afegir que en els goigs de finals de s. XIX i principis de s. XX, comencem a trobar indicacions de l'autor

⁴¹COURCELLES; Dominique de. *Ibidem.*, pàg. 352

⁴²JEDIN, Hubert. *Historia del Concilio de Trento. Tomo III. Etapa de Bolonia (1547-1548). Segundo Periodo de Trento (1551-1552)*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra, S. A., 1975, pp. 121-138. Cfr. JONES, Martin D. W. *La Contrarreforma. Religión y Sociedad en la Europa moderna*. Madrid: Ediciones Akal, 2003, pp. 30-31.

⁴³No he trobat cap Font bibliogràfica que faci referència a l'aparició de les indulgències en els goigs. Els autors donen per entès que és una característica dels goigs, i no discuteixen la seva aparició o orígens.

del text del goig, el compositor de la melodia i, fins i tot, l'editor de les imatges i del gravat, així com en el revers del full, un retall d'història sobre l'advocació i lloc que es venera.

A tall de conclusió podem dir que els goigs, tal com els coneixem nosaltres avui en dia i tal com hem pogut comprovar al llarg d'aquest apartat, són fruit dels constants canvis que -tant estètics com històrics-, han modificat la confecció i configuració dels goigs. Indistintament, aquests -fent referència als canvis- no han canviat la funció i l'objectiu dels goigs.

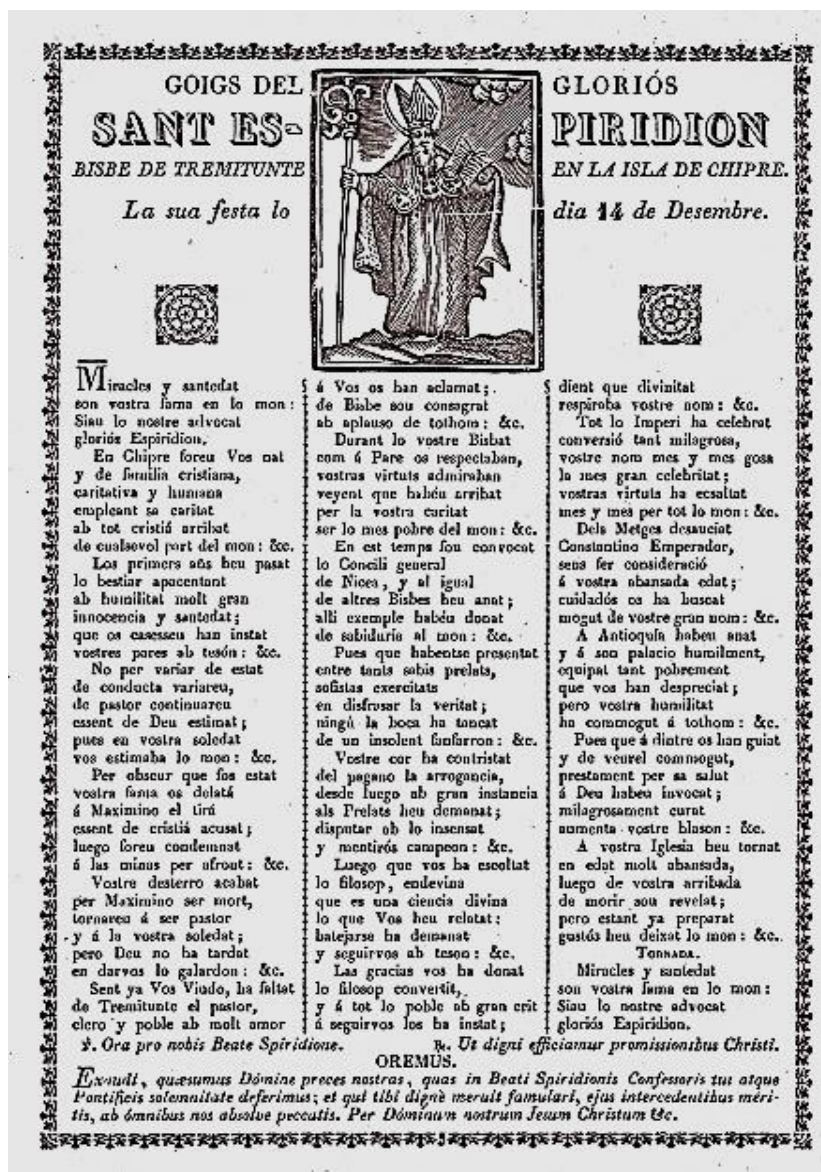

Fig. 2: Facsimil d'un goig del s. XVIII en honor a Sant Espiridó de Tremithous, bisbe de Tremathous (actual Tremetousia, Xipre). Podem comprovar l'ús de les abreviacions per incloure la retronxa, l'ús floral de l'orla i dos ornaments florals i geomètrics a la vegada, així com també la presència del corondell, separant les columnes de text. (Goig extret de la pàgina web <http://bibliogoigs.blogspot.com/es/> [Consulta realitzada el 15-03-2014]).

2.2. Uns orígens incerts

Els orígens dels goigs sempre han estat incerts i discutits al llarg de la història. Gràcies a la imprecisió de l'origen dels goigs, gran part dels articles que tracten sobre els goigs de qualsevol localitat, així com les connotacions musicals o religioses que aquests contenen, sempre dediquen un apartat per tractar els seus orígens incerts.

Des d'inicis del s. XX, els goigs començaren a ser un tema de debat i de publicació de llibres per part de curiosos i estudiosos, sempre lligats amb l'àmbit de la teologia i el folklore.⁴⁴ Ja en aquestes obres trobem les primeres hipòtesis i teories sobre els orígens dels goigs que, actualment, persisteixen i continuen essent les mateixes que utilitzen els diversos autors, per no dir que encara es basen en elles.⁴⁵ Això vol dir que, malgrat el pas del temps i l'augment i desenvolupament de les tècniques de recerca, les hipòtesis o teories sobre el seu origen no han canviat i continuen essent les mateixes. No em refereixo que aquestes siguin antiquades o que es trobin mancades d'una bona base, sinó al contrari; aquestes han perdurat al llarg del temps i els diversos autors les han citat per la seva importància a l'hora de definir l'origen dels goigs.

El mot 'goig', així com els orígens d'aquests, es troben en l'himne en llengua llatina *Gaude, Virgo mater Christi*, possiblement escrit per Thomas Becket, arquebisbe de Canterbury (1118-1170) a mitjan del s. XII. Aquest és un dels himnes dedicats a la Verge més antics que es conserven.⁴⁶ Cada estrofa s'inicia amb la paraula '*Gaude*', que vol dir 'joia' i, posteriorment, narra els set goigs de la Verge, que són –amb ordre d'aparició–: l'Anunciació, Nativitat o Naixement de Jesús, l'Adoració dels Reis i els pastors, la Resurrecció de Crist, l'Ascensió del Senyor al Cel, la Pentecosta o la Vinguda de l'Esperit Sant al Cel, i l'Assumpció i Coronació de la Verge. Així doncs,

⁴⁴ Destaquen les obres de Joan BAPTISTA BATLLE. *Los goigs a Catalunya. Breus consideracions sobre son origen y sa influència en la poesia mística popular*. Barcelona: L'Arxiu, 1924.; *Los goigs a Catalunya en lo segle XVIII*. Barcelona: Tipografia Catòlica, 1925.; les de l'impressor i publicista gironí Joaquim PLA CARGOL. *Art popular i de la llar a Catalunya: les art humils, els treballs en ferro, les ceràmiques i els vidres, les estampes i el gravat, la masia*. Girona: Dalmau Carles Pla, 1926.; i les de Francesc DE PAULA BALDELLÓ i BANOSA, fundador dels Amics dels Goigs (1921), *Cançoner popular religiós de Catalunya. Recull de cent melodies de goigs*. Barcelona: Boileau-Bernasconi, 1932.

⁴⁵ No és la meua voluntat desprestigiar les obres citades en notes a peu de pàgina, així com també a la bibliografia. Per exemple, si hom llegeix l'apartat dedicat als goigs en l'obra de Martí de Riquer i Antoni Comas, citada en aquest treball, veurem com gran part de les notes a peu de pàgina provenen de l'obra de Joan Amades i Gelats. Així doncs, tal com he comentat abans, les obres anteriors sobre aquesta temàtica són d'ajut a l'hora d'estudiar els goigs.

⁴⁶ Segons Jordi Ballester i Gibert, aquest himne es difongué i s'implantà gràcies a la tasca que realitzaren els dominics a l'incorporar-lo a la litúrgia. BALLESTER i GIBERT, Jordi. 'Els goigs marians i la iconografia musical'. *op. cit.*, pàg. 367.

aquesta disposició d'una estrofa per goig, donà lloc a la composició estròfica dels goigs que coneixem nosaltres avui dia.

Posteriorment, aquest himne s'acabà coneixent amb el nom de '*Septem Gaudia*', fruit dels set goigs que es canten i que, més endavant acabà donant nom a una composició poètica. Segons De Courcelles⁴⁷, '*L'himne és una salutació a la Verge, una invitació al goig dels set esdeveniments considerats com els més rellevants de la seva vida terrenal; encapçalada per la paraula de l'àngel –aquest la saluda mitjançant la paraula 'gaude2– intercalant com a himne l'escriptura d'aquesta paraula (la salutació), fa d'aquesta paraula un objecte de lloança, ja que aquesta paraula s'inscriu en els set esdeveniments de goig de la vida de la Verge'*.⁴⁸

Fruit del continu procés de cristianització que afectà l'Europa de l'Edat Mitjana, aquest himne arribà a mans dels trobadors, que l'utilitzaren a l'hora de compondre les seves obres poètiques. La utilització del '*Septem Gaudia*' continuà tenint una connotació religiosa, vist que aquest era el seu objectiu; la lloança de les virtuts i goigs de la Verge Maria, tant terrenals com celestials. Tal és la tasca dels trobadors, que ja en el s. XIII i XIV trobem els primers '*gautz*' o '*gaugs*', fruit de la imitació dels '*gaudia*', fet que els trobem en l'lemosí, pel que fa a la zona de la Provença, i també en castellà i galaicoportuguès a la resta de Castella i territoris. Aquesta presència dels goigs en varietat de territoris és, segons John E. Keller, fruit de la importància que tingueren dites composicions poètiques en el món trobadoresc, tant per la mètrica com pel contingut de lloança a la Verge, fent que servissin de model per escriure'n en galleg, castellà, toscà, astur, etc.⁴⁹

Tal és aquesta influència dels '*gaudia*' en els territoris de Castella i en els trobadors que, fins i tot el mateix rei Alfons X 'el Savi' (1221-1284), en les '*Cantigas de Santa Maria*', dedica les seves últimes 4 cantigues a la Verge Maria. Podem veure com el *Septem Gaudia* influeix en la seva composició, dedicant la 424 a l'Advocació

⁴⁷Al llarg del treball es poden comprovar les continues citacions a aquesta autora; i és que cal remarcar la seva tasca d'aprofundiment en la seva obra sobre els goigs, ja sigui a l'hora d'analitzar i tractar els seus orígens com la funció divina d'aquests.

⁴⁸COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs. op. cit.*, pàg. 48

⁴⁹KELLER, John. E. *Las narraciones breves piadosas versificadas en el castellano y el gallego del medievo*. Madrid: Ediciones Alcalá, 1987. *apud*. GOMÍS CORELL, Joan Carles. *op. cit.*, pàg. 215.

dels Reis Mags⁵⁰, la 425 i 426 a la Resurrecció⁵¹ i Ascensió de Crist⁵², respectivament; i la 427 a l'Arribada de l'Esperit Sant.⁵³ Veiem com en totes les cantigues, l'entrada o *respost*, que consten de 4 versos en la 424 i 427 i de 2 versos en la 425 i 426, es repeteix sencera després de cada estrofa; és a dir, la *retronxa* no és als dos últims versos de l'entrada sinó tota sencera.

Però també trobem altres personatges dins la poesia espanyola d'època medieval que escrigueren goigs. Tal és el cas d'Íñigo Lopez de Mendoza, també conegut com el Marqués de Santillana (1398-1458), que en les seves '*Poesias completas. Poesías Morales, políticas y religiosas.*'⁵⁴, hi escrigué '*Los gozos de Nuestra Señora*' en lloança als goigs de la Verge.⁵⁵ En aquests goigs podem comprovar que no hi ha '*retronxa*' i que, independentment de la mètrica i els versos que els componen, assoleixen els objectius i la funció dels goigs: lloar i alabar la figura i la vida de la Verge.

Pel que fa a la mètrica com a la forma estròfica, podem comprovar que hi ha cantigues que la seva entrada és de rima consonant creuada (ABBA), i consonant encadenada (ABAB) amb volta. Tenint present aquestes dues combinacions, veiem com a l'últim vers de cada estrofa, la rima és la mateixa que l'últim vers de l'entrada, fent que es produeixi un encadenament de la mètrica, conegut com a volta, i que recuperi l'últim vers i doni lloc a l'entrada de la *retronxa*.⁵⁶ Per altra banda, veiem com els versos són octosíl·labs, com també trobem la presència de versos heptasíl·labs. Aquesta mètrica no és que sigui casualitat, l'adaptació de les síl·labes és fruit de la influència dels '*Septem Gaudia*' en la composició dels versos, fent que, a més que hi hagi 7 versos a dins de cada estrofa —el seu número varia d'entre 6 i 8—, cada vers ha de tenir 7 síl·labes —el seu número també varia—. ⁵⁷

⁵⁰ 'Esta segunda é de como os Tres Reis Magos vëeron a Beleen a orar a Nostro Sennor Jesu-Cristo e lle ofereron sus dões'. ALFONSO X EL SABIO. *Cantigas de Santa Maria (Cantigas 261 a 427) III*. Edició de Walter Mettmann. Madrid: Clásicos Castilia, 1989, pp. 353-355.

⁵¹ 'Esta terceira é como Nostro Sennor resurgiu e como se mostrou a os Apostolos e a as Tres Marias'. *Ibidem.*, pp. 355-358.

⁵² 'Esta quarta é como Nostro Sennor subiu a os çeosante seus dicipolos'. *Ibidem.*, pp. 358-360.

⁵³ 'Esta quinta é como Nostro Sennor enviou o seu Santi Sp[í]ritu los seus discipolos'. *Ibidem.*, pp. 360-362.

⁵⁴ SANTILLANA, Marqués de. *Poesías completas*. Máxim P. A. M. Kerkhof i Ángel Gómez Moreno (eds.). Madrid: Clásicos Castalia, 2003.

⁵⁵ *Ibidem.*, pp. 574-579.

⁵⁶ Si tenim en compte la seva composició, la mètrica de la cantiga n°424 és la següent: A⁸ B⁸ A⁸ B⁸/c⁸ d⁸ c⁸ d⁸ c⁸ d⁸ c⁸ b⁸.

⁵⁷ Vegeu en el quadre de la pàgina 12 l'explicació de l'estructura original dels goigs.

Veiem com aquesta composició mètrica i estròfica dels goigs, característica en aquest cas de ‘*Cantigas de Santa Maria*’ d’Alfons X’ el Savi, també la trobem en altres exemples de goigs. En aquest cas fem referència a la ‘*Ballada dels goytxs de Nostre Dona en vulgar cathalan a ball redon*’⁵⁸, del s. XIII, que es troba en el ‘*Llibre Vermell*’ de Montserrat. A partir d’aquesta composició poètica i del desconeixement de la seva forma estròfica –també tenint en compte la dels altres goigs restants–, s’iniciaren estudis i debats sobre el seu origen. Un dels primers fou el filòleg Manuel Milà i Fontanals que, en les seva obra ‘*Romancerillo catalán. Canciones tradicionales*’⁵⁹, argumenta l’origen de la forma estròfica dels goigs: aquesta prové de l’antiga dansa provençal i d’aquí, el perquè el títol del goig del ‘*Llibre Vermell*’ de Montserrat; la ballada forma part de les cançons de dansa que anteriorment recitaven i cantaven els trobadors, i d’aquí el seu origen.⁶⁰

El fet que en el títol hi hagi l’anotació ‘*a ball redon*’, ens indica clarament que aquesta peça era ballada, tal com diu el títol, formant un cercle i seguint el ritme al compàs de la música.⁶¹ La música d’aquesta està escrita en el full del goig i, tal com es pot comprovar, es diferencia en dues partitures; una pel que fa al text de les estrofes i l’altra pel que fa a la *retronxa*.⁶² És més, el fet que aquest goig incorpori partitura musical, dóna a conèixer que els goigs anteriorment es cantaven i es ballaven, fent valer la teoria de molts estudiosos a l’hora d’argumentar la continuïtat del cant dels goigs –bé que hi ha goigs que tenen partitura i, sobretot, a l’hora de llegir-los es diu ‘cantar goigs’ (sic) – i, a més, la possibilitat que es continuessin ballant.

Però cal tenir present que la ‘*Ballada dels goytxs de Nostre Dona en vulgar cathalan, a ball redon*’, forma part d’un cançoner medieval de finals de s. XIV que, tenia la voluntat de recollir les cançons i càntics marians pels peregrins que arribaven al

⁵⁸*Llibre Vermell de Montserrat*. f. 23v.

⁵⁹MILÀ i FONTANALS, Manuel. *Romancerillo catalán. Canciones tradicionales*. Barcelona: Libreria de D. Álvaro Verdaguer, 1882. Més tard, el mateix contingut es troba en les *Obras completas del doctor D. Manuel Milà y Fontanals / coleccionadas por el dr. D. Marcelino Menéndez y Pelayo. Tomo III: Estudios sobre historia, lengua y de Cataluña*. Barcelona: Librería de Álvaro Verdaguer, 1888-1896. 8 volums.

⁶⁰FORNER i ESCOBET, Climent; RAFART, Benigne. *Goigs marians del Bisbat de Solsona*. Solsona: Delegació de Mitjans de Comunicació Social del Bisbat de Solsona; Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2001. Pàg. 8

⁶¹‘*Dansa en la qual els balladors, agafats de les mans i formant rodona, van voltant en un mateix sentit o en ambdós sentits alternativament. Aquesta manera de dansar és una de les formes més simples de ball col·lectiu i és comuna a tots els pobles, tant els de civilització més reculada, àdhuc desapareguts, com els menys civilitzats avui existents*’. PUJOL i PONS, Francesc; AMADES i GELADES, Joan. *Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors*. Cançoner popular de Catalunya, 1. Barcelona: Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera, 1936.

⁶²*Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear. Volum I: Dels inicis al Renaixement*. Xosé Aviñoa (dir.). Barcelona: Edicions 62, 2000, pp. 118-119.

santuari de Montserrat i, posteriorment, esser cantades i ballades pels peregrins durant els oficis i també durant la vetllada. Alhora també ens indica que la presència d'aquest recull de danses i 'ballades', dóna a conèixer que aquest tipus de composicions es cantaven i que a més, també eren ballades.

Encara que el 'Llibre Vermell' reculli composicions poètiques musicades i lloïn i celebrin els goigs de la Verge⁶³, no deixen de ser himnes religiosos que alabaven la divinitat i que, tal com ens diu Gomís Corell, 'encara no eren goigs amb el valor de gènere poètic musical religiós definit'.⁶⁴ A més, aquests no se solen anomenar com a 'goigs', sinó que se'ls anomena pel nom de les estrofes que els componen o simplement per la seva funció de lloar.⁶⁵ Veiem com en la *Crònica* de Ramon Muntaner, el mateix autor ens explica que a la vigília de contraatacar Gal·lípoli, les tropes catalanes cantaren els goigs de Sant Pere: 'E com venc un divendres a hora de vespres, vint-e-tres dies abans de la festa de sant Pere de juny, nos aplegam tuit ab nostres armes davant la porta ferrissa del castell. E en la torre maestra ja fiu muntar deu hòmens e un mariner, per nom de Bernat de Ventaiola, qui era de Llobregat; e cridà les llaus del benaurit sant Pere de Roma, e tuit resposeren-li ab llàgrimes en los ulls. E con hac dit los llaus, així com la senyera de Sant Pere se llevà, començaren tuit a cridar "Salve Regina"'.⁶⁶

En l'obra de Ramon Muntaner, podem veure com els goigs, entenent-ho encara com a himne religiós, són oracions que invoquen directament a la divinitat. La formulació de la pregària demana l'ajut diví, sense mitjancers i de forma directe, esperant la resposta i el resultat fruit de la seva pregària. Així doncs, podem comprovar com les *ballades* i les danses, conjuntament amb les 'llaus', passaren a lloar i a cantar les proeses i les vides dels sants, a més a més de seguir cantant els set goigs terrenals de la Verge.

Referent als orígens dels goigs com a composicions poètiques, cantades després dels oficis litúrgics i eclesiàstics –fins i tot arribant-les a equiparar com a litúrgia– i pels trobadors, així com el seu contingut; Dominique de Courcelles estableix que els goigs –tant als goigs impresos en fulls volanders com a les composicions poètiques en si– són fruit de la influència que tingué l'obra del dominic Iacopo da Varazze, la 'Llegenda

⁶³VILA MEDINYÀ, Pep. 'Els Set goigs terrenals de la Verge Maria de la Catedral de Girona'. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 44 (2003): 179-184.

⁶⁴GOMÍS CORELL, Joan Carles. *op. cit.*, pàg. 217.

⁶⁵'Llaus de...', 'Cobles a...'. *supra.*, pàg. 10.

⁶⁶MUNTANER, Ramon. *Crònica*. Barcelona: Edicions 62, 1979. Capítol 120.

àuria' (també coneguda com a *Llegenda sanctorum* o *Llegenda daurada*) a l'hora de crear i explicar la vida de la Verge i, posteriorment, dels sants, santes i Nostre Senyor.⁶⁷

La '*Llegenda àuria*' és un recull de les vides dels sants en llengua llatina; les vides dels sants segueixen l'ordre establert segons l'any litúrgic i, a la vegada que donen a conèixer la litúrgia, realitzen una funció hagiogràfica, donen a conèixer la vida del sant o santa. Aquestes vides solen provenir de textos apòcrifs dels quals, i molt possiblement, hagueren pogut servir per explicar anteriorment la vida dels sants. En el pròleg i introduccions de diverses edicions actuals de la '*Llegenda àuria*', consta que l'origen pel qual aquesta havia estat redactada i, posteriorment, impresa amb la invenció de la impremta, era per a què els predicadors tinguessin una font segura i a la vegada vàlida, per a poder donar a conèixer als devots i al poble, la vida dels sants. Malgrat tot, aquesta obra hagiogràfica és l'única font veritable i vertadera per a poder conèixer la vida dels sants.

Amb el pas del temps i l'auge i èxit de l'obra de Iacoppo de Varazze, a Espanya apareixen els '*Flos sanctorum*'; aquests són les traduccions i edicions de la 'Legenda daurada' al castellà i català. Cal dir que l'edició dels '*Flos sanctorum*'⁶⁸ –també coneguts com a '*Flos sanctorum*'– en llengua catalana i castellana, és fruit de l'expansió i èxit que tingueren aquestes recopilacions hagiogràfiques en la cultura cristiana medieval i, posteriorment, moderna. Cal destacar que a l'època moderna se'n troben molts exemplars; la major part han estat escrits per eclesiàstics o persones cultes que han volgut donar a conèixer la vida dels sants. Destaquen el '*Flos sanctorum*' de Jorge Cocci de 1594, el d'Alonso Villegas (1534-1615)⁶⁹ i, un dels més famosos, el de Pedro de Ribadeneira de 1599.⁷⁰

⁶⁷VARAZZE, Beato Iacopo da. *Leyenda de los santos*. Félix Juan Cabasés (ed.). Madrid: Institutum Historicum Societatis Iesu. Universidad Pontificia Comillas, 2007.; VORÁGINE, Santiago de la. *La leyenda dorada*. Madrid: Alianza Editorial, 2001.

⁶⁸CÀMARA i SEMPERE, Hèctor. *La Mare de Déu en el Flos Sanctorum Romançat (1494)*. Alacant: Publicacions de la Universitat d'Alacant, 2010.

⁶⁹*Flos sanctorum: historia general de la vida y hechos de Jesu-Christo, Dios y Señor Nuestro, y de todos los santos de que reza y haze fiesta la Iglesia Catholica: conforme al Breviario romano... / por el maestro Alonso de Villegas...* Barcelona: en la Impremta de Carlos Gibert y Tutó, 1773.

⁷⁰RIBADENEYRA, Pedro de. *Flos Sanctorum de las vides de los Santos (1526-1611)*, 1599. Reeditat i imprès per Francisco Suriá y Teresa Piferrer. Barcelona, 1761. Vegeu els articles de DARNIS, Pierre. 'El Flos sanctorum de Ribadeneira desde la lectura y la antropologia: los allegados del santo, Fuente de ejemplaridad e implicación afectiva'. *Homenaje a Henri Guerreiro. La hagiografía entre historia y literatura en la España de la Edad Media y el Siglo de Oro*. Marc Vitse (ed.). Universidad de Navarra. Editorial Iberoamericana, 2005, pp. 435-451.; 'El Flos sanctorum de Ribadeneira desde la lectura y la antropologia: los allegados del santo, Fuente de ejemplaridad e implicación afectiva. (La lectura del espejosagrado II)'. *Pratiques hagiographiques dans l'Espagne du Moyen Âge et du Siècle d'Or*.

Segons Dominique de Courcelles, gràcies a l'expansió de la '*Llegenda àuria*' i a l'edició i impressió dels diversos '*Flos sanctorum*', els goigs provenen d'aquestes obres; són la continuació dels relats hagiogràfics dels sants, les santes, la Verge i Nostre Senyor, i la invocació de la vida de les divinitats en composicions de caire poètic escrites en la llengua vulgar del poble.⁷¹ Tal és la importància que agafaran i tindran els goigs en la religió cristiana i en la litúrgia eclesiàstica, que, el bisbe de València Alfons de Borja (futur Calixt III) el 1432, proclamà i imposà en unes Constitucions Sinodals que es cantessin els Set Goigs de la Verge en la diòcesi de València després de dir missa i, a més, que per cada goig que es cantés, es retirarien 40 dies de penitència a tots aquells que haguessin comès algun mal i es donarien altres 40 dies d'indulgència a tots aquells que es cantessin.⁷²

Al llarg d'aquest apartat, hem pogut conèixer els orígens dels goigs; de com una composició poètica i, anteriorment, uns himnes en lloança a la Verge Maria han passat i van passar a ocupar una posició tan important en la literatura religiosa, ja que aquests passen a ser cantats i recitats després de la missa en moltes esglésies i catedrals durant l'època moderna. Però cal anar més lluny. Malgrat l'auge de la presència dels goigs impresos al voltant del s. XVII, aquests no substituiran els '*Flos sanctorum*'. Els goigs i els '*Flos sanctorum*' exerciran funcions diferents: el últims serviran per aprendre i conèixer amb profunditat la vida dels sants, i posteriorment poder-la explicar als devots, mentre que els primers formaran part dels rituals de devoció als sants per part dels fidels, i aquests seran presents en les esglésies i capelles i repartits per les confraries i venedors ambulants.⁷³

Françoise Cazal, Claude Chauchadis, Carine Herzig (eds.). Collection "Médiennes". Toulouse: CNRS-Université de Toulouse-LeMirail, 2005, pp. 151-166.

⁷¹COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs. op. cit.*, pp. 78-79.

⁷² '*ordenamos a perpetuidad y mandamos que en adelante los que rijan el coro de nuestra sede y los cures de las parroquias, cuantas veces en sus Iglesias se cantaré la misa de Santa María, al elevar el Sacratísimo Cuerpo de nuestro Señor Jesucristo en dicha misa, después de terminado de decir el sanctus, en seguida canten y hagan cantar los siete gozos de la misma gloriosa Virgen, tal como abajo se describen; y a cada uno de los que canten aquellos gozos, verdaderamente arrepentidos en aquella hora y confesados, por misericordia de Dios omnipotente, y confiando en la autoridad de los santos apóstoles Pedro y Pablo, les relajamos cuarenta días a la penitencia a ellos impuesta. El que empero fuera hallado negente o remiso en esto, sea castigado con la pena de desobediencia. A los demás clérigos o laicos de la ciudad y de nuestra diócesis verdaderamente arrepentidos y confesados, que también recen los mismos siete gozos en otros días, el día en que cada uno de ellos los dijere, con la misma autoridad les concedemos indulgencia de cuarenta días de las penitencias a ellos impuestas.*'. PÉREZ DE HEREDIA y VALLE, Ignacio. *Sínodos medievales de Valencia*. Roma: Iglesia Nacional Española, 1994. Pàg. 24.

⁷³COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs. op. cit.*, pàg. 77

3. L'ús del mot 'popular' en els goigs

Durant el procés de lectura de bibliografia sobre el tema dels goigs, vaig adonar-me de les moltes vegades que havia llegit en diversos textos que els goigs eren un dels molts exemples de 'literatura religiosa popular'⁷⁴ o un dels fruits de la 'fe popular'⁷⁵; és a dir, de les pràctiques resultants que es donen en el qual nosaltres coneixem o es dona a conèixer com a 'cultura popular'. En els varis i múltiples moments de la seva lectura i, posteriorment, en les valoracions diverses sobre el terme 'popular' que es donava en el text, em va venir directament al cap les classes de l'assignatura '*Història, patrimoni i societat*', impartida pel professor Genís Barnosell durant el primer semestre del curs 2013-2014.

En un dels temaris de l'assignatura, '*Les cultures populars davant l'embranzida de la modernitat*', vam discutir el perquè del significat de 'cultura popular' i, sobretot, quin era el significat actual i la problemàtica d'aquest. Enllaçant el temari de l'assignatura i la bibliografia referent als goigs com a 'literatura popular'⁷⁶ i el seu significat en la 'cultura popular', vaig poder comprovar que, tant els autors consultats que fan ús tant directe com derivat del mot, així com el significat de 'cultura popular' i 'literatura popular' que se'n dona, no se'n fa un ús correcte.⁷⁷

Abans de tot, cal preguntar-nos i conèixer què s'entén per quelcom que és 'popular' o, simplement, què s'entén per a 'cultura popular'. Si busquem una de les múltiples definicions que se li dona, la Gran Enciclopèdia catalana ens diu que la cultura popular és '*la cultura originària del poble. És una cultura que sorgeix espontàniament i és encarnada i practicada per les classes populars, que participen en les celebracions com a actors i com espectadors. Es basa, generalment, en la memòria de la gent i en la transmissió oral en l'àmbit de la família i dins l'entorn comunitari. Connecta amb les formes de vida de la gent i se celebra a l'espai públic. En contraposició a l'alta cultura, és una cultura de producció individual o col·lectiva i*

⁷⁴FORNER I ESCOBET, Climent; RAFART, Benigne. *op. cit.*, pàg. 8.

⁷⁵VILLEGAS I MARTÍNEZ, Francesc, 'La tradició remeiera dels santuaris marians del Berguedà, a través dels Goigs'. *Gimbernat. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*, XLIX. (2008): 49-64.

⁷⁶BALSACH GRAU, Judit; SUBIRATS BAYEGO, Maria Àngels. *op. cit.*

⁷⁷Cal citar l'obra de Peter BURKE *La cultura popular en la Europa moderna*. Madrid: Alianza Editorial, 1991. Aquest és un treball referent i essencial en l'estudi i coneixement de la cultura popular en l'Edat Moderna. Pel què fa aquest treball, vegeu les pàgines 33-142 per entendre el què s'anomena o el que és la cultura popular. Reitero, No és la meua intenció canviar i realitzar un debat sobre el concepte de 'cultura popular' i de 'literatura popular'.

*d'autoria anònima: allò que li dóna valor és l'assumpció per part del poble.*⁷⁸ Veiem com apareixen els mots 'poble' i 'classes populars'; aquests són un dels elements centrals de la definició, és a dir, són als qui fa referència el significat, i a més, són els "usuaris" d'aquest tipus de cultura.

Però veiem que aquesta fa referència a l'ús d'aquest tipus de cultura per un sector de la població; les anomenades 'classes populars', o simplement, el 'poble'. Primerament, veiem com hi ha una separació o diferenciació de la població a la que s'anomena 'poble'; aquesta classificació comporta la creació d'una *élite*⁷⁹ que, tal com diu el mateix mot, es diferencia del poble pels seus costums, pràctiques diàries, modes de vida i sobretot, nivell adquisitiu. Tal com ens diu Carlos Martínez Shaw, aquesta diferenciació de la cultura fou fruit del canvi del feudalisme al capitalisme, que comportà la diferenciació i la marginació de la població restant, i la creació d'una cultura alternativa que els identifiqués com a elit social totalment apartada de la classe subalterna que esdevé el poble.⁸⁰

El canvi del feudalisme al capitalisme va fer que les pràctiques del poble –essent aquest una classe subalterna de la societat–, com per exemple els rituals religiosos o els costums que els determinen, passin a formar part de què s'anomenarà 'cultura popular'.⁸¹ Aquest terme passarà a considerar-se com una cultura de classe –alguns autors ho consideraran com a cultura de les classes subalternes– i posteriorment, esdevindrà un sistema simbòlic⁸² que serà oposat i contrastat per la cultura "dominant", característica de la burgesia i les classes benestants,⁸³ alhora que es divergirà sobre què és "normal" o què no ho és.

Aquest tipus de cultura, davant la marginació de la cultura pertanyent a les classes benestants, s'enfortí davant les influències de les altres formes de vida i, sobretot, es mantingué ferma en els seus costums, ja que es continuà celebrant les seves festivitats

⁷⁸Gran Enciclopèdia Catalana, 2013. (http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0173551.xml?s.q=cultura+popular#.U1KvCPI_uyk) [Consulta realitzada el 15-04-2014]

⁷⁹El mot 'élite' és extret del llibre *La cultura popular a debat*. Dolors Llopart, Joan Prat i Llorenç Prats (eds.). Barcelona: Fundació Serveis de Cultura Popular, 1985.

⁸⁰MARTÍNEZ SHAW, Carlos. 'La història de la cultura popular en l'Edat Moderna'. *Ibidem.*, pàg. 15-23.

⁸¹El coneixement d'aquesta diferenciació de cultures, com també de classe, fou coneguda gràcies a la tasca exercida pels folkloristes durant la segona meitat del s. XIX.

⁸²*La cultura denota un esquema històricament transmutat de significacions representades en símbols, un sistema de concepcions hereditades i expresades en formes simbòliques per mitjans dels quals els homes comuniquen, perpetuen i desenvolupen el seu coneixement i les seves actituds davant la vida.* GEERTZ, Clifford. *La interpretació de les cultures*. Barcelona: Editorial Gedisa, 2011. Pàg. 88

⁸³*La cultura popular a debat. op. cit.*, pàg. 10.

religioses i mantenint la seva concepció particular del món i de fer les coses.⁸⁴ Segons Peter Burke, aquesta diferenciació entre cultura popular i la de les elits –ell ho anomena “*modelo de los dos niveles*”⁸⁵ – és molt borrosa, i afegeix que els historiadors haurien de centrar-se a estudiar les connexions que separen ambdues. És a dir, veiem com aquesta existència de dues cultures en una mateixa societat no comporta que hi hagi diferències, sinó just al contrari, que per molt que siguin de diversos estrats socials, els costums o les pràctiques són les mateixes, ja que és la mateixa gent que conviu en el mateix espai.⁸⁶

Si ho apliquem als goigs, veiem com aquesta anomenada ‘literatura religiosa popular’⁸⁷ fa referència al seu consum i pràctica per part de les classes populars, en aquest cas el poble. És a dir, els goigs passen a ser una mostra de ‘religió popular’.⁸⁸ Però cal fer un altre aclariment referent al terme ‘classe popular’ i/o ‘popular’ i l’ús dels goigs. Es tendeix a relacionar l’ús d’aquests amb les pràctiques i modes de vida habituals de les zones no urbanes, és a dir, de les àrees rurals i on els costums i pràctiques religioses estan més arrelats⁸⁹, on tot és més rústic i lluny de l’evolució industrial i central.⁹⁰ Però si agafem un full de goigs, només cal mirar el lloc on es venera la devoció; aquests també es canten en nuclis urbans i ciutats amb una gran presència industrial, així com s’utilitzen en les diverses processons i festes majors es celebren a les ciutats.

Pel que fa a la seva autoria, en l’apartat 3 hem pogut conèixer que la seva autoria no només era desconeguda; els goigs també els compongueren autors de renom com Joan Maragall i mossèn Cinto Verdaguer entre d’altres. Però cal anar més lluny; si els goigs són considerats com a literatura religiosa popular, i aquest tipus de literatura és usada per una part de la societat –característica de les societats rurals i no pertanyents a

⁸⁴MARTÍNEZ SHAW, Carlos. *op. cit.*, pàg. 22.

⁸⁵BURKE, Peter. *op. cit.*, pàg. 20.

⁸⁶ROMEU I FIGUERAS, Josep. ‘Concepte de poesia popular i criteris de recollida de poesia folklòrica’. *Actes del Col·loqui sobre cançó tradicional, 12-15 de setembre del 1990, Reus*. Salvador Rebés (coord.). Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1994, pp. 15-22.

⁸⁷CÁTEDRA, Pedro M. *Invención, difusión y recepción de la literatura popular impresa (siglo XVI)*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 2002, pp. 101-112.

⁸⁸Josep Maria COMBALIA PRATS defineix la religió popular com un ‘conjunt de creences i rituals que són atribuïdes i practicats per les classes populars seguint les velles tradicions’. *op. cit.*, pàg. 33.

⁸⁹A partir del fet que les practiques i costums en les zones rurals i aïllades parcialment de les zones urbanes, independentment de la seva índole, estan més arrelades en la població i aquestes encara estan presents, es tendeix a argumentar que la cultura tradicional prové de la cultura popular. ROMA, Josefina. ‘Glòria i servitud de la tradició oral’. *La cultura popular a debat. op. cit.*, pp. 49-53. Pàg. 49

⁹⁰MIRA, Joan F. ‘De cultivats, rurals i rústics’. *Ibidem*, pp. 24-27. Pàg. 25.

les elits socials— que destaca per la seva senzillesa i és usada per la majoria; aquesta literatura és composta i escrita pel poble?

Com podem saber, un tant per cent molt petit de la població sabia escriure; però, si tenim present el seu contingut religiós, i el seu objectiu de lloar la figura del sant/a patró/na o de la mateixa Verge o Jesucrist, veiem com els goigs no podien ser redactats per qualsevol a menys que tingués coneixements de teologia i sabés escriure regularment bé. Els goigs eren escrits pels rectors o els capellans de les esglésies, així com per artistes de l'època; fent que també hi haguessin goigs escrits per '*lletraferits*', és a dir, persones que escrigueren aquestes composicions sense tenir en compte el contingut religiós, i donant lloc a goigs de caràcter molt divers.⁹¹ Tenint doncs en compte la seva autoria i les minses excepcions d'autors devots, els goigs són fruit de la fe popular; aquests parlen de temes populars a la vegada que són escrits pels eclesiàstics, i usats com a instruments d'ús religiós per adoctrinar als fidels, ser cantats i recitats per la comunitat. Així doncs, veiem la doble vessant i ús que aquests tenen, són cultes i populars a la vegada.

Si ens volem referir al seu ús popular, aquest pot fer referència a la seva difusió i venta d'aquests; així com el seu ús en actes religiosos com processons, romeries, aplecs, etc.. Els goigs es venien a les esglésies per a què els devots comprassin els fulls amb les estampes dels sants, i així poder cobrir els costos d'impressió, alhora que també ajudaven a l'economia de l'església. Però també trobem que els goigs estan lligats amb el que es coneix en català com a fulls volanders, o en castellà com a '*literatura de cordel*', '*pliego suelto*' o '*pliego de ciego*'.⁹² Aquests eren venuts per persones —en castellà reben el nom de '*santeros*'— que anaven poble per poble i ciutat per ciutat, amb una imatge d'una devoció guardada en una caixa de fusta, i venien les estampes d'aquesta advocació i d'altres.

També cal tenir present la funció dels cecs, també venien goigs de diverses devocions, tant en format *in-folio* com també en quartilles, llibrets i altres formats. Tampoc ens podem deixar els hospitals i llibreries; els primers tenien goigs dedicats a la devoció que es venerava en la capella del mateix edifici, mentre que pel que fa a les llibreries, aquests venien els goigs de les devocions que les esglésies i parròquies del voltant els hi demanaven o, que simplement, es veneraven en la ciutat.

⁹¹CATALÁN MARTÍ, José Ignacio. *op. cit.*, pàg. 719.

⁹²CÁTEDRA, Pedro M. *op. cit.*, pp. 55-98, pp. 201-218.

Per concloure aquest apartat, veiem com l'ús del concepte 'popular' ha estat utilitzat en tot aquell tipus de pràctiques, ja sigui rituals religiosos com fins i tot la mateixa cultura, o la literatura en general, que no formaven part de la cultura "hegemònica" del moment; d'aquella cultura que comportava tot una sèrie d'aspectes – valors, formes de vida, costums– fora de les estructures presents i dominants del moment. Però cal tenir present que els goigs, actualment entesos com a mostra de la literatura religiosa popular, i aquesta com un dels fruits de la cultura religiosa popular, no hauria de restar ni resta lluny de les pràctiques religioses de la societat; tothom, indiferentment de la seva estratificació social, tant a Catalunya com a qualsevol altre lloc, ha utilitzat els goigs per lloar i cantar les alabances del seu patró o patrona, com també a la Mare de Déu.

4. Una literatura de caire folklòric

Pel que fa als goigs, aquests sempre s'han considerat com un dels indicadors característics de la cultura catalana i, a més, fruit i mostra del folklore pertanyent de Catalunya i dels territoris que formen part dels anomenats 'Països Catalans', així com d'altres regions i territoris. Però la utilització d'aquest terme no té una finalitat lingüística o política; és per una finalitat exclusivament geogràfica. A través de la bibliografia consultada a l'hora de realitzar aquest treball, així com en la tasca de consulta i alhora, de classificació de goigs, és l'existència i l'ús d'aquests –en aquest cas fent referència al goig en format paper– en els territoris de Catalunya, Illes Balears, Andorra, País Valencià, Rosselló, l'Alguer; però també se'n troben a Sardenya i, en molt menor grau, a la Franja de Ponent i per la resta d'Espanya.

Tal és la importància dels goigs que, el fet que siguin un element present en les zones anteriorment esmentades –dóna a conèixer el seu ús anterior i encara present dels goigs en els actes religiosos–, han produït una gran importància i una gran presència dels estudis i publicacions referents als goigs a l'Alguer⁹³ i a Sardenya⁹⁴, al Rosselló⁹⁵ i

⁹³ARMANGUÉ I HERRERO, Joan. 'Represa i exercici de la consciència lingüística a l'Alguer (ss. XVIII-XX)'. *Arxiu de Tradicions de l'Alguer*. Cagliari: Edizioni Grafica del Particollà, 2006.

⁹⁴CARIA, Roberto (ed.). *I Gòsos: fattore unificanti nelle tradizioni culturali e culturali della Sardegna*. Mogoro, PTM e Provincia di Oristano, Assessorato alla Cultura, 2004.

⁹⁵ASSOCIATION DÉPARTAMENTALE POUR LE DÉVELOPPEMENT MUSICAL DES PYRÉNÉES-ORIENTALES I INSTITUCIÓ MUSICAL POPULAR D'EUROPA MEDITERRÀNIA. *Goigs du diocèse d'Elne-Perpignan/de la diòcesi d'Elna Perpinyà*. Ceret: Centre Internacional de Música Popular, 1996.

al País Valencià⁹⁶. Però aquestes publicacions remarquen encara més l'ús dels goigs i la seva existència, així com l'enquadrament d'aquests en una zona geogràfica establerta.⁹⁷ No hi ha cap autor ni cap publicació que estableixi una hipòtesi o una teoria sobre l'ús i existència dels goigs només en les zones de parla catalana –amb les excepcions presents del Rosselló i de Sardenya⁹⁸– tenint en compte la cooficialitat i la parla del castellà, i el perquè d'aquesta.

Es podria argumentar que els territoris anteriorment citats formaven part de la Corona d'Aragó, i d'aquí la seva influència i l'ús dels goigs en la pràctica religiosa, cosa que porti a l'actual existència i perduració d'aquests en el territori. Si tirem més enrere en el temps, veiem com els goigs –en aquest cas fent referència com a himne religiós– era un gènere cultivat pels trobadors i, gràcies a la seva acció laudatòria de la Verge a través del cant dels goigs, aquests s'escamparen i foren utilitzats per altres trobadors, arribant al que avui dia coneixem i entenem com a goigs.

Però si ens ho mirem bé, veiem com en l'Edat Mitjana, existiren i hagueren trobadors arreu de la Península Ibèrica –incloent-hi també els territoris a què hem fet referència– que usaren aquest gènere per lloar la figura de la Verge. Com és que actualment trobem la majoria de goigs en els territoris de parla catalana i no, en menor grau i comptats, a la resta de la Península?

Tenint present el desconeixement del perquè del emmarcament dels goigs en una zona geogràfica. Cal afegir que tal com he esmentat al principi d'aquest apartat, els goigs han esdevingut un element de representació del folklore català.⁹⁹ Alhora també és i ha estat un instrument de consolidació i transmissió de la llengua catalana; en les estrofes que componen els goigs hi podem trobar i conèixer l'evolució del català, les

⁹⁶MONFERRER I MONFORT, Àlvar. 'Notes sobre paròdies gogístiques: els goigs valencians de la sèmola, del borratxo i de sant Roro. (Primera Part)'. *Revista de l'Alguer*, 8 (1997): 23-36.; 'Notes sobre paròdies gogístiques: els goigs valencians de la sèmola, del borratxo i de sant Roro. (Segona Part)'. *Revista de l'Alguer*, 9 (1998): 37-50.

⁹⁷Pel que fa el cas de l'illa de Sardenya, trobem presència documentada dels goigs a partir de la segona meitat del s. XVI i, sobretot, durant els primers anys del s. XVII. ARMANGUÉ I HERRERO, Joan. 'Estudis sobre la cultura catalana a Sardenya'. *Biblioteca Filològica*, XLIII. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2001. Pàg. 154.

⁹⁸Segons Joan ARMANGUÉ i HERRERO, i Covadonga GARCÍA-TORAÑO, es comencen a trobar goigs escrits en sard a partir del s. XVIII, tenint present l'excepció lingüística de l'Alguer. 'Naufragi i memòria (els goigs de Santa Maria Navarrese)'. *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, XX. *Miscel·lània Joan Bastardas*, nº 6. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990, pp. 133-144. Pàg. 139.

⁹⁹Vull remarcar l'objectiu d'aquest apartat per donar a conèixer el contingut folklòric dels goigs, i no usar-lo com a mesura i instrument de propaganda lingüística o política.

expressions utilitzades i la vigència i, a la vegada, la nul·la existència de normes ortogràfiques en l'escriptura del català.¹⁰⁰

Però amb l'entrada en vigència del Tractat de Nova Planta i, posteriorment, amb la política de repressió tant lingüística com política per part dels Borbons, els goigs continuaren escrivint-se i imprimint-se en català malgrat la imposició d'escriure i publicar en castellà. Això és degut a que els goigs era i és un tipus de literatura religiosa per adoctrinar el poble, a la vegada que aquest la usava en els rituals religiosos. Aquests també es publicaren en castellà, però malgrat tot, el poble continuava parlant el català encara que llegissin els goigs en castellà, donant-se situacions clares de diglòssia.¹⁰¹

Ja des de finals de s. XVI i durant tot el s. XVII, s'imprimiren goigs en castellà i, des de principis de s. XVIII amb la imposició lingüística del castellà i la prohibició del català en l'esfera pública i administrativa; aquest no quedà apartat de les publicacions dels goigs ni tampoc es veié afectat per la “decadència” que hi hagué durant els ss. XVII-XVIII¹⁰², així com tampoc al llarg del s. XIX, en el qual es produí un auge de la publicació de goigs en castellà. Malgrat la publicació i presència de goigs en castellà, els goigs es continuaren escrivint en català –tot i tenint present les normatives lingüístiques imposades al llarg del temps– i aquests s'han seguit editant i imprimint en català. Què vol dir això? Per molt que hi haguessin situacions de diglòssia, que estigués de moda publicar en castellà o que la normativa ho deia, aquests es publicaren amb la llengua del poble –tant si sabien llegir com si no–.

El fet que els goigs fossin escrits i impresos en català, dóna a conèixer la importància que tingué i tenia la llengua en el seu moment. Em vull referir al fet que els goigs, entenent-los en aquest cas com a gènere poètic i característic d'una zona geogràfica de parla catalana –en major part i tenint sempre present diverses excepcions– foren fruit del treball de diverses personalitats de la literatura. L'autoria dels goigs sempre ha estat desconeguda, no fou fins a finals de s. XVIII quan comencem a trobar

¹⁰⁰Cal tenir en compte que també es publicaren i es publicaren goigs en castellà, francès i sard, les llengües corresponents a la zona geogràfica on es parlen aquestes.

¹⁰¹Situació sociolingüística en què una llengua o varietat és usada per a funcions formals, predominantment en l'ús escrit, enfront d'una altra utilitzada per a funcions informals, generalment orals. *Gran Enciclopèdia Catalana*, 2013. <http://www.enciclopedia.cat/diccionaris/gran-diccionari-de-la-llengua-catalana/EC-GDLC-e00045302.xml?s.q=dig1%C3%B2ssia#gdlc/EC-GDLC-e00045302.xml> [Consulta realitzada el 23-05-2014]

¹⁰²COMAS, Antoni. *La Decadència: literatura*. Conèixer Catalunya. Barcelona: Dopesa, 1978.

les primeres indicacions en els fulls de goigs de l'autoria del text dels goigs.¹⁰³ Aquesta no sempre s'indicava i no fou fins la segona meitat del s. XIX quan trobem ja indicat en el full de goigs, l'autoria del text i, a més, la de la música i l'editor del gravat.

Però malgrat que l'autoria dels goigs fos anònima, actualment sabem que diversos autors reconeguts com a figures principals de la literatura catalana, foren autors de diversos goigs que, actualment, encara es reciten i, sobretot, són coneguts avui en dia. Destaquen les composicions de personatges tan singulars com el Rector de Vallfogona, Vicent Garcia Torres¹⁰⁴; les del sacerdot mallorquí Miquel Costa i Llobera¹⁰⁵; les de Joan Maragall i Gorina, amb la publicació dels '*Goigs a la Verge de Núria*'¹⁰⁶ al 1894; els poemes de Guerau de Liost¹⁰⁷ i els '*Goigs a la Mare de Déu de l'Erola*' i, per últim, la figura de Jacint Verdaguer, dels que destaquen els seus goigs –entre d'altres–, a Sant Ramon de Penyafort¹⁰⁸.

Així doncs, podem veure que els goigs no només van ser escrits per autors anònims, sinó que diversos autors destacats de les lletres catalanes, anteriorment citats, –fent referència en tot cas a aquells autors que escrigueren en català, sense tenir en compte el seu lloc de procedència o naixement–, feren ús de la seva destresa literària per escriure goigs i, posteriorment, que aquests fossin cantats i utilitzats per lloar la figura d'una devoció, i donant lloc al què també s'ha conegut com a poesia culta. Alhora, s'argumenta a la vegada el seu valor folklòric: aquests, a més de ser característics d'un territori, foren escrits per personalitats de la literatura catalana.¹⁰⁹

¹⁰³ROMEU I FIGUERAS, Josep. 'Concepte de poesia popular i criteris de recollida de poesia folklòrica'. *Actes del Col·loqui sobre cançó tradicional, 12-15 de setembre del 1990, Reus*. Salvador Rebés (coord.). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, pp. 15-22.

¹⁰⁴GARCIA i TORRES, Francesc Vicent. *Els goigs i les cobles del Dr. Vicent Garcia, Rector de Vallfogona (1582-1623)*. Osvald Cardona i Torrell de Reus (eds.). Barcelona: Impremta Altés, 1975.; *Antologia Poètica*. Albert Rossich i Estragó (ed.). Santes Creus: Fundació Roger de Belfort, 1985.

¹⁰⁵COSTA i LLOBERA, Miquel. *Poesies*. Barcelona: Il·lustració Catalana, 1924.; *Horacianes i altres poemes*. Barcelona: Edicions 62, 1985.

¹⁰⁶MARAGALL i GORINA, Joan. *Poesies*. Barcelona: Edimar, 1947.; MORETA, Ignasi. *Joan Maragall, pensador religiós: antologia comentada de textos*. Barcelona: Editorial Claret, 2012.

¹⁰⁷LIOST, Guerau de. *Obra poètica completa: proses literàries*. Enric Bou (ed.). Barcelona: Selecta, 1983.

¹⁰⁸CARDONA i ROIG, Osvald. *Els Goigs i els càntics de Jacint Verdaguer*. Biblioteca verdagueriana. Barcelona: Barcino, 1986.; *La tradició literària i els goigs de sant Ramon de Penyafort*. Vilafranca del Penedès, Museu de Vilafranca, 1990. Cfr. BONASTRE, Francesc. "'Speculum Musicae"' a l'obra literària de Verdaguer'. *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, 16 (2002): 121-130.; MORETA, Ignasi. 'Els goigs de Verdaguer: edicions i estudis.' *Anuari Verdaguer*, 11 (2002): 569-576.

¹⁰⁹Reitero la recerca que he realitzat en molts manuals de literatura castellana, buscant l'ús i publicació de goigs en els diversos territoris de parla castellana. Els goigs sí que existeixen i s'usen en aquests territoris, però no hi ha referències –només n'hi ha a les composicions medievals d'Alfons X el Savi i a les del Marqués de Santillana– en els manuals de literatura castellana, tant de la seva pràctica com composició.

4.1.Devocions i usos religiosos

Si ens cenyim al valor religiós i antropològic dels goigs, així com al rerefons teològic que aquest comporta, veiem com aquests van més enllà de ser unes simples composicions poètiques que canten i lloen una devoció. A partir de definició anterior, trobem la funció religiosa i, a la vegada, l'objectiu dels goigs: uns cants religiosos que s'adrecen a una divinitat, ja sigui Déu, un sant o una santa local, la Verge o la Mare de Déu, en els que es canta i s'alaba la seva figura, així com també es recorda la seva vida i els béns que realitzà durant la seva presència a la terra.

En la definició hem pogut observar que aquests cants només són dedicats a Déu, però també cal tenir present l'existència de goigs dedicats a santes i a sants, entre d'altres. Cal recordar que els goigs provenen dels '*Septem Gaudia*', un himne religiós en el qual es lloen les virtuts de la Verge; posteriorment, aquests donaren lloc a la composició estròfica que coneixem avui dia. Alhora que es continuava lloant els goigs de la verge, també s'aprofità la composició estròfica i també es dedicaren a narrar la vida dels sants i les santes, com també la vida de Jesucrist.¹¹⁰

Si parem atenció al títol dels goigs, així com el nom de les múltiples esglésies, catedrals i ermites presents en el nostre territori, veurem que estan dedicats a la mateixa devoció però que, a la vegada, estan presents en diversos llocs i espais. Què se'ns està dient? Se'ns informa que la devoció en concret, tant la Mare de Déu com un sant, està localitzada –pertany i és originària d'aquest lloc– i a més, és la mateixa que qualsevol altre. Em refereixo al fet que, per exemple, la Mare de Déu, mare de Jesucrist i que visqué a Jerusalem, veié com crucificaren al seu fill i estigué present en el seu enterrament; és la mateixa Verge Maria i que, en el goig, ens narra que va ser trobada en una cova, recolzada en el tronc d'un arbre, dins d'un pou o, que deixà una rosa a la galta d'una noia.¹¹¹

Aquest cas també ens el trobem amb la figura de Jesucrist, el fill de Déu. En els goigs ens podem trobar múltiples referències de la vida i de l'estat de Jesús, que tenen com a objectiu, lloar la figura del representant de Déu a la terra. Trobem goigs dedicats a la Santíssima Trinitat, al Sagrat Cor de Jesús, a la Transfiguració del Senyor, Ecce

¹¹⁰ *supra.*, apartat 2.2

¹¹¹ ROMA, Josefina. 'Els goigs com a mite i èpica local'. *Insula: Quaderno di cultura sarda*, 8 (2010): 13-20. Pàg. 15.

Homo, Crist de la Sang, Sant Dubte, al Sant Salvador, a la Vera Creu, etc. Amb aquests títols, veiem com la figura de Crist manifesta poca devoció, però en l'esfera popular, aquest aconseguix "acceptació" representat en l'àmbit local, sota la forma de 'Crist d'Arbeca', 'Crist de Falgars', etc.; la seva figura és acceptada sota la diversificació local d'aquest.¹¹²

També trobem la presència de la Vera Creu; aquesta es troba moltes vegades a l'entrada o a la sortida d'un poble, com també en una ermita o en una església, i és venerada mitjançant el cant dels seus goigs en processons o en la commemoració de la seva presència. En aquesta fou crucificat Jesús i, posteriorment, aquesta passà a ser símbol de veneració amb la consolidació del Cristianisme. Només fou clavat en una creu, però cada poble que la venera, se l'apropia localment i la lloa com si fos la verdadera creu on fou crucificat el salvador.

El cas de la Mare de Déu, també representada i anomenada com a Verge –fent referència sempre a la Verge Maria– és de suma importància. Aquesta agafa el nom de la localitat on és venerada, trobant-nos doncs, la localització de la Verge malgrat que aquesta només existís una sola vegada i acabi essent la mateixa. Però cal destacar la Verge del Roser, que donà lloc a la creació de les confraries del Roser arreu de Catalunya. Maria Santíssima és també anomenada Verge del Roser, ja que segons Serra i Boldú, en la Sagrada Escripura s'anomena Rosa de Jericó a la Mare de Déu.¹¹³

Déu plantà una llavor a les entranyes de la Mare de Déu, fent que aquesta cresqués un roser com a mostra de la puresa i de la virginitat de Maria Santíssima, alhora que el roser passa a ser una metàfora de la figura de Jesucrist, fent que el dia de l'Anunciació també s'anomeni Plantació del Roser.¹¹⁴ Com a premi, l'arcàngel Sant Gabriel feu tres corones de roses per a la Verge: una de vermelles, per simbolitzar els seus dolors; una de blanca per simbolitzar els seus goigs, i una feta d'or, per simbolitzar les seves glòries.¹¹⁵ Segons la tradició, amb la creació del primer convent de dominics a Barcelona al 1219 per Sant Domènec, i el 1222, amb la creació de la primera confraria de la Mare de Déu del Roser, s'inicià la difusió de la seva devoció i, a la vegada,

¹¹²COMBÀLIA PRATS, Josep Maria. *op. cit.*, pàg. 41.

¹¹³SERRA i BOLDÚ, Valeri. *Llibre popular del Rosari. Folklore del Roser*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

¹¹⁴D'aquí prové que moltes festes majors s'anomenin 'Festes del Roser', i que aquestes es celebrin pel març-abril en honor de dit fet. BOVER I FONT, August. 'Dos goigs sardo-catalans: sant Baldiri de Càller i la Verge del Roser'. *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, XVII. *Miscel·lània Jordi Carbonell* nº 6. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993. 95-110, pp. 102-103.

¹¹⁵VIOLANT SIMORRA, Ramon. *La rosa en la tradició popular*. Barcelona: Barcino, 1956, pp. 42-44.

propagant la creació de diverses confraries del Roser arreu de Catalunya,¹¹⁶ fent que hi hagi una presència general durant el ss. XVII-XVIII en moltes parròquies.¹¹⁷

Si seguim analitzant el contingut dels goigs, i a la vegada essent fidels a la definició establerta, veiem com s'estableix una mediació entre el devot que lloa i canta els goigs de la devoció a la qual venera –cal tenir present que es relata la vida i els miracles d'aquesta, així com les seves virtuts–, a la qual s'encomana amb la finalitat de demanar-li un favor; i la devoció, aquesta és qui exerceix d'intermediari entre Déu i el devot, és qui demana la petició realitzada.¹¹⁸ Però si ens hi fixem, veiem com en el text manca la primera persona del singular; aquesta desapareix i és substituïda per la segona persona del plural, el *nosaltres*. Els goigs passen a ser d'ús col·lectiu i, el seu missatge, esdevé d'ús plural; aquests han estat pronunciats per tota la comunitat de creients que els han cantat a l'església; es deixa de banda l'individualisme i el subjecte passa a ser plural.

Segons Dominique de Courcelles, els goigs reflecteixen la presència del tabú del 'jo' que també es dona en la litúrgia eclesial¹¹⁹; aquests, al ser cantats en una església i davant de la figura de l'advocació, agafen una dimensió comunitària. És per això que els goigs contenen una funció col·lectiva que justifica l'ús del *nosaltres* i, que afavoreix a l'harmonització de la comunitat parroquial, fent que es creï '*un univers del 'nosaltres' més enllà de tota tensió social*'.¹²⁰ Personalment, crec que els goigs –així com tota la litúrgia cristiana– fan referència al conjunt de fidels que, a partir de la concepció cristiana, passen a ser germans pel fet de ser fills de Déu. Aquests fan que el '*nosaltres*' no esdevingui anònim, però no elimina la tensió social existent en una comunitat de fidels, malgrat l'objectiu dels goigs.

¹¹⁶Cal destacar que l'ofici del Roser fou implantat pel papa Pius V (1566-1572) i, posteriorment, impulsat i ampliat per Gregori XIII (1572-1588) com a commemoració de la victòria sobre els otomans a la batalla de Lepant (1571).

¹¹⁷VIOLANT SIMORRA., *op. cit.*, pàg. 50. Per conèixer el funcionament de les confraries vegeu el llibre de PUIGVERT i SOLÀ, Joaquim M. *Església, territori i sociabilitat als segles XVII-XIX*. Vic: Eumo Editorial, 2000, pp. 169-194. ; i en el cas de la Confraria del Roser, SISTAC I SANVICÉN, Dolors. *Les cançons de pandero o de tambor. Estudi i noves aportacions*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Fundació Pública de la Diputació de Lleida, 1997, pp. 19-61

¹¹⁸COMAS, Antoni; RIQUER, Martí de. *op. cit.*, pp. 234-240.

¹¹⁹COURCELLES, Dominique de. *Les Histoires des saints, la prière et la mort en Catalogne*. Textes et documents du Centre de recherche sur l'Espagne des XVIe et XVIIe siècles; 1. Paris: Publications de la Sorbonne, 1990. Pàg. 63

¹²⁰COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs*. *op. cit.*, pp. 131-132.

Tal com he esmentat abans, els devots o el devot –en el suposat cas que aquest reciti els goigs en privat o fora d'un acte religiós– s'encomanen o s'encomana a la divinitat, i li demana si us plau que exerceixi la seva acció i gràcia divina en el favor que s'ha demanat. És per això que en el text trobem presents locucions causals, tant en l'inici com al final de l'estrofa, que ajuden als devots a demanar una petició. Trobem exemples de locucions al principi de les estrofes com '*ja que*', '*puix que*', '*per*', com també '*concediu-nos*', '*apiadeu-vos*' i '*atorgueu-nos*' al final de l'estrofa.¹²¹ Amb l'ús d'aquestes locucions a l'hora de cantar el goig, es dona per suposat que es complirà la petició que s'ha demanat gràcies a la intervenció prevista de l'acció divina.

Quelcom que cal destacar són els favors i peticions que es demanen a les santes i als sants; en molts goigs trobem que cada sant o santa té cura per a un tipus determinat de mal o és el patró d'un ofici o gremi. Per exemple, sabem que Sant Cristòfol ajudà a creuar el nen Jesús per tal de creuar un riu, i per això esdevingué el patró dels barquers, i posteriorment, conductors; mentre que Santa Àgata, li tragueren els ulls com a martiri i per això, esdevingué patrona dels cecs i d'aquells que tenen problemes de vista.¹²²

Josep Maria Combalia classifica aquestes invocacions segons dos tipus d'interès: materialistes i espirituals.¹²³ En les invocacions de tipus materialista, trobem peticions per millores de salut, ja sigui per curar malalties com la pesta, la lepra, xarampió, verola, així com per millorar la fecunditat o tenir un bon part, o que la vida d'un cec o d'un malalt no sigui difícilosa.¹²⁴ Dins de les invocacions materialistes també trobem peticions de millora del treball, com la demanda de bona sort a l'hora de tenir un bon viatge pels mariners que marxen a pescar a l'Atlàntic¹²⁵, que no hi hagi tempestes ni plagues que impedeixin tenir una bona collita, així com bona salut als animals. Per altra banda trobem les invocacions de caire espirituals; aquestes fan referència a aspectes

¹²¹*supra.*, pàg. 12.

¹²²Per conèixer un quadre complet i variat de les advocacions i els mals que curen aquestes, vegeu el llibre de FÀBREGAS, Xavier. *Tradicions, mites i creences dels catalans*. Barcelona: Edicions 62, 1979, pp. 134-136.; i els articles de BRIONES, Margarita; SANTACREU, Joan. 'Goigs i devoció popular'. *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, 23 (1988): 17-36, pp. 30-31.

¹²³COMBALIA PRATS, Josep Maria. *op. cit.*, pàg. 48.

¹²⁴RIBAS PONTÍ, Francesc. 'L'epidèmia de pesta del segle XVIII a Catalunya en els Goigs'. *Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana*, 1. Barcelona-Montpeller de l'1 al 7 de juny de 1970. Ramón Sarró et alii (coord.). Barcelona: Scientia, 1971, pp. 60-68.; 'Els goigs setcentistes d'advocació contra la pesta'. *Ibidem.*, pp. 68-78.; 'Les epidèmies dels segles XIX i XX en els goigs'. *Ibidem.*, pp. 79-90.

¹²⁵ARMENGOU I SCHUPPISSER, Màrius. 'La devoció en els goigs mariners'. Museu de la Marina de Vilassar de Mar. *Els Quaderns de Singladures*, suplement nº 3 (1992): 1-10.

religiosos, fent èmfasi al fet d'aconseguir més fe, esperança, tenir més seny i ser més humil, no caure en el pecat i/o ser salvat en el moment de la mort.

Així doncs, podem veure com amb la lectura dels goigs, a més d'encomanar-se a la figura d'una devoció en concret, es demana a la divinitat el compliment de les seves peticions per poder resoldre els seus dubtes, problemes o possibles mal auguris que afecten a la seva vida. Aquesta acció potser ens resulta estranya, però ja al s. XVIII, un viatger anglès durant el seu trajecte per València comentà que '*Es una gran tranquilidad para esta gente tener otra fuente de esperanza ante las muchas enfermedades que inciden en el cuerpo humano, además de la habilidad de los médicos [...] En todas las enfermedades, y bajo cualquier presión o aflicción, siempre hay un santo accessible a la oración para que alivie el dolor.*'¹²⁶ Cal posar èmfasi en la paraula '*tranquilidad*' i '*fuentes de esperanza*'; malgrat que la gent confiés o no amb els metges, també recorrien a la força divina per demanar millores en els seus assumptes, indiferentment del seu caràcter.

A partir de la invocació de l'ajut diví, de la intervenció de la força dels sants, i de l'encomanament del devot a l'advocació, es produeix per part del fidel, una transmissió de valors i, possiblement, de sentiments. Quan la persona o el col·lectiu de fidels presents en la lectura dels goigs, canten les cobles a la divinitat, es realitza una concessió de la persona a la figura divina a la qual se li dediquen els goigs; es sotmet la figura humana a la força divina amb l'objectiu d'aconseguir el resultat de la petició formulada, i així poder resoldre el possible mal o futur problema que es pugui esdevenir. Veiem com el goig, referint-nos al goig com a paper on hi trobem impresa l'estampa d'una devoció i les cobles que la lloen, esdevenen un element de comunicació amb la divinitat. Però cal sumar-hi un altre factor, i és que el fet que els goigs siguin cantats, fa que la transmissió de les súpliques mitjançant la cançó sigui més amena, i que continuï mantenint la dimensió religiosa.

La lectura permet el trasllat de les peticions dels devots, fent que els sants i santes intercedeixin per ells a l'hora de resoldre la demanda, i que el devot esdevingui lliure de perjudici.¹²⁷ L'existència i la presència d'indulgències en els fulls de goigs, així com la

¹²⁶TOWSEND, J. 'Viaje a través de España entre los años 1786 y 1787 con particular atención a la agricultura, industria, comercio, población, impuestos y rentas de este país' dins *Viajeros británicos por la Valencia de la ilustración (siglo XVIII)*. Valencia: Ajuntament de València, 1996. Pàg. 223., *apud.*, GOMÍS CORELL, Joan Carles. *op. cit.*, pàg. 229.

¹²⁷ROMA, Josefina. 'Els goigs com a mite i èpica local'. *op. cit.*, pàg. 14.

seva concessió en la lectura d'aquests, fa que el devot obtingui una recompensa a l'hora de cantar-los; a més d'obtenir el favor i l'ajuda divina al cantar-los, reben una remuneració religiosa. Les indulgències són dites pels bisbes, la màxima autoritat religiosa de la diòcesi; aquesta concedeix dies de perdó o reducció dels pecats comesos a aquell o aquella que hagi recitat tot el goig, la retronxa, o fins i tot, resi un número determinat de Pare Nostre o el mateix rosari. Podem veure com els goigs també tenen una altra finalitat; la lectura d'aquests atorguen al fidel el perdó de la seva culpa i, a més, la concessió d'una quantitat determinada d'indulgències que redimeix al devot de totes les seves penes, ja siguin temporals o plenàries.

Alhora cal tenir present l'ús de l'estampa present en el full dels goigs; aquesta exerceix el mateix sentit que si el goig es canta davant la figura de la devoció en l'església o ermita, fent que es produeixi la mateixa transmissió de valors amb la lectura dels goigs gràcies a la presència de l'estampa de la devoció en el full. Amb la invenció de la impremta hi hagué un auge considerable de les estampes de devocions; tant els fulls de goigs com en fulls dedicats únicament a l'estampa d'un sant o una santa, foren consumits en massa per la població religiosa, fent que la devoció per part de la població anés en augment. Així doncs, a partir del consum i adquisició d'imatges religioses, els espais domèstics s'ompliren d'estampes religioses que servien de protecció davant malalties o per tenir bona sort¹²⁸, alhora que s'exaltava el fervor religiós i es solidificava la identitat de les parròquies, esglésies i confraries en les quals es trobava la devoció.¹²⁹

Anteriorment hem esmentat que els goigs es cantaven en comunitat a l'església o a l'ermita on es venera la divinitat. Però el què no hem dit és que els goigs no entren en la categoria de misses i aniversaris; aquests són cantats després de les processons o de les misses, fent que aquests siguin costum religiós però no consti com a dret parroquial. Aquesta diferenciació la trobem escrita en els costumaris de les esglésies i les parròquies, així com també en els llibres de visites pastorals per part dels bisbes i/o representats d'aquests.¹³⁰ En les consuetes de les parròquies¹³¹, els rectors els inclouen

¹²⁸GARCÍA SANZ, Ana. 'Análisis de una devoción doméstica: la imagen del niño Jesús en diferentes ámbitos de la vida cotidiana'. *La vida de cada día. Rituales, costumbres y rutinas cotidianas en la España moderna*. Gloria A. Franco Rubio (ed.). Editorial Almadayna, 2012, pp. 228-247.

¹²⁹GOMÍS CORELL, Joan Carles. *op. cit.*, pàg. 224.

¹³⁰SOLÀ COLOMER, Xavier. *La Reforma Catòlica a la muntanya catalana a través de les visites pastorals: els bisbats de Girona i Vic (1587-1800)*. Girona: Universitat de Girona. Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, 2005.

¹³¹Segons el *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, és un llibre que conté els usos litúrgics, seguint el curs de l'any litúrgic, i amb especial accentuació de l'ordenament i contingut del rès de l'ofici

dins de la categoria d' 'actes i funcions parroquials', descrivint les circumstàncies de la seva execució i el motiu de la seva celebració, com una processó o un pelegrinatge, o la festa del sant patró.¹³²

Gràcies als costumaris redactats pels rectors de les esglésies, podem conèixer el dia en què es cantaven els goigs i en quin moment del calendari –fent referència a la Setmana Santa, la festa local, Nadal, etc.–eren recitats i cantats per la comunitat. A partir d'aquestes referències, podem veure que aquestes celebracions en les que es cantaven els goigs d'una divinitat en concret, són fruit de l'arrelament de la religió cristiana en la cultura i, a més, dóna a conèixer el resultat i el fruit de l'evangelització de l'Església. Segons Luís Maldonado, el fet que existeixi una devoció pels sants i santes és un dels resultats de la religiositat i el catolicisme popular, referint-se al fet que una figura pot encarnar múltiples formes i, a la vegada, estar present i ésser venerada en múltiples llocs.¹³³

Aquest culte als sants i a les santes, característic de la religiositat popular, Júlia Costa i Coderch ho considera com una variant del culte als morts; la celebració de la festa dels sants és el dia de la seva mort i, segons la doctrina cristiana, el seu naixement a la vida eterna.¹³⁴ Gràcies a l'ús dels goigs podem comprovar com es dóna a conèixer els valors del cristianisme, alhora que també es reflecteix el pes de la religió en les celebracions i el dia a dia de les persones.

La presència actual dels goigs com també el seu ús al llarg dels anys, és fruit de la pràctica per part dels devots a l'hora d'utilitzar-los per lloar la imatge d'una divinitat, així com demanar-li un favor i encomanar-se a ella. Però el fet que els goigs hagin arribat fins avui dia, i que aquests s'hagin anat propagant entre la població, dóna lloc al fet de preguntar-se per la seva transmissió. Si tenim present el subjecte que utilitzava els goigs, podem comprovar que molta gent era analfabeta i, consegüentment, no podia

diví. Són uns costumaris que, a més de reflectir la vida del culte, ofereixen sovint detalls de la vida religiosa del poble.

¹³²COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs.* op. cit., pp. 342-346.

¹³³MALDONADO ARENAS, Luis. 'La devoción a los Santos. El Santoral y la religiosidad popular'. *Religiosidad popular y Archivos de la Iglesia; Santoral hispano-mozárabe en las Diócesis de España. Actas del XVI Congreso de la Asociación celebrado en Zaragoza, 11 al 15 de septiembre de 2000.* Agustín Hevia Ballina (coord.) Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 2002, pp. 597-603. Pàg. 603.

¹³⁴COSTA CODERCH, Júlia. 'La religiositat popular i el culte als sants: Santa Madrona i la ciutat de Barcelona'. *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 i 23 de febrer de 2004).* Lourdes Plans i Campderrós (dir.). Cossetània. Valls, 2005, pp. 395-411. Pàg. 398.

llegit el text a excepció del gravat –d'aquí la presència i utilització d'aquest–; és per això que els goigs, tant la seva lletra com la música amb què eren cantats, eren apreses a patir de l'escolta per part del devot tant en l'ofici religiós com en l'àmbit domèstic.¹³⁵

Veiem com la tradició oral juga un paper central en la transmissió dels goigs, gràcies a aquesta, el devot es sabia de memòria la tonada amb què eren cantats –cal dir que la partitura musical no comença a ser estampada en el full de goigs fins a la segona meitat del s. XIX– alhora que recitava les estrofes sense tenir uns coneixements bàsics – o potser sí, cal tenir present les possibles excepcions– a l'hora de saber llegir.

Referent a la melodia dels goigs, aquestes ens han arribat oralment i també en els fulls de goigs. A l'hora de cantar-los, així com en l'acte d'escoltar la seva melodia o en la lectura de la seva partitura, podem veure que dita melodia no varia gaire si la comparem amb d'altres. Jaume Ayats argumenta que les melodies orals dels goigs –les quals les trobem plasmades en les partitures– no varien gaire de les melodies estudiades, i difícilment no varien de les possibilitats de deu o dotze esquemes melòdics.¹³⁶ A més, afegeix que les mateixes melodies dels goigs es troben en els territoris de llengua catalana; fins i tot a l'Alguer, on s'anomena '*melodia sarda*', fent que aquest tipus de melodia esdevingui comuna en els goigs d'arreu.¹³⁷ Això dóna lloc a suposicions sobre l'origen d'aquesta, fent que es dubti del seu origen "popular", ja que si ho fos aquesta trobaríem varietat de melodies en la multitud de goigs que hi ha. Per finalitzar, trobem que els goigs contenen el què s'anomena una melodia de '*manlleuta*', és a dir, una melodia molt senzilla que es repeteix durant totes les estrofes i, que a més, és usada en el cant dels altres goigs.¹³⁸

En l'apartat 2.2 hem parlat de que una de les funcions dels goigs és donar a conèixer la vida dels sants i santes, la seva funció hagiogràfica serví per donar a conèixer als fidels la història i la vida dels sants. En les estrofes dels goigs podem trobar diversos aspectes que fan referència a la seva vida, com per exemple els prodigis o miracles que va fer i les conversions que realitzà; referències a períodes històrics

¹³⁵VILA GILI, Mª Carmen. 'Manifestaciones religiosas a través de la artesanía popular: "els goigs i les mides"'. *Pedralbes: revista d'història moderna*, 8 (1988): 479-483. pp. 480-481.

¹³⁶AYATS, Jaume., 'Paral·lelismes musicals i situacionals entre els goigs i els 'gosos''. *op. cit.*, pàg. 82

¹³⁷*Ibidem.*, pàg. 87. Jaume Ayats afegeix que la melodia sarda la trobem quan els goigs són cantats pel *concordu*, és a dir, pels cantants de goigs de les confraries de les parròquies.

¹³⁸Peter BURKE afegeix que no existeix la melodia correcta, ja que en el suposat cas que existís, la melodia original s'hagués escrit en algun moment en concret. Cal tenir present que la melodia amb la què es canten els goigs arriba oralment, i possiblement se li afegiren tonalitats, ornaments i altres canvis, fent que hi hagi varietats de la mateixa melodia.

pertanyents a l'Època Romana o als inicis del Cristianisme –pel que fa als primers sants i màrtirs romans –i d'altre – fins i tot a la mitologia romana i grega–, donant a conèixer la història i la vida de la devoció, i a continuació sol seguir una descripció detallada del seu martiri. A més, també podem trobar explicat el perquè de la seva arribada al país o localitat on es venera, com també l'arribada de les restes mortals a mans dels seus servents.

A banda d'aquest contingut, també trobem l'explicació de l'ajut de la divinitat per poder suportar el mal sofert i poder ajudar als desfavorits, com també els poders miraculosos que té i, sobretot, les invocacions que el poble fa al sant –lligades amb el poder que aquest té– així com referències a la devoció que aquest té envers a la imatge divina del sant/a. Pel què fa als goigs de la Mare de Déu, en el contingut de les cobles hi trobem la reacció del poble, la qual sempre sol ser d'alegria, amb la troballa de la figura de la Verge ja sigui en el tronc d'un arbre, trobada per un pagès, o en un estable. Com en els sants i santes, també hi consta els poders que aquesta té, les obres i actes que realitzà, les diverses al·lusions que es fan en el goig i a la devoció que és objecte, així com les referències a la construcció d'un espai sagrat dedicat, a prop d'on s'ha trobat la figura o les restes de la devoció com també el fervor religiós del poble en la construcció d'aquesta, i en la seva veneració.¹³⁹

Xavier Fàbregas argumenta que els goigs donen a conèixer la vida dels sants i les santes, considerant-los com un dels elements característics i essencials del catolicisme. Els goigs donen a conèixer la seva vida, ja que *'presenten els fets més remarcables de la seva gran epopeia, els sacrificis ultra mesura dels qui donaven testimoniatge de llur fe en circumstàncies difícils; i ens demana que admirem les mostres de predilecció rebudes pels màrtirs, i la forma com eren protegits contra les insídies dels perseguidors, fins que un cop ben manifestada llur fortalesa rebien el premi cobejat: ésser fets a trossets i volar cap al cel.'*¹⁴⁰ Veiem com es justifica la vida i la missió dels sants, una vida que cal que els devots admirin i venerin per poder guanyar-se la salvació i tenir una vida exemplar. A més, es remarca la funció que tenen els sants com a intermediaris entre la figura de Déu i el devot, com també la utilitat que aquesta funció té, justificant la utilitat dels sants, enfront les acusacions i teories contrareformistes.

¹³⁹BRIONES, Margarita; SANTACREU, Joan. *op. cit.*, pp. 26-27

¹⁴⁰FÀBREGAS, Xavier. *op. cit.*, pàg. 111

Un altre aspecte a destacar són les referències que es fan en el text a la construcció d'una capella, ermita o església, a la devoció a la qual es canten els goigs i a la que es fa referència a les estrofes. Pot semblar quelcom estrany, però aquesta referència dóna a conèixer la creació i la construcció d'un lloc de culte per venerar la devoció a la que es fa referència. I és més, les diverses estrofes del goig i el missatge que hi ha dins aquestes, justifiquen la construcció d'aquest espai per poder venerar la figura, donant lloc al culte d'aquesta figura i la persistència, tant de l'edifici com de la figura religiosa, fins els nostres dies.¹⁴¹ La construcció de l'ermita, alhora que s'argumenta la seva resposta amb la necessitat de salvar la figura o les restes trobades, es dóna a conèixer els orígens de la devoció de la divinitat i el perquè del lloc. A més, condueix a sustentar la història de la festa local, quasi sempre en honor d'un sant o santa local, i fent que aquest o aquesta sigui la divinitat que es venera a l'església o ermita del poble o ciutat.¹⁴²

Així doncs, veiem com els goigs són fruit del què Josefina Roma anomena la '*genealogia local*'; aquests –tal i com he esmentat al llarg d'aquest apartat– són transmesos a partir del seu ús en les esglésies, processons i altres rituals. Amb el seu ús, es produeix la transmissió dels valors cristians entre la comunitat creient, alhora que també es transmet la devoció i la creença per la imatge del sant o santa i que produeixi que les generacions següents continuïn utilitzant i cantant els goigs, fent que es consolidi i es reforci la relació entre la divinitat i els fidels per així no perdre el contacte directe entre ells.¹⁴³

4.2.L'ús profà dels goigs

Com sabem i hem comentat al llarg d'aquest treball, els goigs són unes composicions poètiques destinades a lloar i venerar la vida i virtuts dels sants, la Mare de Déu i Jesucrist. Però al llarg dels anys, i a partir de les constants publicacions de goigs arreu de les zones geogràfiques de parla catalana, hem pogut comprovar de primera mà com es va aprofitar l'estructura estròfica i el format dels goigs per escriure sobre temes profans. Em refereixo al fet que ens trobem goigs que tracten sobre fets

¹⁴¹L'article de CHRISTIAN, W. A. 'De los santos a Maria: panorama de las devociones a santuarios españoles desde el principio de la Edad media hasta nuestros días'. *Temas de Antropología Española*. C. Lisón Tolosana (ed.) Madrid: Akal, 1976, pp. 49-106., dóna a conèixer l'afectació del canvi de devoció de les ermites i esglésies dedicades als sants i santes, amb la implantació del culte a la Verge Maria (i també a la Mare de Déu) per part de l'Església Catòlica durant l'Edat Mitjana i la Contrareforma.

¹⁴²MALDONADO ARENAS, Luis., *op. cit.*, pp. 598-600.

¹⁴³ROMA, Josefina. 'Els goigs com a mite i èpica local'. *op. cit.*, pàg. 18.

polítics de l'època, com la Guerra del Francès o els constants aixecaments liberals, així com altres temes de caràcter burlesc i satíric, sobre personalitats polítiques com l'arxiduc Carles d'Àustria o Carles V de Borbó; però també referents religiosos pertanyents a ordres religioses que destacaren per la seva carrera o obra en la societat o dins de la seva congregació.

Referent a l'ús profà dels goigs, Ignasi Moreta mostra el seu descontentament alhora que també la seva oposició amb l'ús del terme '*goig profà*'. Argumenta que els goigs són religiosos per definició, i el què nosaltres anomenem i entenem per *goigs profans*, no són més que la composició i l'estructura estròfica dels goigs però amb un canvi de temàtica, a part de ser una paròdia dels originals. A més, el fet d'utilitzar aquest terme comporta que esdevingui una *contradictio in terminis*, els goigs no poden ser profans, ja que tant el seu ús com el seu objectiu i funció és religiós.¹⁴⁴

Els esdeveniments polítics i històrics ocasionaren la composició de goigs, fet que podem comprovar en les seves estrofes les contingències polítiques i socials que aquests ocasionaren, o que es donaven en aquell moment. En el primer volum del llibre de Joan Amades i Josep Colomines, trobem diversos exemples de l'ús dels goigs en els conflictes que assolaren els diversos territoris de l'antiga Corona d'Aragó.¹⁴⁵ El primer exemple d'utilització dels goigs per narrar un esdeveniment històric el trobem al s. XVI, amb la veneració del Sant Crist de Lepant; aquest estava a la nau de Joan d'Àustria, i a part de narrar la intercessió celestial per part del Sant Crist, també narra la batalla entre la Santa Lliga i l'imperi Otomà el 7 d'octubre de 1571. Veiem com aquest és un goig de caràcter religiós, però també cal tenir present la seva vessant profana a l'hora de narrar la batalla i el resultat d'aquesta.

Durant la Guerra dels Segadors, la batalla de Montjuïc (26 de gener de 1641) serví per allunyar les tropes castellanques de la ciutat de Barcelona i així, evitant el setge d'aquesta. El fet que aquesta succeí el dia de Sant Policarp, feu que es cregués que el sant ajudà a l'hora de guanyar la batalla i protegí la ciutat i l'exèrcit defensor. Segons les versions, hi hagué ciutadans que van veure al sant a dalt de la muralla de santa Madrona donant ànims i encoratjant a les tropes. Tal és el fet que després del setge, se li donà el nom de sant Policarp a aquella part de la muralla. Posteriorment, amb el setge de Barcelona el 1714, la població recordà la tasca del sant i s'imprimiren goigs

¹⁴⁴MORETA, Ignasi. 'Els goigs de Verdaguer: edicions i estudis'. *op. cit.*, pàg. 571

¹⁴⁵AMADES i GELATS, Joan; COLOMINES i VIGNEAUX, Josep. *op. cit.*, pp. 254-276.

demanant la seva ajuda i la seva protecció, així com la veneració diària de les relíquies en l'església dels Sants Just i Pastor.¹⁴⁶

Amb l'esclat de la Guerra de Successió (1701-1715), veiem com s'imprimiren goigs en honor de l'arxiduc Carles d'Àustria, demanant la protecció del seu futur rei i que li donessin la victòria sobre els seus enemics. A part, l'arxiduc va erigir al cap del Born una columna en honor de la Immaculada Concepció¹⁴⁷, la qual va ser anomenada patrona dels seus estats, i seguidament es compongueren uns goigs on l'arxiduc s'encomana a la seva figura per a què tota la campanya militar acabi en victòria austriacista i, a més, defensi la seva causa per alliberar el territori.

Pel que fa als goigs de l'arxiduc Carles d'Àustria, aquests foren compostos a partir de les estrofes dels goigs dedicats a la Verge del Roser, aprofitant les rimes i l'estructura d'aquests per lloar i venerar la figura del pretendent austriacista. Cal tenir present que són els primers goigs que es dediquen a un rei, malgrat que l'arxiduc Carles d'Àustria no esdevingué mai rei –conegut com a Carles III pel bàndol austriacista, aquest fou proclamat rei el 7 de novembre de 1705 al jurar les Constitucions Catalanes– i tampoc reconegut com a rei legítim.

Considerant aquest fet, segons Dominique de Courcelles, aquesta atribució de Carles III no és del tot correcta, ja que mai serà rei legítim, i esdevé una transfiguració del contingut dels goigs i, a més, de la seva figura. L'arxiduc Carles no té dret que se li dediquin uns goigs, aquest no està mort i el seu poder i la seva figura encara és vigent, fent que la seva història encara s'hagi d'escriure. Ens trobem doncs, davant d'una manipulació del poder; es dota a l'arxiduc d'una voluntat i de poder diví, com si aquesta persona pogués intervenir en els problemes de les persones i del país mitjançant la seva gràcia divina.¹⁴⁸ A partir de la publicació dels goigs a l'arxiduc Carles d'Àustria, trobarem quantitat de goigs dedicats a figures polítiques com reis, generals, i personalitats públiques.

Quan esclatà la Revolució Francesa, es publicaren goigs en contra de les noves idees il·lustrades i innovadores que provenien del territori enemic, com també es

¹⁴⁶COMAS, Antoni; RIQUER, Martí de. *op. cit.*, pàg. 233. La retronxa diu: *De Policarpo blasona,/ bisbe, màrtir i doctor,/ fou son amic defensor,/ agraïda, Barcelona.*

¹⁴⁷Per conèixer amb profunditat l'evolució de la ciutat del Born i com es veié afectada pel bombardeig durant la Guerra de Successió, vegeu el llibre de GARCÍA ESPUCHE, Albert. *La Ciutat del Born. Economia i vida quotidiana a Barcelona (Segles XIV a XVIII)*. Ajuntament de Barcelona, 2010.

¹⁴⁸COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs. op. cit.*, pp. 223-224.

criticaven les mesures repressives contra la religió cristiana. Posteriorment, amb l'esclat de la Guerra Gran (1793-1795) es compongueren i s'imprimiren quantitat de goigs en els quals es demanava a la Mare de Déu i a Jesucrist, que intervinguessin a favor de la causa espanyola, així com el retorn dels antics territoris usurpats i de la Cerdanya francesa. També trobem goigs sards dedicats a la família reial de Sardenya, redactats expressament per les autoritats alguereses, que van organitzar una festa pública el 3 de març de 1799, per celebrar el trasllat a Càller de la família reial; aquests estan dedicats a Carles Emmanuel IV de Sardenya (1751-1819) i a la seva esposa, Maria Clotilde de França (1759-1802).¹⁴⁹

També trobem goigs dedicats a la Mare de Déu de la Llibertat durant la Guerra del Francès (1808-1814), a la que se li demana que expulsi les tropes franceses i que ajudi a les tropes del rei Ferran VII a vèncer-les. Pel que fa a les diverses Carlinades, també trobem goigs que lloen els pretendents carlins, com per exemple Carles V de Borbó, el qual anomenà a la Mare de Déu dels Dolors com a generalíssima dels seus exèrcits. Aquests goigs passaren a anomenar-se *súpliques* o *lamentacions*, és a dir, deixen d'anomenar-se goigs i passen a anomenar-se tal com és el seu objectiu i la seva funció, la demanda de l'ajut a una divinitat per a què els socorri del mal que els ataca.

Segons l'opinió de Joan Amades i Josep Coromines –seguint amb l'argument anterior de Dominique de Courcelles—, la utilització de la forma estròfica i l'estructura dels goigs per utilitzar-los com a mitjà polític, és un plagi dels goigs i aquests no s'haurien de dominar així, ja que el seu contingut poètic i religiós és nul; fent que el poble els anomeni *súpliques* o *lamentacions*, i que molts d'aquests goigs s'imprimeixin i passin a anomenar-se amb aquest nom.¹⁵⁰

Malgrat aquest ús dels goigs com a propaganda política, hi ha goigs profans que no defugen dels seus orígens i usos religiosos. És el cas dels goigs dedicats als beats i beates; aquests i aquestes són monjos i monges de diverses ordes i, sobretot, congregacions religioses que se'ls hi dedica un goig per la seva carrera religiosa. En les estrofes del goig hi ha narrada la seva vida, en la qual destaca el fervor religiós que els

¹⁴⁹ARMANGUÉ i HERRERO, Joan. 'Els goigs profans a l'Alguer'. *Actes del Novè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*. Barcelona, 1998. August Bover i Font, Maria Rosa Lloret i Mercè Vidal-Tibbits (ed.). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001, pp. 69-84. La retronxa i la primera estrofa diuen: *Vivi lo rei del cel,/ vivi la cristiana llei,/ vivi de Sardenya el rei,/ vivi Carlos Emmanuel. Vivi la llei cristiana,/ que al cel nos encamina,/ vivi la nostra reina,/ protectora sobirana/ de qui la gràcia emana/ per aquest regne fiel*. Pàg. 77.

¹⁵⁰AMADES i GELATS, Joan; COLOMINES i VIGNEAUX, Josep. *op. cit.*, pp. 265-268.

caracteritzà, les obres i actes de beneficència que realitzaren i, si n'hi ha, els miracles que produïren. Cal també comentar els actes de canonització d'aquests beats; en el subtítol del goig, en les notes al revers del full o en les diverses estrofes del goig, està escrit el miracle que aquests beats i bates realitzaren. Tal és la seva importància, tant del miracle com la seva figura com a beat o beata, que és necessari la seva canonització.

La dedicació d'uns goigs a la figura d'un beat o una beata, no comporta tanta polèmica com el fet de dedicar uns goigs a una figura de caràcter polític com és un rei, o fins i tot, d'encomanar-se a la Mare de Déu dels Dolors per poder esclafar la causa liberal del general Espartero. Veiem com els beats són servents de Déu; aquests s'han encomanat a una orde o congregació i han dedicat la seva vida a la contemplació religiosa, seguint estrictament les normes de la seva comunitat, i amb la seva mort, aquests han esdevingut referents a seguir pels devots i/o altres membres de les diverses comunitats religioses.¹⁵¹

Per finalitzar aquest apartat, cal citar l'ús dels goigs per realitzar paròdies sobre diverses persones, burlar-se d'alguna institució o simplement, compondre goigs de caràcter humorístic. En els dos articles d'Àlvar Monferrer i Monfort es dona a conèixer l'ús dels goigs, en aquest a València, per crear paròdies sobre diversos temes.¹⁵² Destaquen uns goigs contra els sastres, en la que una quarteta i la retronxa diuen:

*“Com vos poden alabar
si tothom lladres vos crida?
Sastres, en aquesta vida,
tots viviu per a robar”*¹⁵³

També trobem goigs dedicats a lloar un menjar, aquest en concret sobre la xocolata que porten per títol '*Gozos al Excelentísimo Señor Don Pastilla de Chocolate, venerado por sus cofrades y devotos, generalmente en el Real Convento de la llepolia: intramuros corporis*'¹⁵⁴, dels quals la primera estrofa diu:

*“Tu gran virtud y excel·lència
cantaremos con alegría:*

¹⁵¹Les beatificacions són fruit de la política contrareformista de l'Església Catòlica; amb la canonització i la beatificació d'aquestes persones, es consolidava la doctrina catòlica, alhora que es donaven a conèixer comportaments exemplars.

¹⁵²MONFERRER i MONFORT, Àlvar. *op. cit.*

¹⁵³MONFERRER i MONFORT, Àlvar. *op. cit.*, (primera part), pàg. 29.

¹⁵⁴*Ibidem.*, pàg. 30.

*Dios te conserve y te guarde,
Chocolate de mi vida*¹⁵⁵

Gràcies a aquest apartat hem pogut veure l'existència de goigs profans, que deixen de banda la temàtica religiosa que caracteritza els goigs en general, i que tracten de temes presents en la societat en la qual viuen. Aquest tipus de goigs poden ser fruit de la voluntat dels compositors de trencar els esquemes a l'hora d'escriure goigs, sobrepasant la seva temàtica religiosa i, aprofitant l'estructura per compondre goigs de caràcter polític i burlesc, denotant un possible origen oficial o popular; o fins i tot, en el cas dels goigs dels beats, es manté la funció laudatòria cantant i recordant la seva figura.

Fig. 3: Goigs en llaor a l'Home del Sac, de l'any 1945. Aquests són una mostra de l'existència de la varietat de goigs de caràcter profà. (Goig extret de la pàgina web <http://bibliogoigs.blogspot.com/es/> [Consulta realitzada el 15-03-2014])

¹⁵⁵ALMARCHE VÁZQUEZ, Francesc. *Goigs valencians. Segles XV al XIX*. València, 1917. Pàg. 40. *apud.* MONFERRER i MONFORT, Àlvar. *op. cit.* (primera part), pàg. 30.

4.3. La relació amb el ball i el cant popular

Anteriorment, quan hem tractat els orígens dels goigs, hem esmentat que el primer goig del qual tenim presència és la *‘Ballada dels goytxs de Nostre Dona en vulgar catalan a ball redon’*. Tant el nom del goig com l’ús que se’n féu, dóna a entendre que els goigs es ballaven, i a més, s’afegeix que aquests eren cantats. El fet que aquests es cantessin ha perdurat fins als nostres dies; en diversos actes de caràcter festiu i religiós, podem comprovar el cant dels goigs, després dels oficis litúrgics i en altres rituals religiosos com una processó, romeries i aplecs. Relacionant-ho amb el ball i el cant, trobem que els goigs també s’utilitzen en un altre tipus de pràctica profana: les caramelles. Aquestes són característiques de les zones del Rosselló, Andorra, Catalunya –depenent de la zona hi ha major o menor aflluència– i Illes Balears, fent que siguin considerades com una altra mostra del folklore que caracteritza i essent particular de les zones de parla catalana anteriorment citades.

Actualment, quan parlem de caramelles, associem el mot i les cançons que les caracteritzen a una pràctica tradicional sense cap rerefons religiós; les cançons que es canten han estat recitades durant molts anys, i la seva temàtica varia des d’aspectes humorístics, disputes amoroses, diàlegs entre dues persones, cançons considerades “tradicionals” per la localitat on es canten, i fins i tot, cançons actuals. El que no es sap i majoritàriament es desconeix, és que malgrat que trobem el seu ús en costums netament profans, el seu origen i pràctica d’aquestes són religioses.¹⁵⁶

Les caramelles són *‘un cant col·lectiu realitzat per grups de joves que, a pagès, van de casa en casa cantant, tot obtenint en canvi menges o diners amb els quals s’organitza un àpat comunitari.’*¹⁵⁷ Possiblement, aquestes tenen el seu origen en el cant dels goigs de la Mare de Déu –incloent-hi també els del Roser¹⁵⁸–, que es cantaven després de la missa de Dissabte Sant; el cant d’aquests simbolitzava el final de la Quaresma i l’arribada de la Pasqua, agafant doncs una connotació de caràcter festiu.

¹⁵⁶En aquest apartat es parlarà de les caramelles i l’ús que fan aquestes dels goigs, així com la relació que existeix entre aquests, i no de les caramelles en si i les seves característiques. A part que és un gènere molt comú i practicat en diversos llocs, seria un apartat molt extens tractar-les amb profunditat, fins i tot es podria realitzar un treball únicament sobre les caramelles. Així doncs, reitero l’ús i l’objectiu d’aquest apartat per tractar la relació dels goigs i les caramelles.

¹⁵⁷*Gran Enciclopèdia de la Música*. Volum II. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2000.

¹⁵⁸Cal contemplar la possibilitat que les caramelles siguin el resultat de la difusió que feren les Confraries del Roser a l’hora de cantar els goigs entre la població, fent que aquesta pràctica hagi estat estesa arreu del territori. AYATS, Jaume. *Les chants traditionnels des Pays Catalans*. Tolosa de Llenguadoc, Isatis. Cahiers d’Ethnomusicologie Régionale, 2007. Pàg. 97

Algunes zones les començaven a cantar a les 12 de la nit del Dissabte Sant, mentre que d'altres les cantaven el Diumenge i Dilluns de Pasqua, fent que aquestes duressin tot el dia i que finalitzessin amb un acte religiós o una comitiva festiva.¹⁵⁹

Segons el que es té entès i actualment, gràcies a la seva existència i l'estudi d'aquestes, les caramelles són cançons curtes populars, com corrandes, gloses, etc., com també goigs.¹⁶⁰ Pel que fa a aquestes cançons, tracten de temes quotidians com per exemple la collita d'hivern, com de bonic és el poble o la contrada, o que a la taverna del poble hi serveixen un vi de molt bona qualitat. Aquestes són cantades perquè anteriorment ja existien, és a dir, formen part del repertori local, o fins i tot, solen ser inventades durant el seu repertori. Referent als goigs, cal tenir present el seu origen i ús religiós; aquests lloen i canten la vida de la Verge Maria, així com demanen a la seva figura que els ajudi en les adversitats presents en el seu camí. Els caramellaires fan ús dels goigs, no deixen de banda la seva funció religiosa i els canten com si fos una cançó més del seu repertori.

Pel que fa a l'ús d'aquests, els caramellaires, a més d'utilitzar-los com a exaltació de la figura de la Verge, utilitzen l'estructura estròfica dels goigs per tractar profans, trobant exemples de goigs que porten per títol '*Goigs de las botifarras*', '*Goigs dels ous*' o '*Cobles de les minyones*'. El títol ens indica quelcom; el fet de cantar aquests goigs comporta que com a premi, se'ls hi doni aliments com són ous, botifarres, etc. Però el títol ens aporta més informació, i és que aquest ens indica que quan es canten les caramelles, es canten goigs. Pot semblar una absurditat, però aquest fet ens indica quin tipus de cançons es cantaven quan aquestes es duïen a terme, ampliant el gruix d'informació sobre aquestes i poder gratar en els orígens d'aquestes.

Referent al cant dels goigs en les caramelles, cal diferenciar el seu ús en el cant d'aquests. Joan Amades ens diu que en diversos llocs del Rosselló, els caramellaires no canten altres cançons que els goigs de la Mare de Déu del Mont, que també els anomenen '*Goigs dels Ous*'. Afegeix que en tot el Pirineu oriental, es canten només goigs per cantar les caramelles, mentre que en altres llocs s'utilitzen altres tipus de cançons com corrandes, gloses, etc., i fins i tot, goigs profans com els citats en el

¹⁵⁹A les Pitiüses les caramelles també es canten per Nadal.

¹⁶⁰*Las Corrandes son un tipo cancionístico que se aplicaba con suma frecuencia al baile en Cataluña. Eran interpretadas al finalizar una tanda o serie de bailes, formadas éstas por lo general de cinco o seis bailes o danzas. Las cantaban de preferencia las muchachas y aprovechaban la ocasión para contestar a las coplas de ronda que anteriormente les habían dedicado los mozos.*. CRIVILLÉ i BARGALLÓ, Josep. *op. cit.*, pàg. 188.

paràgraf anterior.¹⁶¹ A més, diferencia dos tipus de ‘cantadors’ per Pasqua: els gojaires, o també mal anomenats *gotjaires*, que tal com diu el seu nom, només canten goigs de caràcter religiós, i els caramellaires, que canten altres cançons com cobles, corrandes i goigs de tipus profà.¹⁶²

Seguint amb l’argument de Joan Amades, els gojaires canten els goigs a dins i a fora de l’església, i quan aquests acaben, aquests donen lloc a la seva activitat com a caramellaires, on comencen a cantar corrandes i goigs profans, i a iniciar el pelegrinatge –en aquest cas lúdic i festiu, sense cap mena de connotació religiosa– pel poble i les cases del voltant, o seguint el pas dels gojaires. Així doncs, veiem que les caramelles consisteixen en el cant dels goigs pel que fa a la zona de muntanya de la Catalunya Vella (Rosselló, Cerdanya, Ripollès, etc.).¹⁶³ Aquests es barregen amb corrandes i gloses, i amb la seva expansió cap a la zona de la Catalunya Nova –Joan Amades les anomena *terres baixes*– perden el seu sentit religiós, canviant de temàtica, i esdevenint cançons profanes i de tipus popular.¹⁶⁴

En els darrers paràgrafs, com també en les notes a peu de pàgina, s’ha pogut observar la contínua citació al ‘*Costumari Català*’ d’en Joan Amades. El fet que aquest títol sigui obra de referència a l’hora de tractar les caramelles, conèixer el seu origen i la relació amb els goigs, reflecteix l’estat bibliogràfic de les publicacions que tracten sobre les caramelles. Durant la recerca de bibliografia per poder redactar aquest apartat, i anteriorment, poder conèixer amb profunditat i varietat les caramelles, tant la seva història com la seva composició, vaig adonar-me de la poca incisió del tema en la bibliografia de caràcter folklòric. El meu objectiu no és infravalorar la bibliografia existent que tracta sobre les caramelles i el seu contingut, sinó donar a conèixer els treballs realitzats, i la informació i avenços que aquests aporten.

Trobem, per exemple, els treballs de vessant divulgatiu sobre les caramelles i el seu impacte i arrelament local i provincial, com el llibre d’Armand Beneyto i Alberó¹⁶⁵,

¹⁶¹ AMADES i GELATS, Joan. *Costumari Català. El curs de l’any*. Volum II: Les Carnestoltes, la Quaresma, Setmana Santa i el Cicle Pasqual. Barcelona: Salvat Editores i Edicions 62, 1982. Pàg. 846

¹⁶² *Ibidem.*, *ídem*.

¹⁶³ El fet que les caramelles, entenen-ho com el cant dels goigs barrejat amb cançons profanes, siguin més conegudes i usuals en els territoris de la Catalunya Vella i no en els de la Nova, fa que es tendeixi a pensar i a crear la teoria que aquestes van originar-se en dits territoris.

¹⁶⁴ AMADES i GELATS, Joan. *Costumari Català. El curs de l’any. op. cit.*, pàg. 847.

¹⁶⁵ BENEYTO i ALBERO, Armand. *Caramelles i caramellaires. Alt Penedès, Baix Penedès, Garraf, Baix Llobregat i Baix Camp*. Institut d’Estudis Penedesencs, Òmnium Cultural Alt Penedès, 2011.

o el de Joan Vidal i Antoni Pineda¹⁶⁶. Aquests donen a conèixer com les caramelles són una pràctica de caràcter festiu i folklòric del seu poble, província o comarca, alhora que també informen de la seva història –tant de les caramelles en general com del seu cant en les diverses contrades– i de les seves característiques. Quelcom que cal destacar d'aquestes obres és que, a part de donar a conèixer la història de les caramelles en l'àmbit local, a l'hora d'explicar la història general d'aquestes així com les seves característiques, els dos autors no fan més que remetre's al '*Costumari Català*' de Joan Amades, per no dir que plagien diversos paràgrafs del seu llibre sense citar posteriorment l'obra, tant en el text com en una nota a peu de pàgina.

Per tant, ens trobem amb la situació anteriorment esmentada en una nota a peu de pàgina a l'inici de l'apartat 2.2, i és que les obres actuals que tracten sobre aquests temes, no fan res més que citar i usar la bibliografia anteriorment publicada per poder realitzar i estudiar les caramelles i els goigs.¹⁶⁷ Però no deixem de banda aquests títols, ja que ens ajudaran a conèixer els orígens de les caramelles i la seva història, així com les seves característiques i la relació que tenen amb els goigs.

Els orígens de les caramelles són molt obscurs, no hi ha una hipòtesi clara i homogènia sobre com i quan van sortir; ans al contrari, les opinions i teories sobre la seva presència i sorgiment, així com l'origen del seu mot, són molt diverses. Anteriorment, hem comentat que possiblement, el seu origen té a veure amb el cant dels goigs de la Mare de Déu per part de la Confraria del Roser¹⁶⁸. Seguint aquesta hipòtesi, mossèn Jacint Verdaguer argumentà que aquestes provenen de la Garrotxa empordanesa, fruit del cant dels goigs a la Mare de Déu del Mont (Albanyà, Alt Empordà) per part dels devots que cantaven les cobles en honor a la Verge. Verdaguer sosté que són les caramelles més antigues que existeixen, i que d'aquí és d'on provenen totes, fins i tot el ritual i la festivitat que les caracteritza i que explicaré més endavant. Cal dir que aquesta hipòtesi ha estat utilitzada per molts autors, fins i tot el mateix Aureli Capmany l'esmenta¹⁶⁹, però cal dubtar completament de la seva veracitat, ja que no concreta una data específica, així com documents que mostrin la seva veracitat.

¹⁶⁶VIDAL, Joan; PINEDA, Antoni. *Les Caramelles de Cubelles (1900-1990). Un reflex de la vida local d'aquest segle*. Ajuntament de Cubelles, 1991.

¹⁶⁷*supra.*, pàg. 17

¹⁶⁸*supra.*, pàg. 48.

¹⁶⁹CAPMANY, Aureli. *Calendari de llegendes, costums i festes tradicionals catalanes*. Barcelona: Laia, 1979.; *Costums i tradicions catalanes*. Barcelona: Laia, 1982.

Joan Amades creu que les caramelles són ‘*resta d’una cerimònia ritual de caient agrícola dedicada a alguna divinitat primitiva encarregada d’afavorir la floració i la fructificació*’¹⁷⁰, i d’aquí la relació amb els ous i les botifarres, així com la pràctica de cantar-les i de celebrar-les, propi de dates determinades i de períodes agrícoles determinats celebrats per tot Europa. Malgrat tot, continua pensant i argumentant que les caramelles tenen el seu origen en els goigs, tant la pràctica de cantar-les com el fet que hi hagi goigs ‘*dels ous*’ o ‘*de les noies*’.¹⁷¹ (Fig. 5)

Armand Beneyto dona a conèixer la possibilitat de l’origen del mot *camilleres*, i també de l’existència d’aquestes. Argumenta que el nom de caramelles s’usa per anomenar el detall consistent en avellanes, figues seques, nous, ous, botifarres, etc., que els padrins tenen amb els seus infants els dies que van a visitar-los en dates festives, i d’aquí, possiblement, el perquè del títol de molts goigs cantats en les caramelles. També afegeix que el cant de caramelles més antic el trobem datat en un text de 1591 a Súria, justificant a més, la tradició caramellaire d’aquest poble com la més antiga que existeix.¹⁷²

L’autor argumenta que no ha pogut tenir a les mans dit document ni tampoc llegir-lo, però argumenta que és a partir d’aquest moment en què daten les caramelles a Súria, i d’aquí la seva gran importància com a ciutat principal en el cant i celebració de les caramelles. Però no deixem de banda la relació del mot amb l’acció de fer soroll. Segons la ‘*Gran Enciclopèdia de la Música*’, la caramella és una ‘*llengüeta o inxa—que consta d’una o dues làmines de canya, unides o lligades per un extrem a un petit tub o caneló formant una curta cavitat cilíndrica o canó. [...] Antigament, a Catalunya, les colles de caramelles de Pasqua sortien a cantar acompanyades de diversos instruments, entre els quals hi devia haver alguna caramella.*’¹⁷³

Podem veure la possible relació del mot ‘*caramelles*’ amb la pràctica d’instruments que contenen caramella, com la gralla o el grall amb inxa de boix. Aquests es toquen i es tocaven quan es cantaven les caramelles, a part d’altres instruments com el buiro, la carbassola, el triangle, l’aixada —la fulla de ferro de l’aixada també era usat com a instrument, donant a conèixer la varietat d’instruments

¹⁷⁰ AMADES i GELATS, Joan. *Costumari Català. El curs de l’any. op. cit.*, pàg. 891.

¹⁷¹ AMADES i GELATS, Joan; COROMINES i VIGNEAUX, Joan. *Els goigs. Imatgeria popular catalana. op. cit.*, pàg. 311-349.

¹⁷² BENEYTO i ALBERO, Armand. *op. cit.*, pàg. 22

¹⁷³ *Gran Enciclopèdia de la Música. Volum II. op. cit.*

que es tocaven, i a la vegada, el nivell musical dels músics de caramelles–, el flabiol, el pandero, el tamborí, entre d'altres.¹⁷⁴ (Fig. 4)

Fig. 4: Homes cantant caramelles a Sant Jordi, Palma (Illes Balears). Podem veure l'ús del flabiol i el tamborí per acompanyar el cant de les caramelles.(Data del document original: 09-08-1298. Autor: Baltasar Samper, 1888-1966. Fons: Estudi de la Masia Catalana, Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya.)

No deixem de banda el mot '*caramelles*'. La complexitat del seu origen, tant del mot com del fenomen, i la múltiple presència d'aquestes en el territori de parla de la llengua catalana, ha fet que les caramelles rebi diverses variants del seu nom segons la localització, tant local, provincial com regional. Segons Joan Vidal i Antoni Pineda, a Riudarenes del Penedès les anomenen '*camarelles*', a Ripoll, Cardona i Solsona reben el nom de '*camilleres*', al Bages i l'Urgell '*camarleres*', al Berguedà '*camigeres*', a Ponts '*carametlles*', i a Mallorca i Menorca '*deixem lo dol*',¹⁷⁵ degut al primer vers d'una cançó molt coneguda cantada per Pasqua.¹⁷⁶

¹⁷⁴Per conèixer la gran varietat d'instruments que s'utilitzaven en la cantada de caramelles, tant els utilitzats a nivell general com en casos particulars, vegeu les pàgines 853-860 del llibre d'AMADES i GELATS, Joan. *Costumari Català. El curs de l'any. op. cit.*; i VIDAL, Joan., PINEDA, Antoni. *op. cit.*, pp. 15-17.

¹⁷⁵GILI i FERRER, Antoni. *Aportació al Cançoner Popular de Mallorca*. Tom III: infantils, localitat, marina i pesca, narratives, noms personals, religioses, vida humana. Palma de Mallorca: Editorial El Tall, 1996. Pag. 135.

¹⁷⁶VIDAL, Joan; PINEDA, Antoni. *op. cit.*, pàg. 12

Relacionat amb l'ús d'instruments per cantar les caramelles, no hi ha gaires autors que estableixin una relació entre l'origen musical i ballat dels goigs i el seu cant; directament argumenten que les caramelles tenen el seu origen en el cant dels goigs, sense investigar en el passat d'aquests, i en la possible relació del cant i el ball d'aquestes amb ells orígens dels goigs. En el llibre de Ramon Vilar i Herms, s'estableix una relació entre el ball rodó i les caramelles, argumentant que és una coreografia present en el ball de cascavells. Heus aquí una possible reminiscència dels orígens ballats dels goigs i els diversos exemples de balls en les caramelles.¹⁷⁷

Durant la festa de les caramelles, les colles de caramellaires cantaven les corrandes i les gloses davant les cases de la població, i a canvi, rebien alguna recompensa com ous, nous, algun got de vi, etc. Aquestes colles estaven organitzades i cada integrant tenia una funció específica.¹⁷⁸ Per una banda hi trobem el cisteller, que anava amb una perxa i a dalt hi havia una cistella guarnida amb cintes, flors i cascavells. Aquesta l'apropaven a la finestra o al balcó de la casa per a què fiquessin l'obsequi per a la colla de caramellaires.

Aquests obsequis eren entregats gràcies a les corrandes o goigs que eren cantats pel cantador o cantadors, i acompanyats per les melodies dels músics que complementaven l'acció.¹⁷⁹ Seguidament, hi havia un parell o tres d'integrants que desplegaven el que Joan Amades anomena 'ballestes', com una mena d'escala o plataforma feta de fusta que servia per penjar un ram de flors a la finestra o a la barana del balcó com a mostra d'agraïment. Depenent de la localitat, i tenint present la diversitat a l'hora de realitzar la celebració de les caramelles, ens trobem que hi ha celebracions de balls com a mostra d'agraïment –com la ballada d'una sardana davant la porta de la casa–, o com a part del ritual de celebració de les caramelles –el ball de bastons¹⁸⁰ o el ball de Cascavells¹⁸¹–.

¹⁷⁷VILAR I HERMS, Ramon; CRIVILLÉ i BARGALLÓ, Josep; LÓPEZ ARCOS, Pilar; HERNÁNDEZ i CASAHUGA, Antoni J. *El Ball de Cascavells*. Ajuntament de Súria, Centre d'Estudis del Bages, 2003. Pàg. 45.

¹⁷⁸AYATS, Jaume. *Les chants traditionnels des Pays Catalans*. *op. cit.*, pàg. 103

¹⁷⁹*Cançoner del Ripollès*. Maria Antònia Juan i Nevot (ed.) Jordi Mascarella i Rovira (revisió de textos). Ripoll: Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998, pp. 103-115.

¹⁸⁰*Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear. Volum VI: Música popular i tradicional*. Xosé Aviñoa (dir.). Barcelona: Edicions 62, 2001, pp. 83-88.; AMADES i GELATS, Joan., COROMINES i VIGNEAUX, Joan. *Els goigs. Imatgeria popular catalana*. *op. cit.*, pp. 324-326. Vegeu en el llibre de BENEYTO i ALBERO, Armand., una fotografia del document original que data de 1594 sobre la primera referència del ball de Cascavells.

¹⁸¹VILAR i HERMS, Ramon; CRIVILLÉ i BARGALLÓ, Josep; LÓPEZ ARCOS, Pilar; HERNÁNDEZ I CASAHUGA, Antoni J. *op. cit.*

A manera de conclusió, podem dir que les caramelles són una de les moltes pràctiques de caràcter folklòric característiques de la zona geogràfica de parla catalana. Tal com hem pogut comprovar al llarg d'aquest apartat, aquestes consisteixen en el cant dels goigs de tipus profà i també d'altres tipus de cançons de caràcter popular com corrandes, gloses, nyacares, etc. Aquestes cançons són cantades casa per casa, i a canvi s'obtenen aliments com a premi per la seva actuació. A més, cal afegir la present diversitat de les caramelles a l'hora de la seva celebració, és a dir, l'heterogeneïtat de la seva celebració és característica de la localitat on es realitzen. Alhora, en algunes localitats veiem com les caramelles són ballades en rotllana, així com el fet que els goigs que es canten siguin de temàtica religiosa o profana, donant a conèixer la possible relació amb els goigs, i el seu origen cantat i ballat.

Malgrat tot, no hi ha una teoria única sobre l'origen d'aquestes; al contrari, la varietat de teories i hipòtesis sobre l'origen de les caramelles i el seu mot, així com la manca d'estudis i recerca sobre aquest, dificulta encara més la unanimitat sobre el seu origen.

COPLES PER A CANTAR A LES MINYONES

Per la teva gran finesa
i ta bona voluntat,
cantarem amb alegria,
no et voldriem enfadar.
El tracte és de ta hermosura,
que és una cosa sens par:
*Nostre Senyor t'ha criada
per fer morir i penar.*

El primer, és un goig alegre,
començant per el teu cap,
la hermosura de ta cara,
de ta boca i del teu nas,
dels ulls i dels teus cabells
i el teu front tan ben posat:
Nostre Senyor, etc.

El segon, amb alegria
també voldria explicar,
la cara tens tan hermosa
com un clavell encarnat;
als llavis tens una rosa,
dixós qui l'alcençarà!
Nostre Senyor, etc.

El ters, de la teva llengua
també voldria cantar,
que per dos mil meravelles
obres tu amb el teu parlar;
se'n pot tenir per dixós
aquell que't podrà alcençar:
Nostre Senyor, etc.

El quart, és un goig suau
que n'és fet amb fantasia,
tractant del teu cos garbós,
del teu aire i gallardia,
jo crec que tothom s'admira
del teu hermós caminar;
Nostre Senyor, etc.

El quint, és de grans virtuts
graciada tens la memòria
perquè ja ets alcençada
del que governa la glòria;

sempre et tinc a la memòria
i mai et puc oblidar:
Nostre Senyor, etc.

El sisè, és com resplandeixes
amb ton aire i hermosura,
Nostre Senyor t'ha criada
com a linda criatura;
tota la meva ventura
sols està en la teva mà:
Nostre Senyor, etc.

El setè, per complement
de tot el que havem cantat,
la teva gran hermosura
el meu cor ha captivat;
lligant-lo amb fortes cadenes
que tan sols tu pots trencar:
Nostre Senyor, etc.

El vuitè, de ta presència
ens volem ara ausentar;
si en res t'hem agraviada,
amb el cantar i sonar,
davant de les teves plantes
perdó et volem demanar:
Nostre Senyor, etc.

Santes festes vull donar,
les que té Nostre Senyor,
al teu pare i a ta mare
i a tu, prenda del meu cor,
la perla meva estimada
que no et puc mai oblidar,
Nostre Senyor, etc.

Santes festes et vull dar,
així te les doni Déu,
esperant que siguis meva
que és tot el deliri meu.
Mon amor, a Déu siau
que és hora de retirar:
*Nostre Senyor t'ha criada
per fer morir i penar.*

Fig. 5: imatge d'uns goigs que es canten per caramelles, en aquest cas dedicats a les noies. El cant d'aquests goigs narren com de bonica és la noia a qui se li canten, i s'utilitzaven per guanyar-se la seva amistat i, finalment, poder-hi festejar. (Goig extret de la pàgina web <http://bibliogoigs.blogspot.com/es/> [Consulta realitzada el 15-03-2014])

5. Conclusions

Al llarg d'aquest treball, hem pogut conèixer amb profunditat els goigs, les seves característiques, i els diversos aspectes que els defineixen. A part, s'ha intentat donar a conèixer la polisèmia de significats que tenen els goigs, valgui la redundància, i que aquests significats van més enllà d'un simple text i una estampa d'un sant en un paper. Aquests poden ser una composició poètica i narrativa a la vegada que dóna a conèixer la vida i les proeses de l'advocació; un poema heptasil·làbic de diverses estrofes, en les quals sempre es repeteix els dos últims versos de la primera estrofa, coneguts com a *retronxa*.

A la vegada, també fan referència a les composicions cantades després de missa per la comunitat de creients. L'acció comuna del cant crea un marc social dins de l'església on són cantats; tots els fidels esdevenen persones sense cap mena de diferenciació, indiferentment de la seva condició social malgrat que costi d'acceptar, han cantat els goigs dedicats a l'advocació a la qual veneren, esdevenint servents i, a la vegada, part d'una mateixa comunitat. Per l'altra banda, els goigs poden fer referència a un dels molts gèneres de la literatura de caràcter popular, fent referència en aquest cas al seu per part dels subjectes que l'utilitzaven, així com el seu arrelament en les localitats, i el seu ús en els rituals de caire religiós i festiu. Per últim, també poden fer referència als *Septem Gaudia*, un himne religiós que canta els set goigs terrenals de la Verge Maria.

Tots aquests significats els veiem reflectits en un full de goigs; gràcies a l'ús que se'n fa d'aquests, així com la seva existència, podem conèixer i entendre els múltiples significats que els goigs tenen. Aquests tenen unes característiques que els defineixen i que els fan particulars: la capçalera, en la qual hi ha el títol del goig, a qui van dedicats els goigs i el lloc on es venera; l'estampa de la devoció i, a cada banda, un ornament que decora la part superior del full. Cal destacar la presència del text, aquest, juntament amb la imatge, són les peces centrals del goig i les que li donen valor a aquest. A baix o a darrere del full hi trobem la partitura amb la melodia amb què es canten els goigs, seguida d'una oració que finalitza el cant dels goigs, i les indulgències que corresponen al cant d'aquests. Per últim destaca la impremta on aquests han estat realitzats, així com una orla que tanca i emmarca tots els elements del goig en el full.

Veiem com aquests elements que caracteritzen els goigs, han anat evolucionant i

canviant la seva forma o estil, com també desapareixent o aplicant-se com una novetat en els fulls de goigs amb el pas del temps, i segons la moda corresponent de l'època. Això ho podem veure amb els models d'orla i les seves caracteritzacions geomètriques, l'ús de xilografies i altres suports per poder realitzar l'estampació dels goigs; l'aparició de la partitura i la indicació de la impremta, i, fins i tot, la desaparició de l'ornament dels fulls de goigs.

Quelcom que també caracteritza els goigs, és la seva adscripció geogràfica en les zones de parla catalana, amb la coexistència d'altres llengües com el francès, el sard o el castellà. Podríem qualificar-ho de misteri, per no dir que és un desconeixement per part dels acadèmics, el fet que aquests siguin un fet present en dita zona, i que la seva presència en altres llocs sigui escassa, per no dir nul·la. Es desconeixen els factors i els condicionants de la seva existència en les zones de parla de llengua catalana, però aquest fet ha afectat positivament en la composició i l'existència dels goigs, fent que es publicuessin i encara es continuïn publicant goigs en català, castellà, francès i sard.

Aquests dos últims factors, la llengua i la seva definició d'ús en un marc geogràfic ha comportat la caracterització dels goigs en un element més del folklore d'aquestes zones. No és un acte d'apropiació ni de reivindicació, sinó és el fet de remarcar l'ús dels goigs com un element característic de la cultura de les zones de parla de la llengua catalana, alhora que identificador d'aquesta. A més, cal afegir l'ús i la composició de goigs per part de personalitats importants de la literatura de llengua catalana, donant més renom i importància als goigs i al seu contingut.

També cal destacar els seus orígens, font de debat i d'investigació entre els historiadors i els estudiosos, donant lloc a múltiples hipòtesis i teories sobre la seva provenença. Cal destacar la translació que aquests realitzaren aquests al llarg del temps, des dels seus orígens el s. XII com a himne religiós, fins a la seva plasmació en els fulls de paper a principis de s. XVI com a composició poètica, i, agafant la dimensió i significat que actualment tenen. Així mateix, cal tractar i emfatitzar la dimensió antropològica i teològica que aquests agafaren i actualment tenen; el fet que els devots llegeixin els goigs d'una devoció, fan que aquests es comuniquin directament amb l'advocació, establint una relació de submissió per part dels fidels envers a la divinitat.

Relacionat amb els seus orígens, destaca el fet que en un dels primers goigs que trobem, indiqui que aquest es balli i, a la vegada es canti. Així doncs, veiem com avui

dia aquests es canten, i com en molts fulls de goigs hi hagi la partitura de la melodia amb què són cantats els goigs. Relacionat amb el cant dels goigs, hi ha la possibilitat que les caramelles tinguin a veure amb el cant d'aquests, essent originàriament, el cant dels goigs per part dels devots i, possiblement, per la Confraria del Roser. El fet que hi hagi presència de diverses tipologies de balls en el cant de les caramelles, pot tenir a veure amb els orígens ballats dels goigs, però les hipòtesis són diverses i no hi ha una teoria concreta que ho determini.

A la vegada, podem veure com l'advocació és qui estableix de medidora entre el fidel i Déu, transmetent les demandes i les súpliques que aquest o aquests demanen, tals com la curació de mals, la resolució de favors, etc. Aquest factor també el trobem relacionat amb l'estampa de la devoció impresa en el goig; l'adquisició, presència i ús d'aquesta en la vida del devot, serveix d'ajut en els possibles impediments o moments dificultosos de la seva existència com a cristià. Així mateix, la lectura dels goigs per part del fidel, concedeixen a la seva figura com a creient una quantitat concreta de dies d'indulgència, perdonant els errors o pecats que cometé, i protegint-lo de possibles injúries o mals.

En molts casos també ens trobem la localització d'una devoció, la qual es venera en l'ermita o l'església d'un poble, i a la vegada, esdevé patró o patrona d'aquest lloc. Aquest fet destaca l'arrelament del cristianisme en les poblacions, en la cultura de les persones i la societat, trobant més d'una vegada, la veneració del mateix sant o santa, Mare de Déu o Jesucrist, en diversos santuaris del mateix territori. Enllaçant-ho amb l'ús local, veiem com els goigs ens donen a conèixer l'ús que es dona d'aquests, com per exemple el seu cant en la celebració de la festivitat del sant, en processons, romeries, aplecs, etc. L'ús dels goigs en aquests actes, com també l'ús que en fa la gent que els canta, fa que s'emmarquin com a literatura religiosa popular o de caràcter popular.

Malgrat que els goigs tinguessin un ús més profund i arrelat en l'esfera rural, i en menor grau en l'esfera urbana, aquests foren usats per tots els devots a l'hora de demanar favors o l'ajut de la divinitat. Com anteriorment s'ha comentat, el mot popular tendeix a referir-se a tot aquell conjunt de pràctiques realitzades pel poble, és a dir, la població que no pertany a l'elit –tant cultural, social i econòmica–, i que per tant, té la seva pròpia cultura i modes de viure. Tot i així, els goigs eren usats tant pel poble com per l'elit social present; aquests convivia en la mateixa societat i, a la vegada, feien ús

dels mateixos rituals catòlics, ja sigui durant la Setmana Santa, Nadal, Pasqua, etc. Els goigs eren cantats tant en les zones urbanes com en les zones rurals, independentment de la seva població i/o condició social.

Heus aquí un dels objectius i funcions des goigs: aquests usen la primera persona del plural, referint-se sempre a la comunitat de creients, al poble com a creient que s'encomana a la devoció i a Déu, i deixant de banda la primera persona del singular. Per concloure, podem dir que els goigs són una mostra del gran conjunt de pràctiques, elements i factors que formen part de la cultura popular, en aquest cas de caràcter religiós, sempre entenent-ho com un element present en la vida de les persones –en general, sense cap mena de diferenciació–, i en la religiositat d'aquestes.

6. Bibliografia

ABELLAN, Joan Anton. *Els goigs del Pla de l'Estany, el Collell i Rocacorba*. Vol. I. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles. Quaderns Banyoles: l'Entitat, 1979.

ALFONSO X EL SABIO. *Cantigas de Santa Maria (Cantigas 261 a 427) III*. Edició de Walter Mettmann. Madrid: Clásicos Castilia, 1989.

AMADES I GELATS, Joan; COLOMINES I VIGNEAUX, Josep. *Els goigs. Imatgeria popular catalana*. 2 vols., Barcelona: Orbis, s.a., 1948.

AMADES I GELATS, Joan. *Costumari Català. El curs de l'any*. Volum II: Les Carnestoltes, la Quaresma, Setmana Santa i el Cicle Pasqual. Barcelona: Salvat Editores i Edicions 62, 1982.

ARIMANY I JUVENTENY, Joan. *Sants tradicionals catalans: santes i sants de la religiositat popular de Catalunya*. Sant Vicenç de Castellet: Farell, 2013.

ARMANGUÉ, I HERRERO, Joan; GARCÍA TORAÑO, Covadonga. 'Naufragi i memòria (els goigs de Santa Maria Navarrese)'. *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, XX. *Miscel·lània Joan Bastardas*, nº 6. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990. pp. 133-144.

ARMANGUÉ I HERRERO, Joan. 'Els goigs profans a l'Alguer'. *Actes del Novè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica. Barcelona, 1998*. August Bover i Font, Maria Rosa Lloret i Mercè Vidal-Tibbits (ed.). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001. pp. 69-84.

ARMANGUÉ I HERRERO, Joan. 'Estudis sobre la cultura catalana a Sardenya'. *Biblioteca Filològica*, XLIII. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2001.

ARMANGUÉ I HERRERO, Joan. "'Sos Gosos'. Dall'oralità allà scrittura'. *Laudes immortales: gosos e devozione mariana in Sardegna*. Arxiu de Tradicions, Norbello (2002): 13-16.

ARMANGUÉ I HERRERO, Joan. 'Represa i exercici de la consciència lingüística a l'Alguer (ss. XVIII-XX)'. Arxiu de Tradicions de l'Alguer. Cagliari: Edizioni Grafica del Partcolla, 2006.

ARMANGUÉ I HERRERO, Joan. 'Continuità della lingua Catalana in Sardegna'. *Insula: Quaderno di cultura sarda*, 9 (2010): 5-24.

ARMENGOU I SCHUPPISSER, Màrius. 'La devoció en els goigs mariners'. Museu de la Marina de Vilassar de Mar. *Els Quaderns de Singladures, suplement nº 3* (1992): 1-10.

ASSOCIATION DÉPARTAMENTALE POUR LE DÉVELOPPEMENT MUSICAL DES PYRÉNÉES-ORIENTALES I INSTITUCIÓ MUSICAL POPULAR D'EUROPA MEDITERRÀNIA. *Goigs du diocèse d'Elne-Perpignan / de la diòcesi d'Elna Perpinyà*. Ceret: Centre Internacional

de Música Popular, 1996.

AYATS, Jaume. *Les chants traditionnels des Pays Catalans*. Tolosa de Llenguadoc, Isatis. Cahiers d'Ethnomusicologie Régionale, 2007.

AYATS, Jaume. 'Paral·lelismes musicals i situacionals entre els goigs i els 'gosos'' *Insula: Quaderno di cultura sarda*, 8 (2010): 75-89.

AYATS, Jaume; COSTAL, Anna; GAYETE, Iris. 'Cantadors del Pallars: cants religiosos tradicionals del Pirineu – Religious Chants of the Oral Tradition in the Pyrenees'. Edició en català i anglès acompanyada d'un CD i d'un DVD. Barcelona: Rafael Dalmau, 2010.

BADA, Joan. 'La vida religiosa popular a Catalunya a l'època de Carles III'. *Pedralbes: revista d'història moderna*, 8 (Vol. 2) (1988): 459-477.

BALDELLÓ I BENOSA, Francesc de Paula. 'Cançoner popular religiós de Catalunya. Recull de cent melodies de goigs'. Barcelona: Boileau-Bernasconi, 1932.

BALSASCH GRAU, Judit. 'Los Goigs en Cataluña'. *Revista de Folklore*, 81 (1987): 81-86.

BALSACH GRAU, Judit; SUBIRATS BAYEGO, Maria Àngels. 'Els goigs de Cervera: inici al seu estudi'. *Miscel·lània Cerverina*, 8 (1989): 185-206.

BALLESTER I GIBERT, Jordi. 'Els goigs marians i la iconografia musical'. *Recerca Musicològica*, IX-X (1989-90): 367-372.

BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria, 'La música pròpia de les festivitats de Manresa'. *Dovella. Revista d'Història i Art del Bages*, 95 (2008): 27-37.

BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria; EZQUERRO ESTEBAN, Antonio. 'Els goigs: una forma musical catalana culta i popular'. *Revista d'Etnologia de Catalunya*, 34 (2009): 143-145.

BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria; EZQUERRO ESTEBAN, Antonio. 'La primera edició conocida de goigs polifònics a la manera de las hojas volantes (Barcelona, 1702)'. *Revista Catalana de Musicologia*, 6 (2013): 83-111.

BAÑOS VALLEJO, Fernando; URÍA MAQUA, Isabel. *La Leyenda de los Santos (Flos Sanctorum del ms. 8 de la Biblioteca de Menéndez Pelayo)*. Santander: Asociación Cultural Año Jubilar Lebaniego. Sociedad Menéndez Pelayo, 2000.

BARGALLÓ VALLS, Josep. 'Els goigs i els balls: dues mostres de literatura popular religiosa a la rodalia del Baix Gaià'. *Estudis Altafullencs*, 4 (1980): 7-39.

BARGALLÓ VALLS, Josep. 'Els Balls Parlats i el Seguici Popular al Baix Gaià'. *Estudis Altafullencs*, 18 (1994): 7-16.

BATLLE, Joan Baptista. *Los goigs a Catalunya. Breus consideracions sobre son origen y*

sa influència en la poesia mística popular. Barcelona: L'Arxiu, 1924.

BATLLE, Joan Baptista. *Los goigs a Catalunya en lo segle XVIII*. Barcelona: Tipografia Catòlica, 1925.

BENEYTO I ALBERO, Armand. *Caramelles i caramellaires. Alt Penedès, Baix Penedès, Garraf, Baix Llobregat i Baix Camp*. Institut d'Estudis Penedesencs, Òmnium Cultural Alt Penedès, 2011.

BISBAL SENDRA, Mª Antònia; MIRET SOLER, Mª Teresa; MONCUNILL VIDAL, Conxa. 'Els goigs i el seu espai a la col·lecció local'. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 23 (1998): 71-81.

BLASCO, Artur. *A peu dels camins del cançoner. Volum II: Cançons del Cadí, del Moixeró i del Pedraforca (Alt Urgell, Cerdanya i Berguedà)*. Edicions C.A.T Centre Artístic Tradicionàrius, 2000.

BONASTRE, Francesc. "'Speculum Musicae" a l'obra literària de Verdaguer'. *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, 16 (2002): 121-130.

BOVER I FONT, August. 'I Goigs sardi'. *I Catalani in Sardegna*. Jordi Carbonell i Francesco Manconi. (eds.). Milano, Cinisello Balsamo, 1984. pp. 105-110.

BOVER I FONT, August. 'Dos goigs sardo-catalans: sant Baldiri de Càller i la Verge del Roser'. *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes, XVII. Miscel·lània Jordi Carbonell n° 6*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993. pp. 95-110.

BOVER I FONT, August. *Sardocatalana. Llengua, literatura i cultura catalanes a Sardenya*. Paiporta: Denes Editorial (Col·lecció Bàsica, 10), 2007.

BRIONES, Margarita; SANTACREU, Joan. 'Goigs i devoció popular'. *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, 23 (1988): 17-36.

BURKE, Peter. *La cultura popular en la Europa Moderna*. Madrid: Alianza Editorial, 1991.

CÀMARA I SEMPERE, Hèctor. *La Mare de Déu en el 'Flos Sanctorum Romançat'(1494)*. Alacant: Publicacions de la Universitat d'Alacant, 2010.

Cançoner del Ripollès. Maria Antònia Juan i Nevot (ed.) Jordi Mascarella i Rovira (revisió de textos). Ripoll: Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 1998.

CAPMANY, Aureli. *Calendari de llegendes, costums i festes tradicionals catalanes*. Barcelona: Laia, 1979.

CAPMANY, Aureli. *Costums i tradicions catalanes*. Barcelona: Laia, 1982.

CARDONA I ROIG, Osvald. *Els Goigs i els càntics de Jacint Verdaguer*. Biblioteca verdagueriana. Barcelona: Barcino, 1986.

CARDONA I ROIG, Osvald. *La tradició literària i els goigs de sant Ramon de Penyafort*. Vilafranca del Penedès, Museu de Vilafranca, 1990.

CARDONA I ROIG, Osvald. 'La recuperació dels goigs al segle XIX'. *Actes del Col·loqui Internacional sobre la Renaixença (18-22 de desembre del 1984)* Vol. II. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1994. pp. 265-277.

CARIA, Roberto (ed.). *I Gòsos: fattore unificante nelle tradizioni culturali e cultuali della Sardegna*. Mogoro, PTM e Provincia di Oristano, Assessorato alla Cultura, 2004.

CARO BAROJA, Julio. *Las formas complejas de la vida religiosa (Siglos XVI y XVII)*. Madrid: Editorial Sarpe, 1985.

CARRERES I PÉRA, Joan. *Els goigs de Mossèn Cinto*. Barcelona: Claret, DL 2003.

CATALÁN MARTÍ, José Ignacio, 'Grabados eucarísticos en los Gozos Valencianos al Santísimo Sacramento'. Campos y Fernández de Sevilla, F. J (ed.), *Religiosidad y ceremonias en torno a la eucaristía. Actas del simposium 1/4-IX-2003*. Vol. II. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Universitario Escorial-María Cristina. Servicio de Publicaciones: Ediciones Escorialenses, EDES. 2003. pp. 713-732.

CÁTEDRA, Pedro M. *Invencción, difusión y recepción de la literatura popular impresa (siglo XVI)*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 2002.

CHRISTIAN, W. A. 'De los santos a Maria: panorama de las devociones a santuarios espanyoles desde el principio de la Edad media hasta nuestros días'. *Temas de Antropología Española*. C. Lisón Tolosana (ed.) Madrid: Akal, 1976. pp. 49-106.

COLOMER AMAT, Emília. 'Contribució a l'estudi dels *Flos Sanctorum* catalans del segle XVI; una nova edició de Carles Amorós'. *Locus amoenus*, 1 (1995): 121-126.

COMAS, Antoni. *La Decadència: literatura*. Conèixer Catalunya. Barcelona: Dopesa, 1978.

COMAS, Antoni; RIQUER, Martí de: *Història de la literatura catalana*. Vol. IV. Barcelona: Ariel, 1980.

COMBALIA I PRATS, Josep Maria. 'La religió popular a les comarques tarragonines: els "goigs"'. *Arxiu d'etnografia de Catalunya*, 1 (1982): 31-50.

COSTA CODERCH, Júlia. 'La religiositat popular i el culte als sants: Santa Madrona i la ciutat de Barcelona'. *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 i 23 de febrer de 2004)*. Lourdes Plans i Campderrós (dir.). Cossetània. Valls, 2005. pp. 395-411

COURCELLES, Dominique de. *Les Histoires des saints, la prière et la mort en Catalogne*. Textes et documents du Centre de recherche sur l'Espagne des XVIe et XVIIe siècles; 1. Paris: Publications de la Sorbonne, 1990.

COURCELLES, Dominique de. *L'écriture dans la pensée de la mort en Catalogne. Les*

joies des saints, de la Vierge et du Christ de la fin du MoyenAge au XVIII siècle. Mémoires et Documents de l'École des Chartes, 35. Paris: École des Chartes 1992.

COURCELLES, Dominique de. 'Les Goigs dans l'économie paroissiale des diocèses catalanes des XVI et XVII siècles.' *La religion civique à l'époque médiévale et moderne (Chrétienté et Islam). Actes du colloque organisé par le Centre de recherche "Histoire sociale et culturelle de l'Occident. XIIè-XVIIIè siècle" de l'Université de Paris X-Nanterre et l'Institut Universitaire de France (Nanterre, 21-23 juin 1993).* André Vauchez (dir.) Roma, École Française (Collection de l'École Française de Rome, 213), 1995. pp. 391-399

COURCELLES, Dominique de. *La paraula de l'àngel: una aproximació plural als goigs.* Barcelona: Fragmenta Editorial, 2008.

CRIVILLÉ I BARGALLÓ, Josep. *Historia de la música española. 7. El folklore musical.* Pablo López de Osaba (dir.). Madrid: Alianza Editorial, 1983-1988.

CUSCÓ I CLARASSÓ, Joan. *Els goigs a Sant Fèlix. Música, festa i tradició.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

DARNIS, Pierre. 'El Flos sanctorum de Ribadeneira desde la lectura y la antropología: los allegados del santo, Fuente de ejemplaridad e implicación afectiva'. *Homenaje a Henri Guerreiro. La hagiografía entre historia y literatura en la España de la Edad Media y el Siglo de Oro.* Marc Vitse (ed.). Universidad de Navarra. Editorial Iberoamericana, 2005. pp. 435-451.

DARNIS, Pierre. 'El Flos sanctorum de Ribadeneira desde la lectura y la antropología: los allegados del santo, Fuente de ejemplaridad e implicación afectiva. (La lectura del espejosagrado II)'. *Pratiques hagiographiques dans l'Espagne du Moyen Âge et du Siècle d'Or.* Françoise Cazal, Claude Chauchadis, Carine Herzig (eds.). Collection "Médiennes". Toulouse: CNRS-Université de Toulouse-LeMirail, 2005. pp. 151-166.

Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya. Ramon Corts i Blay, Joan Galtés i Pujol, Albert Manen i Segimón. (dir.) Barcelona: Generalitat de Catalunya i Editorial Claret, 2000.

'El cançoner popular. Els balls parlats. Els goigs.'. *Revista de Girona*, 175 (març-abril 1996): 194-199.

Els balls parlats a la Catalunya Nova (Teatre Popular Català). Actes sobre el Congrés de Balls Parlats a la Catalunya Nova (Teatre Popular Català) 3, 4 i 5 d'abril de 1990. Josep Bargalló Valls (dir.). Tarragona: Edicions El Mèdol, 1992.

FÀBREGAS, Xavier. *Tradicions, mites i creences dels catalans.* Barcelona: Edicions 62, 1979.

FLORENSA PARÉS, Joan. 'Goigs o gozos propios de la Escuela Pía de Cataluña'. *Religiosidad popular y Archivos de la Iglesia; Santoral hipano-mozárabe en las Diócesis de España. Actas del XVI Congreso de la Asociación celebrado en Zaragoza,*

11 al 15 de septiembre de 2000. Agustín Hevia Ballina (coord.) Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 2002. pp. 657-666.

FORNER I ESCOBET, Climent; RAFART, Benigne. *Goigs marians del Bisbat de Solsona*. Solsona: Delegació de Mitjans de Comunicació Social del Bisbat de Solsona; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

FORNER I ESCOBET, Climent. 'Goigs Marians del Berguedà'. *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, 112 (2012): 25-27.

GALLEGO, Antonio. *Historia del grabado en España*. Madrid: Cátedra, 1979.

GARCIA LLEIXÀ, Eva; VINYALS ALLEPUZ, Rosa. 'Els goigs de la Mare de Déu de Pallerols: entre la religiositat i la literatura popular'. *Lo Senienc. Memòria, natura i llengua*, 4 (2007): 57-64.

GARCÍA SANZ, Ana. 'Análisis de una devoción doméstica: la imagen del niño Jesús en diferentes ámbitos de la vida cotidiana'. *La vida de cada día. Rituales, costumbres y rutinas cotidianas en la España moderna*. Gloria A. Franco Rubio (ed.) Editorial Almudayna, 2012. 228-247.

GEERTZ, Clifford. *La interpretación de las culturas*. Barcelona: Editorial Gedisa, 2011.

GILI I FERRER, Antoni. *Aportació al Cançoner Popular de Mallorca*. Tom III: infantils, localitat, marina i pesca, narratives, noms personals, religioses, vida humana. Palma de Mallorca: Editorial El Tall, 1996.

GIRBAU, Valentí. 'La vivència de la festa al Bisbat de Vic a les acaballes de l'Antic Règim'. *La festa a Catalunya: la festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*. Joaquim Capdevila Capdevila i Agustí García Larios (coord.). Barcelona: Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, 1997.

GIRONELLA DELGÀ, Anna. *El monestir de Sant Daniel. Mil anys de vida a la vall*. Ajuntament de Girona i Fundació Abertis (ed.). Girona, 2010.

GOMIS CORELL, Joan Carles. 'Música, poesia i imatge al servei de la religiositat: Els "goigs" en la tradició cultural valenciana'. *SCRIPTA. Revista Internacional de Literatura y Cultura Medieval y Moderna*, 1 (2013): 212-239.

Gran Enciclopèdia de la Música. Volum II. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2000.

Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear. Volum I: Dels inicis al Renaixement. Xosé Aviñoa (dir.). Barcelona: Edicions 62, 2000.

Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear. Volum VI: Música popular i tradicional. Xosé Aviñoa (dir.). Barcelona: Edicions 62, 2001.

JEDIN, Hubert. *Historia del Concilio de Trento. Tomo III. Etapa de Bolonia (1547-1548). Segundo Periodo de Trento (1551-1552)*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra, S. A., 1975.

JONES, Martin D. W. *La Contrarreforma. Religión y Sociedad en la Europa moderna*. Madrid: Ediciones Akal, 2003.

JUAN LLOVET, Maria Elvira. *Música religiosa en los pueblos del Valle de Albaida (del s. XVII hasta los inicios de s. XX)*. València: Universitat de València. Servei de Publicacions. Departament d'Història de l'Antiguitat i la Cultura Escrita, 2009.

La cultura popular a debat. Dolors Llopart, Joan Prat i Llorenç Prats (eds.). Barcelona: Fundació Serveis de Cultura Popular, 1985.

MALDONADO ARENAS, Luis. 'La devoción a los Santos. El Santoral y la religiosidad popular'. *Religiosidad popular y Archivos de la Iglesia; Santoral hispano-mozárabe en las Diócesis de España. Actas del XVI Congreso de la Asociación celebrado en Zaragoza, 11 al 15 de septiembre de 2000*. Agustín Hevia Ballina (coord.) Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 2002. pp. 597-603.

MANCA, Roberto. 'I gòsos tra fede e cultura: dai novenari ghilarzesi alla Pontificia Facoltà Teologica'. *I Gòsos: fattore unificante nelle tradizioni culturali e cultuali della Sardegna*. Roberto Caria (ed.) Mogoro, PTM e Provincia di Oristano, Assessorato alla Cultura, 2004. pp. 35-50.

MANUNTA, Francesc. *Cançons i líriques religioses de l'Alguer Catalana*. Vol. II i III. La Celere Editrice, 1990-1991.

MARCO, Joaquin. *Literatura popular en España en los siglos XVIII y XIX: una aproximación a los pliegos de cordel*. Madrid: Taurus, 1971.

MEDRANO TORRES, Núria. 'Els cants dedicats a la Mare de Déu de la Serra'. *El centenari de la Coronació canònica de la Mare de Déu de la Serra, patrona de Montblanc (1906-2006): Història d'una devoció*. Josep M. T. Grau Pujol (ed.) Valls: Cossetània, 2006. pp. 179-212.

MELE, Giampaolo: 'Il canto dei Gòsos tra penisola iberica e Sardegna. Medio Evo, epoca moderna'. *I Gòsos: fattore unificante nelle tradizioni culturali e cultuali della Sardegna*. Roberto Caria (ed.) Mogoro, PTM e Provincia di Oristano, Assessorato alla Cultura, 2004. pp. 11-34.

MILÀ I FONTANALS, Manuel. *Obras completas del doctor D. Manuel Milá y Fontanals / coleccionadas por el dr. D. Marcelino Menéndez y Pelayo*. Barcelona: Librería de Álvaro Verdaguer, 1888-1896. 8 volums.

MIRAMBELL I BELLOC, Enric. 'La família Bro, d'impressors gironins'. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 27 (1984): 249-311.

MIRAMBELL I BELLOC, Enric. *Els impressors gironins del Renaixement a la Renaixença*. Girona: Ajuntament de Girona, Institut d'Estudis Gironins, 2007.

MONFERRER I MONFORT, Àlvar. 'Notes sobre paròdies gogístiques: els goigs valencians de la sèmola, del borratxo i de sant Roro. (Primera Part)'. *Revista de l'Alguer*, 8 (1997):

23-36.

MONFERRER I MONFORT, Àlvar. 'Notes sobre paròdies gogístiques: els goigs valencians de la sèmola, del borratxo i de sant Roro. (Segona Part)'. *Revista de l'Alguer*, 9 (1998): 37-50.

MORETA, Ignasi. 'Els goigs de Verdaguer: edicions i estudis.' *Anuari Verdaguer*, 11 (2002): 569-576.

MORETA, Ignasi. 'Els goigs: les arts al servei de la pregària'. *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 i 23 de febrer de 2004)*. Lourdes Plans i Campderrós (dir.) Cossetània. Valls, 2005. pp. 659-670.

Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC). Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Associació d'Arxiviers de Catalunya. Barcelona, 2006. (versió digital)

Norma Internacional General de Descripció Arxivística. ISAD (G) (General International Standard Archival Description). International Council on Archives. 2a edició. Barcelona, 2001. (versió digital)

OLIVÉ GUILLERA, Fèlix. 'Els fulls de goigs del Santuari de la Mare de Déu del Coll i Font-Rúbia'. *Finestrelles*, 3 (1991): 68-104.

PALACIOS GAROZ, Jose Luis. *El último villancico barroco valenciano*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I, 1985.

PÉREZ DE HEREDIA Y VALLE, Ignacio. *Sínodos medievales de Valencia*. Roma: Iglesia Nacional Española, 1994.

PLA CARGOL, Joaquim. *Art popular i de la llar a Catalunya : les art humils, els treballs en ferro, les ceràmiques i els vidres, les estampes i el gravat, la masia*. Girona: Dalmau Carles Pla, 1926.

PONS I SERRA, Amadeu. 'Aproximació a la pràctica actual del cant dels goigs: el Maresme'. *Resum de les comunicacions presentades al Congrés de Cultura Tradicional i Popular*. Barcelona: Servei de Promoció Cultural, 1981. pp. 93-94.

PONS I SERRA, Amadeu. 'Estudis per a l'ordenació i catalogació de goigs'. *Sessió d'Estudis Mataronins*, 1 (1984): 127-132.

PRAT CARÒS, Joan. 'El fet religiós a Catalunya des de la perspectiva de les ciències socials: un estat de la qüestió'. *Revista d'etnologia de Catalunya*, 6 (1995): 10-23.

PUIG I OLIVER, Jaume de. 'La *Vida de Crist* de Francesc Eiximenis i el *Flos Sanctorum* castellà'. *Revista Catalana de Teologia*, Vol. 30, nº 1 (2005): 91-116.

PUIG TÀRRECH, Armand. 'La devoció a la Mare de Déu de la Serra'. *El centenari de la Coronació canònica de la Mare de Déu de la Serra, patrona de Montblanc (1906-2006): Història d'una devoció*. Josep M. T. Grau Pujol (ed.). Valls: Cossetània, 2006.

pp. 213-230.

PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. 'Els goigs: literatura religiosa popular?' *Estela*, 1035 (1990): 5.

PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. *Església, territori i sociabilitat als segles XVII-XIX*. Vic: Eumo Editorial, 2000.

PUJOL I PONS, Francesc; AMADES I GELADES, Joan. *Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors*. Cançoner popular de Catalunya, 1. Barcelona: Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera, 1936.

RIBAS PONTÍ, Francesc. 'L'epidèmia de pesta del segle XVIII a Catalunya en els Goigs'. *Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana*, 1. Barcelona-Montpeller de l'1 al 7 de juny de 1970. Ramón Sarró et alii (coord.). Barcelona: Scientia, 1971. pp. 60-68.

RIBAS PONTÍ, Francesc. 'Els goigs setcentistes d'advocació contra la pesta'. *Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana*, 1. Barcelona-Montpeller de l'1 al 7 de juny de 1970. Ramón Sarró et alii (coord.). Barcelona: Scientia, 1971. pp. 68-78.

RIBAS PONTÍ, Francesc. 'Les epidèmies dels segles XIX i XX en els goigs'. *Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana*, 1. Barcelona-Montpeller de l'1 al 7 de juny de 1970. Ramón Sarró et alii (coord.). Barcelona: Scientia, 1971. pp. 79-90.

RIBAS PONTÍ, Francesc. 'Els goigs de l'Hospital General de Santa Creu, de Barcelona'. *Gimbernat. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*, XX (1993): 9-81.

ROIG MONTSERRAT, Joan. 'Els goigs de la Mare de Déu de la Serra de Montblanc'. *El centenari de la Coronació canònica de la Mare de Déu de la Serra, patrona de Montblanc (1906-2006): Història d'una devoció*. Josep M. T. Grau Pujol (ed.) Valls: Cossetània, 2006. 169-178.

ROMA, Josefina. 'Els goigs com a mite i èpica local'. *Insula: Quaderno di cultura sarda*, 8 (2010): 13-20.

ROMEU I FIGUERAS, Josep. 'Concepte de poesia popular i criteris de recollida de poesia folklòrica'. *Actes del Col·loqui sobre cançó tradicional, 12-15 de setembre del 1990, Reus*. Salvador Rebés (coord.). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994. pp. 15-22.

ROMEU I FIGUERAS, Josep. *Poesia en el context cultural dels segles XVI al XVIII*. Editorial Curial. Barcelona, 1991.

ROMEU I FIGUERAS, Josep. *Materials i estudis de folklore*. Barcelona: Editorial Alta Fulla, 1993.

ROMEU I FIGUERAS, Josep, *Corpus d'antiga poesia popular*. Els Nostres Clàssics, B 18.

Barcelona: Barcino, 2000.

ROVIRA I GÒMEZ, Salvador. J., BARGALLÓ VALLS, Josep et alii. *El Ball del Sant Crist de Salomó*. Tarragona: Edicions El Mèdol, 1991.

ROY SINUSÍA, Luis. 'Grabados y Estampas. Cauce de expresión para la religiosidad popular'. *Religiosidad popular y Archivos de la Iglesia; Santoral hispano-mozárabe en las Diócesis de España. Actas del XVI Congreso de la Asociación celebrado en Zaragoza, 11 al 15 de septiembre de 2000*. Agustín Hevia Ballina (coord.) Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 2002. pp. 359-397

RUBIO, Mariano. *Ayer y hoy del grabado y sistemas de estampación: conceptos fundamentales, historia, técnicas*. Tarragona: Tarraco, 1979.

SALISI CLOS, Josep Maria. 'Goigs a N. Sra. De la Bovera, un manuscrit anònim del 1721' *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, 18 (2005): 126-143.

SALISI CLOS, Josep Maria. *El repertori litúrgic marià a Catalunya a finals del segle XVII. (Les antífoes de marianes majors de l'M1168 del "Fons Verdú" de la Biblioteca de Catalunya)*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Art. Facultat de Filosofia i Lletres, 2012.

SANNA, Mariangela. 'I Gòsos nel contesto dei novenari popolari di Ghilarza'. *I Gòsos: fattore unificante nelle tradizioni culturali e cultuali della Sardegna*. Roberto Caria (ed.) Mogoro, PTM e Provincia di Oristano, Assessorato alla Cultura, 2004. pp. 51-68.

SANTILLANA, Marqués de. *Poesías completas*. Máxim P. A. M. Kerkhof i Ángel Gómez Moreno (eds.). Madrid: Clásicos Castalia, 2003.

SERRA I BOLDÚ, Valeri. *Calendari folklòric d'Urgell*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981.

SERRA I BOLDÚ, Valeri. *Llibre popular del Rosari. Folklore del Roser*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

SISTAC I SANVICÉN, Dolors. *Les cançons de pandero o de tambor. Estudi i noves aportacions*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Fundació Pública de la Diputació de Lleida, 1997.

SOLÀ COLOMER, Xavier. *La Reforma Catòlica a la muntanya catalana a través de les visites pastorals: els bisbats de Girona i Vic (1587-1800)*. Girona: Universitat de Girona. Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, 2005.

SOY I AUMATELL, Cristina. 'Devoció popular a Tavertet: les confraries'. *Els Cingles de Collsacabra*, 26 (1991): 9-11.

TORRUELLA BOIX, Joan. 'Goigs en alabansa dels Sant Crucifici de la iglesia de Conques'. *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, 14 (2000): 47-63.

- VARAZZE, Beato Iácopo da. *Leyenda de los santos*. Félix Juan Cabasés (ed.). Madrid: Institutum Historicum Societatis Iesu. Universidad Pontificia Comillas, 2007.
- VIDAL, Joan; PINEDA, Antoni. *Les Caramelles de Cubelles (1900-1990). Un reflex de la vida local d'aquest segle*. Ajuntament de Cubelles, 1991.
- VILA GILI, Mª Carmen. 'Manifestaciones religiosas a través de la artesanía popular: "els goigs i les mides"'. *Pedralbes: revista d'història moderna*, 8 (1988): 479-483.
- VILA MEDINYÀ, Pep. 'Uns goigs medievals i setcentistes sobre Sant Eudald, patró de la vila de Ripoll'. *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès* (1994-95): 65-81.
- VILA MEDINYÀ, Pep. 'Els Set goigs terrenals de la Verge Maria de la Catedral de Girona'. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 44 (2003): 179-184.
- VILA MEDINYÀ, Pep. 'Un devot empordanès puja a la Mare de Déu del Mont'. *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 37 (2004): 407-411.
- VILAR I HERMS, Ramon; CRIVILLÉ I BARGALLÓ, Josep; LÓPEZ ARCOS, Pilar; HERNÁNDEZ I CASAHUGA, Antoni J. *El Ball de Cascavells*. Ajuntament de Súria, Centre d'Estudis del Bages, 2003.
- VILLEGAS I MARTÍNEZ, Francesc, 'La tradició remeiera dels santuaris marians del Berguedà, a través dels Goigs'. *Gimbernat. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*, XLIX. (2008): 49-64.
- VIOLANT SIMORRA, Ramon. *La rosa en la tradició popular*. Barcelona: Barcino, 1956.
- VORÁGINE, Santiago de la. *La leyenda dorada*. Madrid: Alianza Editorial, 2001.
- VV. AA. *Estudis sobre els goigs* Ignasi Moreta (ed.) Barcelona: Amics dels Goigs. Editorial Mediterrània, 2002.

7. Annex: Tractament documental i arxivístic dels goigs de l'AMSDG

Aquest apartat, malgrat que estigui a l'annex, així com la resta del treball en si – tal com he esmentat en la introducció d'aquest– és fruit de la realització de les pràctiques del Grau en Història al Monestir de Sant Daniel de Girona. No és la voluntat de donar a conèixer la feina que he realitzat com a estudiant en pràctiques, sinó el fet de complir i portar a terme un tractament documental i arxivístic de la Col·lecció de Goigs de l'Arxiu del Monestir de Sant Daniel de Girona (AMSDG), a partir de la feina de classificació i catalogació de goigs que he realitzat durant la meva estada com a estudiant en pràctiques.

Al llarg del període de pràctiques, m'he adonat de la importància i el volum de feina que comporta el fet de documentar i classificar goigs. No em refereixo a la feixuga tasca que esdevé classificar i arxivar un fons documental, sinó la rellevància que té un goig com a unitat documental. Pel sol fet que a cada goig se li assigni un número i se'l classifiqui dins d'una temàtica i/o una advocació concreta, aquest goig conté una sèrie de dades (advocació, any d'impressió, edició, estat de conservació, etc.) que fa que tingui identitat pròpia i, que esdevingui una entitat documental –una entre les moltes que hi ha– dins d'un fons de goigs d'una temàtica en concret.

És en aquest punt on es durà a terme dit tractament documental i arxivístic del fons de goigs de l'AMSDG, resseguint pas per pas les tasques realitzades i poder donar a conèixer la tasca arxivística que comporta la classificació de dits documents; així com tenir idea de la importància del manteniment d'un fons documental.

7.1. L'estat previ de la col·lecció

Abans de la meva intervenció com a estudiant en pràctiques i, de l'inici de la classificació dels goigs, cal dir que la col·lecció de goigs del Monestir de Sant Daniel no ha patit cap transformació, ja sigui referent al lloc i el suport on estava guardada tota la col·lecció, així com l'ordre de registre que es dugué a terme a l'hora de classificar i endreçar els goigs. Des del moment en què l'arxivera del cenobi, la germana Maria Antònia Castanyer i Figueres, ordenà tota la col·lecció de goigs en unes capsas de cartó segons una ordenació teològica, i les col·locà en unes lleixes d'una sala del monestir,

aquesta romangué intacta fins a l'inici de la meva tasca d'ordenació i classificació.

A l'hora de l'inici de les pràctiques, se m'encomanà la feina de classificar i arxivar la col·lecció de goigs amb l'objectiu de registrar dita col·lecció en el catàleg de documentació de què disposa el SAF¹⁸², alhora que es realitzava un inventari precís i concret de tots els goigs pertanyents a aquesta. Cal esmentar la magnitud i la importància d'aquesta col·lecció; aquesta reuneix exactament 3.979 goigs, en part reunits per la comunitat benedictina, i dues donacions particulars: el fons cedit pel Sr. Castanyer, pare de la germana Maria Antònia Castanyer i Figueres, i el fons creat a partir de la concessió de la col·lecció particular de goigs de Neus Iborra Guillemot, tieta de la germana Mercè Roig Coromina.

Vist el repartiment de la col·lecció en quatre ordenacions teològiques, Nostre Senyor, Mare de Déu, Santes i Sants¹⁸³; vaig decidir escollir els goigs de la temàtica de Nostre Senyor i posteriorment la de Santes vist que es tractaven de dues col·leccions, les quals el nombre de goigs que les componen no era excessivament elevat per a dur a terme una ordenació i una catalogació d'aquests –dins del període de pràctiques establert–, si ho comparem amb el nombre total de goigs que es tenen en propietat.¹⁸⁴

En iniciar la tasca d'ordenació i documentació, vaig poder comprovar que a cada caixa classificatòria, ordenats per la seva temàtica, hi havia una carpeta en la qual hi havia, tot això anotat a mà, el catàleg dels goigs –ordenats alfabèticament per advocació– pertanyents a dita temàtica. Els ítems que s'utilitzaren per catalogar els goigs en la llibreta de registre són:

- *Advocació*. Consta el nom de l'advocació a la qual està dedicada el goig. En primer lloc, en la temàtica de Nostre Senyor, podem trobar goigs que tracten de diversos episodis de la vida de Jesús com el Santíssim Misteri, el Sant Drap, Transfiguració de Crist, etc., així com altres aspectes referents a la teologia cristiana. En el cas de la temàtica de Santes trobem goigs que fa referència a devocions com Santa Maria, Santa Marta, Santa Llúcia, etc., i també a beates i

¹⁸² Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines.

¹⁸³ Cal especificar que aquesta classificació per categories teològiques és artificial, és a dir, fou creada per la germana Antònia Castanyer quan inicià la tasca de classificació i ordenació dels goigs, seguint les devocions a les quals fan referència els goigs. Veiem com aquesta classificació no és única i és utilitzada en altres llocs per a classificar goigs. Vegeu l'article de PONS i SERRA, Amadeu. 'Estudis per a l'ordenació i catalogació de goigs'. *Sessió d'Estudis Mataronins*, 1 (1984): 127-132.

¹⁸⁴ Referent als goigs de Nostre Senyor i Santes, aquests sumen un total de 672 goigs (16,89%), dins del gruix de 3979 goigs que formen la col·lecció; esdevenint 3.307 els goigs restants pertanyents a les categories de Sants i Mare de Déu (83,11%).

serventes de Déu.

- *Lloc on es venera.* La localitat en la qual és venerada la divinitat a la qual és dirigit el goig, ja sigui un veïnat, una església, una catedral, una ermita o una ciutat.
- *Música.* Si el goig conté partitura de música, és a dir, la melodia que és tocada per a què els fidels cantin les cobles. En el cas que sí que n'hi hagués, aquesta era marcada amb una creueta a la casella.
- *Any.* Data en què va ser imprès el goig. A vegades surt l'any i, si es tracta d'un facsímil, el segle que és pertanyent.
- *Varis/Notes.* No segueix uns criteris concrets, a vegades dóna a conèixer diversos tipus d'informació com per exemple qui és l'impressor, la impremta o a quina localitat està aquesta impremta. També pot especificar el tipus de goig que és, és a dir, si és una fotocòpia o un facsímil, o si ha estat imprès per una ocasió especial com per exemple el bateig d'un particular o una festa major, essent doncs que d'aquesta manera també trobem goigs que facin referència a la celebració d'un congrés, o la defunció d'un familiar. També senyala si hi ha dos exemplars del mateix goig, així com la procedència d'aquest -si prové d'una col·lecció personal o és fruit d'un intercanvi-.

Pel que fa als goigs, aquests –tal com he esmentat a l'inici del subapartat– estaven dins d'unes caixes de cartó classificatòries endreçats per devocions. D'una banda, els goigs de Nostre Senyor no guardaven cap mena d'ordre de classificació, és a dir, estaven repartits en dues carpetes -altrament dit camises- de paper, tots barrejats sense separació alfabètica i de devoció. Per altra banda, els goigs de Santes estaven repartits en camises segons l'ordre alfabètic, o sigui, a cada carpeta hi havia tots els goigs de les santes que començaven per una lletra de l'abecedari, també entremesclades i sense cap mena de distinció i/o separació segons la devoció.

Així doncs, a partir de l'estat anterior en què es trobaven els goigs, i la classificació que es dugué a terme per obtenir un registre complet dels goigs que es trobaven en propietat de l'arxiu de Sant Daniel, s'inicià un tractament documental i arxivístic per classificar la col·lecció de goigs -de Nostre Senyor i Santes, tal com hem esmentat anteriorment- segons els criteris arxivístics actuals, basant-nos en l'anterior

registre realitzat, i confeccionar un catàleg dels goigs que hi ha en propietat, separant-los segons la informació que aquests ens ofereixin.

7.2. Aplicació d'un tractament documental i arxivístic

A l'hora d'iniciar el tractament arxivístic i documental, tant dels goigs de Nostre Senyor com de Santes, el primer procediment que es dugué a terme fou la separació per ordre alfabètic de l'advocació i/o devoció a la qual fan referència.

Tant en el cas dels goigs de Nostre Senyor com els goigs de Santes, es separaren segons les diverses devocions que amb diferents noms es refereixen a la figura de Crist, el fill de Déu i, sempre, en ordre alfabètic; per exemple, Sant Crist (incloent-hi el Sant Crist que porten el nom de la localitat en què es venera. Ex: Sant Crist d'Arbeca), Santa Creu (incloent-hi també la Santa Creu que porten el nom de la localitat que es venera), Sagrada Família, Jesucrist Nostre Senyor, etc. En el cas de Santes, es separen els goigs a la santa a la qual es venera, i es guarden en una camisa. Cal tenir present el repartiment i la classificació que se'ls hi dóna: per posar un exemple; malgrat que hi hagi goigs dedicats al Sant Crist i al Sant Crist de la Trinitat dels Terrissaires, aquest serà el mateix Sant Crist però un fa referència al Crist -també conegut com a Jesús de Natzaret-, mentre que l'altre fa referència al Crist que veneren els terrissaires.

Així doncs, malgrat que es faci constància al Sant Crist, aquest pot ser distint pel fet que al títol hi hagi afegit la localitat a la qual pertany el Crist, fent doncs que aquest doti d'entitat pròpia, i hagi de ser classificat en una altra carpeta.

Quan s'acabà la classificació dels goigs per temàtiques i advocacions, es dugué a terme el recompte dels goigs a través de la classificació alfabètica que dugué a terme la germana Maria Antònia Castanyer. A partir del registre que es realitzà anteriorment, s'anà comprovant goig per goig, si aquest constava en la llista i si la informació que estava anotada en el catàleg era correcte. En el cas que dit goig no constava present, o sigui, que no estava en la carpeta, era anotat en llapis en el catàleg la seva pèrdua i el dia, mes i any en què s'havia dut a terme el registre.¹⁸⁵

En acabat el recompte dels goigs, es donà inici al registre d'aquests. A cada goig se li inscriví al marge superior dret del revers, una signatura arxivística corresponent a

¹⁸⁵ 'No hi és dia/mes/any (que s'ha realitzat la comprovació)'

la temàtica a la qual fa referència; és a dir, cada goig pertanyent a Nostre Senyor portarà escrit en llapis 'NS' i el número corresponent al registre, en aquest cas començant pel 001, així com en el cas dels goigs pertanyents a Santes, portarà escrit al revers 'STA' i el número corresponent al registre de goigs, també començant pel 001.

Aquesta signatura arxivística fou concedida a cada goig, depenent de la informació que donava el goig i el catàleg, establint doncs, a dins de cada carpeta, un ordre dels goigs a partir de l'any en què foren impresos i, després, de la localitat on és venerada dita advocació. Alhora que s'assignava la signatura arxivística a cada goig, també es realitzava un recompte i es comprovava de nou, en el catàleg, si mancava algun goig que no hi era o s'hagués eliminat.

Ja amb la signatura arxivística incorporada a tots els goigs i, el recompte dels goigs de Nostre Senyor i Santes, es portà a terme l'inici de la confecció del catàleg de goigs de l'AMSDG, creant en primer lloc, un full d'Excel per als goigs de cada temàtica, amb una sèrie d'ítems que permetessin la seva classificació segons la informació de què disposa cada document i, en segon lloc, l'entrada gradual de cada goig al full d'Excel.

A l'hora de crear el catàleg de goigs de l'AMSDG –en aquest cas només incorpora els goigs de Nostre Senyor i Santes–, es decidí que aquest havia d'ésser en format Excel perquè així facilitaria la consulta i la recerca, vista la seva interfície i la disponibilitat i repartiment de les dades. Es decidí des de bon principi, no crear una fitxa individual per a cada goig¹⁸⁶, vist que aquest formava part d'un conjunt documental que donava forma a tota la col·lecció i, a més, la disposició de la informació en un full d'Excel facilitaria l'accés a les dades i, la seva vista seria més completa, a part que la seva integració en una base de dades seria més senzill i pràctic.

Per tant, a l'hora de crear el catàleg per poder començar a introduir els goigs, s'hagué de decidir quins ítems havien de formar part del full d'Excel per a poder extreure la informació més essencial i rellevant d'un goig. És més, a partir de la llibreta que es creà en primer moment per registrar i documentar cada goig, s'acabà confeccionant, a través dels ítems anteriorment utilitzats, els fulls d'Excel per donar

¹⁸⁶ Per conèixer criteris de catalogació i ordenació d'una col·lecció de goigs –cal esmentar que els ítems per la classificació i/o ordenació dels goigs són escollits pels autors dels articles per la seva importància a l'hora de donar a conèixer informació sobre el goig o els utilitzats per un arxiu a l'hora de classificar-los-vegeu els articles de BISBAL SENDRA, Mª Antònia; MIRET SOLER, Mª Teresa; MONCUNILL VIDAL, Conxa. 'Els goigs i el seu espai a la col·lecció local', *op. cit.*; VARELA i DUBOY, Francesc de Paula. 'Col·leccionisme i catalogació dels goigs'. *Estudis sobre els goigs. op. cit.*, pp. 117-131.

forma al catàleg de goigs.

El catàleg consta dels següents ítems d'informació:

- *Signatura.* El número de signatura arxivística que se li ha assignat al marge superior dret del revers. Aquesta signatura identifica el goig i el dota d'identitat documental particular i única.
- *Advocació.* Nom de la devoció a qui va dirigit el goig, ordenada alfabèticament.
- *Títol.* Encapçalament del goig, és a dir, la part superior del goig on hi destaca la designació. Hi trobem l'advocació, el lloc on es venera, si és patrona d'alguna localitat o d'algun gremi, quan és la seva festivitat, etc. Aquest és introduït al full d'Excel íntegrament i literalment, és a dir, tal com està escrit en el full i deixant de banda les possibles faltes ortogràfiques presents. En aquest cas, el que sí que es modifica són les abreviacions de paraules; per exemple, si ens trobem 'Goigs a la Sta. Creu de Bellaterra', desenvoluparem la paraula i hi posarem 'Santa' vist que a l'hora d'una possible i futura recerca, es produirà soroll i/o silenci; això és un impediment i una reducció d'informació a l'hora de buscar qualsevol referència sobre aquesta advocació, fent que només surtin els goigs amb la paraula 'Sta' i no 'Santa'.
- *Lloc on es venera.* La localització on s'és venerada dita advocació, ja sigui l'església, la parròquia, ermita o capella que porta el seu nom, o fins i tot el Bisbat al qual pertany el lloc on és venerada.
- *Any.* Data en què el goig va ser imprès i/o estampat.
- *Impremta.* Taller gràfic que dugué a terme la impressió o l'estampació del goig, donant-se el cas de que sigui un negoci familiar (Ex: Impremta dels Hereus de la Vídua Pla) o una empresa (Impremta Altés S. L.)
- *Lloc impremta.* Localitat on es troba situada la impremta.
- *Idioma.* Llengua en què està escrit el goig, en aquest cas, català i/o castellà.
- *Original.* Si el goig és autèntic, és a dir, de l'any en què data, o si és una fotocòpia o un facsímil, una reproducció d'un goig antic.
- *Música.* Si hi consta partitura amb les notes de la melodia amb què és cantat el

goig.

- *Estat de conservació.* L'estat en què es troba el goig; si hi ha desperfectes ocasionats com per exemple estrips als marges, si està retallat i al revers hi ha restes d'adhesiu, si hi consten arrugues o forats, taques de brutícia o de tinta i, fins i tot, si hi ha indicis de fòxing¹⁸⁷ i si el seu estat és molt avançat o no.
- *Observacions.* Anotacions corresponents a les particularitats dels goigs, com per exemple, si un goig ha estat imprès per la commemoració del naixement d'un particular o per celebrar la festa major d'una localitat i, fins i tot, la celebració d'un congrés eucarístic. També s'inclouen les anotacions realitzades en els fulls dels goigs, possiblement realitzades pels antics propietaris, ja siguin les dates d'intercanvi dels goigs o dedicatòries escrites per a algun particular.

Per aquest fet, la confecció d'aquest full d'Excel i la consegüent utilització d'aquest –tant en la introducció dels goigs de Nostre Senyor com Santes– permet i permeté, tenir un llistat i un registre complet dels goigs pertanyents a les dites devocions, omplint un full de càlcul a partir d'uns ítems ja establerts, que permeten la confecció d'aquest catàleg.

¹⁸⁷ El terme 'fòxing' s'indica quan un paper o un document -en aquest cas un goig- presenta taques de color marró oxidat. Actualment es desconeixen les seves causes i l'origen d'aquest, vist que és fruit de debats de caire biològic i de conservació. La seva presència pot ser fruit de la mala qualitat del paper i dels components amb què està fet, fent que les taques que apareixen siguin fongs. També pot ser degut a l'exposició del document als raigs de la llum –tant solars com artificials- i l'edat d'aquest, l'alt grau d'humitat amb què ha estat conservat o afectat durant la seva exposició i, fins i tot, l'alt contingut d'òxid fèrric de la tinta amb què ha estat imprès o escrit el document, causant doncs, la presència d'aquestes taques.

	A	B	C	D	E
1	Signatura	Advocació	Títol	Lloc a on es venera	Any
2	NS 001	Calze	Santíssim Calze de Nostre Senyor Jesucrist	Capella de l'Aula Metropolitana Església de València	1979
3	NS 002	Sant Crist	Coblas en Alabansa del Sant Cristo		1909
4	NS 003	Sant Crist	Goigs del Sant Cristo	Església Parroquial de Nostra Senyora dels Dolors	
5	NS 004	Sant Crist	Lamentos y Clamors a la Miraculosa Imatge del Sant Christo	Monestir de la Murtra, Orde de Monjos de Sant Jeroni	1964
6	NS 005	Sant Crist dels Ermitans	Goigs al Sant Crist dels Ermitans		1979
7	NS 006	Sant Crist d'Aiguafreda de Dalt	Goigs al Sant Crist de la devota d'Aiguafreda imatge del de dalt	Aiguafreda de Dalt, Bisbat de Vic	1962
8	NS 007	Sant Crist d'Aiguafreda de Dalt	Goigs al Sant Crist de la devota d'Aiguafreda imatge del de dalt	Aiguafreda de Dalt, Bisbat de Vic	1968
9	NS 008	Sant Crist d'Alcúdia	Goigs al Sant Crist d'Alcúdia	Alcúdia	1980
10	NS 009	Sant Crist d'Arbeca	Goigs en lloança del Sant Crist d'Arbeca	Bisbat de Tarragona	1958
11	NS 010	Sant Crist d'Arén	Gozos que se cantan a la milagrosa Imagen del Sto. Cristo de Arén	Bisbat d'Urgell	1928
12	NS 011	Sant Crist	Goigs al Sant Crist Jesucrist Nostre Senyor	Església parroquial de Canyet (Badalona)	1972

Any	Impremta	Lloc impremta	Idioma	Original	Música	Estat de conservació	Observacions
1979			Català	Sí	Sí		
1909	Hereus de la Vidua Pla	Barcelona	Castellà	Sí	No		
	Impremta Catòlica		Català	Sí	No		
1964	Impremta Novell	Badalona	Català	Facsimil	No		
1979	Impremta Roig-Campos		Català	Sí	No		Text d'un manuscrit datat el 1774 i signat per Joan Nicolau, pvre., que conté els goigs que cantaven els ermitans de Sant Honorat

Fig. 1 i 2: Detall del catàleg on es poden veure els criteris de classificació utilitzats en el catàleg i la disposició dels ítems que el configuren. (Falta nom catàleg)

La utilització del catàleg –tant la seva consulta com el fet d'incorporar més informació–, permet conèixer amb profunditat les característiques que defineixen cada goig; com per exemple, la inexistència de normes ortogràfiques a l'hora d'escriure una devoció, ja que el mateix nom es pot escriure de maneres diferents, el nombre de goigs

presentats dedicats a una devoció i la localitat on és venerada i, fins i tot, la importància i el renom de diverses impremtes i empreses en l'estampació i impressió de goigs.

7.3.El resultat d'una tasca d'ordenació arxivística: l'anàlisi de la col·lecció a través d'una fitxa NODAC

A l'hora de finalitzar una tasca arxivística, com és i ha estat la classificació i la documentació d'una col·lecció de goigs, cal dur a terme la redacció i confecció de la fitxa NODAC. Aquesta fitxa dona a conèixer les descripcions arxivístiques utilitzades i el seu contingut a l'hora de classificar tots els documents d'una col·lecció, en aquest cas de tipus religió.

La Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC), creada i redactada pel Departament de Cultura i Mitjans Audiovisuals i l'Associació d'Arxivers de Catalunya¹⁸⁸, és un document que vol i té l'objectiu d'implantar i utilitzar la Norma Internacional General de Descripció Arxivística ISAD(G)¹⁸⁹ alhora que aquesta sigui compatible amb les normatives implantades en els arxius de Catalunya, per poder dur a terme la producció de descripcions arxivístiques.

La voluntat i la tasca de la fitxa NODAC és, tal com remarca en la seva introducció, *'regula els continguts de les descripcions arxivístiques mitjançant un seguit de regles generals i específiques, per nivells de descripció i per tipus de documents, per a cadascun dels elements de descripció inclosos dins de set àrees d'informació descriptiva, les mateixes que proposa la ISAD(G).'*¹⁹⁰. No cal ser més directes, és l'eina necessària i per excel·lència que han d'utilitzar els arxius de Catalunya a l'hora de realitzar una descripció arxivística, essent una eina molt necessària i elemental quan es duu a terme una tasca de descripció arxivística d'un fons o d'una col·lecció.

Tal com s'ha esmentat a l'inici de l'anterior paràgraf, aquesta regula el contingut de les descripcions en set àrees –àrea d'identificació, àrea de context, àrea de contingut i

¹⁸⁸ Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius i Associació d'Arxivers de Catalunya, 2006 (en versió digital)

¹⁸⁹ Guia general per a l'elaboració de descripcions arxivístiques. S'ha d'utilitzar amb les normes nacionals existents o bé com a base per al seu desenvolupament. L'objectiu de la descripció arxivística és identificar i explicar el context i el contingut de la documentació d'arxiu per tal de facilitar-hi l'accés.' Norma Internacional General de Descripció Arxivística. ISAD (G) (General International Standard Archival Description). International Council On Archives. 2a edició. Barcelona, 2001. Pàg. 9

¹⁹⁰ Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC). op. cit., pàg. 3

estructura, àrea de condicions d'accés i ús, àrea de documentació relacionada, àrea de notes i àrea de control de la descripció–, fent que amb aquesta classificació per àrees es faciliti la descripció de la col·lecció o del fons que es vulgui analitzar. Però cal remarcar que dins de cada àrea, hi ha ítems que són obligatoris, recomanables i/o opcionals; és a dir, que hi ha aspectes que són necessaris que es coneguin vista la seva importància documental i d'altres que no vist la seva manca d'aportació d'informació. Tot aquest conjunt de descripcions *'ha de donar a conèixer i reflectir el contingut, l'organització i el context de la documentació'*.¹⁹¹

Tal com hem expressat en aquest subapartat, conèixer la finalitat i l'objectiu de la fitxa NODAC; es durà a terme la realització i la confecció de la fitxa NODAC pertanyent a la col·lecció de goigs de l'AMSDG, fruit del tractament realitzat anteriorment:

Àrea d'identificació:

Codi de referència: CAT AMSDG CGMSDG

Nivell de descripció: (Col·lecció) Fons

Títol: Col·lecció de Goigs del Monestir de Sant Daniel de Girona

Data(es): 1820-2007 (dates extremes referents als goigs de Nostre Senyor i Santes)

Volum i suport: 4 categories de classificació segons devocions:

-Nostre Senyor: 270 goigs

-Sants: 1594 goigs

-Santes: 402 goigs

-Mare de Déu: 1713 goigs

Total: 3979 goigs

Tipus de suport: paper (diversos formats: A3, A4, A5, *in-folio*)

Àrea de context:

Nom del(s) productor(s): Monestir de Sant Daniel de Girona

Història del(s) productor(s): El monestir de Sant Daniel de Girona és un dels cenobis benedictins femenins més importants que hi ha actualment a Catalunya i, sobretot, dels més antics i bells que hi ha actualment a la ciutat de Girona.

Sant Daniel de Girona fou fundat el juny del 1015 el bisbe de Girona Pere Roger de Carcassona vengué la primitiva església de Sant Salvador amb el terreny que tenia propietat la seva germana, la comtessa Ermessenda, i al seu marit Ramon Borrell I per

¹⁹¹*Ibidem.*, pàg. 4

100 unces d'or, que el bisbe destinà a les obres del nou temple, començades temps enrere, que havia de substituir la catedral, mig arruïnada fins al punt que els dies de pluja no s'hi podien celebrar els oficis litúrgics. El març del 1018, ja reedificada la catedral, la comtessa hi establí una comunitat de monges benedictines presidida per una abadessa amb clergues al seu servei, i va ser dotada per la mateixa comtessa i el seu fill Berenguer Ramon I “el Corbat” amb béns a Montfullà, Vilablareix, Vilademuls i altres indrets.

El 1427, el monestir de Sant Daniel va patir una sèrie de desperfectes que provenien dels terratrèmols que va patir la ciutat de Girona i la qual cosa va fer que s'ensorrés el sostre, que es danyés el dormitori de les monges i que apeixessin esquerdes a la façana del monestir. A part de que el terratrèmol danyés greument el cenobi, va fer que es reduís el nombre d'habitants a la vall de Sant Daniel passant de 16 a 12 focs. A finals de s. XV i durant tot el s. XVI, el monestir de Sant Daniel va tenir un gran càrrec com administrador de cases, monestirs i terrenys d'arreu de la província. A finals de s. XV, es van annexionar al monestir de Sant Daniel els monestirs de Santa Margarida de la Garriga o dels Prats de Roses (1225-1461), Santa Maria del Mar de Calonge (c. 1241-1424) i el 1543, el cenobi de Santa Maria de Valldemaria de Maçanet de la Selva (1158-1550).

Durant la Guerra dels Segadors en el 1640, per temor als soldats francesos i després pels pagesos que sota el pretext de buscar soldats, ja havien intentat varis cops saquejar el monestir, van haver d'abandonar l'edifici i anar a refugiar-se a casa de l'ardiaca de l'Empordà situada a la plaça dels Lledoners. Un nou conflicte, la Guerra Gran va afectar a la comunitat de Sant Daniel des del 30 de novembre de l'any 1794 fins l'octubre de l'any 1795. Figueres havia caigut en mans dels francesos que avançaven cap a Girona. És per això que el bisbe va ordenar el 30 de novembre de 1794 que totes les comunitats que marxessin de la ciutat. Dos mesos llargs va durar l'estada de les monges de Sant Daniel al monestir de monges benedictines de Sant Anton i Santa Clara de Barcelona, situat al Palau Reial Major. Durant l'estada, morí l'abadessa Antònia de Tort i de Prat i va ser elegida la priora Rafaela de Prats i de Ferrer.

Durant el període de la Guerra del Francès o Guerra de la Independència Espanyola (1808-1814), la comunitat de monges va haver de marxar de l'abadia i tenir de refugiar-se de nou a Girona en llars de familiars i amics. Durant la guerra, l'edifici va servir com a caserna militar i més tard, el cenobi com a hospital de sang per les tropes napoleòniques, el cenobi passà a mans del govern i restà abandonat breument altre cop encara que aviat es recuperaria l'activitat monacal. L'any 1854 per evitar la seva supressió per part de les autoritats civils, les germanes de Sant Daniel obriren una escola per a les nenes del poble, que van mantenir fins a finals del segle. L'any 1895 s'implantà a Sant Daniel la vida plenament comunitària, per renúncia voluntària i unànime de les monges, a la possessió i administració dels propis bens.

La Guerra Civil (1936-1939) també va afectar la vida del monestir, les monges tingueren que marxar de nou i l'edifici va ser utilitzat en part com a escola, amb el nom de Grup Escolar Pi i Margall, i la resta com a habitatge per a refugiats de guerra, cosa

que provocà que el cenobi estigués vacant per culpa de la guerra. Quan les armes callaren, l'edifici restà en mans de l'estament militar fins el novembre del 1940, que fou retornat a la comunitat benedictina.

Història arxivística: L'Arxiu del Monestir de Sant Daniel de Girona és gestionat pel Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines (SAF). Aquest gestiona, conserva i difon el patrimoni de l'arxiu de la comunitat benedictina femenina de Sant Daniel, que conté documentació des dels inicis de l'activitat del monestir al s. XI fins l'actualitat.

El fons de l'arxiu del monestir es veié afectat pels conflictes ocasionats des de mitjans de s. XVII –Guerra dels Segadors, Guerra dels Nou Anys, Guerra de Successió, Guerra Gran, Guerra del Francès, revolta dels Malcontents i Primera Guerra Carlina- i en especial durant els períodes de desamortització del s. XIX, on 1/3 de la documentació es troba actualment a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). També durant la Guerra Civil, quan una monja de la comunitat s'endugué part de la documentació que restava a l'arxiu per por de que patís desperfectes, però les inclemències de la guerra ocasionaren la seva pèrdua. Així doncs, es produí una pèrdua de documents que afectà el fons del Monestir de Sant Daniel, format a partir dels documents obtinguts i reproduïts a partir de l'activitat del cenobi, sumant-hi també els documents pertanyents als monestirs de Santa Margarida de la Garriga o dels Prats de Roses (1225-1461), Santa Maria del Mar de Calonge (c. 1241-1424) i Santa Maria de Valldemaria de Maçanet de la Selva (1158-1550), annexionats durant el ss. XV i XVI..

També cal destacar el fons de la Família Mallol de Vilopriu, procedent de la família Mallol, del poble de Vilopriu que treballaven les seves propietats a la Vall de Llémena. Aquest fons anà acumulant documentació de les generacions posteriors i fou incorporat a l'Arxiu de Sant Daniel als anys seixanta del s. XX fruit de la donació testamentària de Francisca Mallol Vilana, familiar d'una monja de la comunitat.

Referent a la classificació actual i els manuals presents de l'arxiu, és fruit de la labor exercida per la germana Rosalia Samsó, arxivera des de la segona meitat del s. XIX i, pel què fa a la col·lecció de goigs, fou treballada, classificada i descrita per la germana Antònia Castanyer.

En l'actualitat, el 2009, el SAF inicià la seva tasca arxivística en les instal·lacions de l'arxiu de Sant Daniel de Girona.

Dades sobre l'ingrés: L'origen de la col·lecció de Goigs del Monestir de Sant Daniel de Girona és, en una part molt petita, fruit de l'adquisició de goigs per part de la comunitat benedictina. Posteriorment, aquesta s'incrementà gràcies a la donació del Sr. Castanyer, pare de la germana Maria Antònia Castanyer i Figueres i, a partir d'inicis de l'any 2000, de la donació de la col·lecció particular de Neus Iborra i Guillemot, tieta de la també monja Mercè Roig Coromina.

Àrea de contingut i estructura:

Abast i contingut: La documentació conservada són goigs que han estat conservats dins de caixes de conservació de cartó. Contenen goigs provinents de diverses localitats de Catalunya, sud de França (Rosselló), Andorra, País Valencià i Illes Balears. La cronologia abasta des de 1820 fins al 2007 (en el cas dels goigs de Santes i Nostre Senyor). Cal destacar la importància d'aquests documents vist que donen a conèixer les devocions que es veneren a cada localitat, el tipus de pregàries que se li dediquen i la popularitat que aquestes tenen.

Sistema d'organització: Ordenats per advocació i devocions segons l'ordre alfabètic, en camises i dins d'aquestes, per ordre cronològic i topònim. Anteriorment estaven guardats en caixes classificatòries de cartó, cadascuna pertanyent a la devoció a la qual feien referència i sense cap ordre previ, amb una carpeta dins la qual hi constava el catàleg d'aquests goigs.

Informació sobre avaluació, tria i eliminació: S'ha especificat en l'apartat de notes, l'estat en què està cada document. Cal destacar el mal estat d'alguns goigs, presenten estrips al marge, forats en el cos, fòxing, arrugues i plecs, etc. Pel què fa a les fotocòpies dels goigs, si el document original hi és present i també hi ha una fotocòpia d'aquest, la fotocòpia és directament eliminada. No són documents avaluable, només de conservació permanent.

Increment: Pot anar-se incorporant documentació procedent de donacions i intercanvis.

Àrea de condicions d'accés i ús:

Condicions d'accés: El fons, dipositat a les instal·lacions de l'AMSDG, és consultable amb previ avís al SAF.

Condicions de reproducció: Reproduïble mitjançant captura fotogràfica.

Llengües i escriptures de documents: Català, castellà i francès.

Característiques físiques i requeriments tècnics: Documents que no requereixen cap element de conservació específic.

Instruments de descripció: 'Catàleg de la col·lecció de Goigs de l'Arxiu del Monestir de Sant Daniel de Girona'. (Catàleg elaborat en format Excel en la seva segona versió per Albert Montalbán Arenas, estudiant en pràctiques de Grau en Història de la Universitat de Girona.)

Està organitzat en un full de càlcul amb els ítems corresponents: signatura arxivística, advocació, títol, lloc on es venera, any, impremta, lloc impremta, idioma, original, música, topogràfic, estat de conservació i observacions. Previsions d'incorporar el catàleg de la col·lecció de goigs en el catàleg col·lectiu en xarxa del SAF, consultable des de la pròpia web.

Àrea de documentació relacionada:

Existència i localització dels originals: Tots els goigs es troben a l'AMSDG.

Existència i localització de reproduccions: Els goigs, tant els de l'AMSDG com la resta de goigs existents, no són documents únics i per tant són múltiples; alguns poden ser reproduïbles en el suposat cas de que només hi hagi un únic exemplar, però la resta poden ser localitzables en diverses col·leccions.

Bibliografia: BALLESTER I GIBERT, Jordi. 'Els goigs marians i la iconografia musical'. *Recerca Musicològica*, IX-X (1989-90): 367-372.

BISBAL SENDRA, Mª Antònia; MIRET SOLER, Mª Teresa; MONCUNILL VIDAL, Conxa. 'Els goigs i el seu espai a la col·lecció local'. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 23 (1998): 71-81.

GIRONELLA I DELGÀ, Anna. *El monestir de Sant Daniel. Mil anys de vida a la vall*. Ajuntament de Girona i Fundació Abertis (ed.). Girona, 2010.

MARQUÈS, Josep M^a. *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona*. 1^a ed. Barcelona: Ed. Fundació Noguera, 1997

VARELA I DUBOY, Francesc de Paula. 'Col·leccionisme i catalogació dels goigs'. *Estudis sobre els goigs*. Ignasi Moreta (ed.) Barcelona: Amics dels Goigs. Editorial Mediterrània, 2002, pp. 117-131.

Àrea de notes:

Notes: Alguns goigs presenten inscripcions en llapis i en tinta, tan a l'anvers com al revers, així com també estampacions de segells pertanyents a confraries i/o altres institucions religioses, destacant l'antiga pertinença particular d'aquests goigs.

Àrea de control de la descripció:

Autoria i dates: Data: 2014-04-28

Autoria: Albert Montalbán Arenas

Fonts: La pròpia unitat de descripció i l'antic registre de goigs produït per la germana Maria Antònia Castanyer.

Regles o convencions: 'Norma de Descripció Arxivística de Catalunya' (NODAC). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius i Associació d'Arxivers de Catalunya, 2006 (en versió digital).